

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Renata ŠETIKIENĖ

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETO VERSLO ADMINISTRAVIMO
PROGRAMOS STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMAS
ABSOLVENTŲ POŽIŪRIU**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Renata ŠETIKIENĖ

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETO VERSLO ADMINISTRAVIMO
PROGRAMOS STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMAS
ABSOLVENTŲ POŽIŪRIU**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Renata Šetikienė

Šiaulių universiteto verslo administravimo programos studijų kokybės vertinimas absolventų požiūriu.

Magistro darbas.

Magistro darbe siekiama įvertinti Šiaulių universiteto verslo administravimo studijų programos kokybę absolventų požiūriu.

Darbe analizuojama studijų kokybės samprata, studijų kokybės užtikrinimo ir vertinimo ypatumai, išanalizuotos studijų programų kokybės dimensijos, apibrėžtos verslo administravimo programos ugdomos kompetencijos.

Atliktos anketinės apklausos tyrimo duomenų analizė patvirtino autorės suformuluotą hipotezę: kad skirtingų studijų formų studentai studijų kokybę vertina skirtingai. Antroji hipotezė teigianti, kad „pagrindinės verslo administravimo programos problemos: teorijos susiejimas su praktika, psichologinis klimatas paskaitų metu, bei paskaitų išdėstymas tvarkaraščiuose ir tvarkraščių paskelbimo laikas“ patvirtinta iš dalies, kaip pagrindinė problema išskirta tik viena iš jų – teorijos susiejimas su praktika.

SUMMARY

Renata Šetikienė

Assessment of Studying programs quality of business administration at Siauliai University Social Science faculty, graduates attitude.

Master's work..

In final Master work it is seeking to assess the quality of studies of the business administration program at Šiauliai University Social Sciences Faculty.

The final paper analyzes the concept of quality education, higher education quality assurance and assessment peculiarities, have been analysed the dimensions of the studies curriculum assesment also were defined the competencies which are developing by the Business administration studies curriculum. Questionnaire survey's data analysis confirmed the hypothesis which was formulated by the author: students graduated different forms of studies, the quality of studies assess in different ways. The second hypothesis which argued that „the main problems in assessing the quality of the study program: linking theory with practice, psychological climate of lectures and lecture timetables and theirs time of publication“ approved in part. Only one basic problem remained the same – linking theory with practice.

TURINYS

IVADAS.....	6
1. TORINIAI STUDIJŲ KOKYBĖS ASPEKTAI.....	10
1.1. Studijų kokybės sąvoka.....	10
1.2. Studijų kokybės užtikrinimas.....	13
1.3. Studijų kokybės vertinimas.....	14
1.4. Programų vertinimas.....	17
1.4.1. Studijų programos apibrėžtis bei vertinimo procesas.....	17
1.4.2. Studijų programų kokybės vertinimo dimensijos.....	19
1.5. Studijų rezultatai.....	26
1.5.1 Studijų rezultatų sąvoka	26
1.5.2. Verslo administravimo programos ugdomos kompetencijos	31
2. STUDIJŲ KOKYBĖS ŠIAULIŲ UNIVERSITETE SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETE UŽTIKRINIMAS	35
2.1. Šiaulių universiteto studijų kokybės reglamentavimas.....	35
2.2. Šiaulių universiteto verslo administravimo programos studijų kokybės dimensijų analizė.....	36
3. ŠIAULIŲ UNIVERSITETO VERSLO ADMINISTRAVIMO PROGRAMOS STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMAS ABSOLVENTŲ POŽIŪRIU	46
3.1. Tyrimo metodologija.....	46
3.1.1. Tyrimo metodika ir organizavimas	46
3.1.2. Tyrimo instrumento pagrindimas	48
3.2. Šiaulių Universiteto verslo administravimo absolventų nuomonių tyrimo.....	50
rezultatų analizė.....	50
3.2.1. Demografinė tyrimo imties charakteristika	50
3.2.2. Studijuoti skatinantys motyvai bei pasiruošimas darbo rinkai	52
3.2.3. Studijų programos kokybę lemiantys veiksniai.....	54
3.2.3.1. Studijų programos sandara	54
3.2.3.2. Dėstytojų vertinimas absolventų požiūriu	56
3.2.3.3. Programos organizavimas ir eiga	61
3.2.3.4. Praktikos ir baigiamojo darbo vertinimas.....	64
3.2.3.5. Fakulteto išorinių ryšių vertinimas	69
3.2.3.6. Materialinės bazės vertinimas	70
3.2.3.7. Absolventų įgytų kompetencijų vertinimas.....	72
3.2.4. Studijų programos vertinimas, problemos bei jų sprendimo būdai	76
4. STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMO LYGINAMOJI ANALIZĖ.....	79
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	82
LITERATŪRA.....	86
PRIEDAI.....	92
1. priedas. Anketos pavyzdys.....	93
2. priedas. Absolventų pasiūlymai ir pastabos dėl verslo administravimo programos studijų kokybės gerinimo.....	99

LENTELĖS

1 lentelė. Studijų kokybės užtikrinimas atliekant vidinį ir išorinį vertinimą.....	17
2 lentelė. Studijų programų kokybės dimensijos.....	24
3 lentelė. Sąvokos „kompetencija“ sampratos charakteristikos	27
4 lentelė. Verslo vadybininkui reikalingos kompetencijos.....	32
5 lentelė. 2010-2011m. verslo administravimo specializacijos.....	37
6 lentelė. Priėmimo atrankos kriterijai.....	38
7 lentelė. 2010 m. bibliotekos fondo apskaita.....	43
8 lentelė. Anketos dalių struktūra.....	49
9 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal integraciją į darbo rinką ir darbo sąsaja su specialybe..	51
10 lentelė. Dirbančių respondentų pasirengimo darbo rinkai vertinimas.....	53
11 lentelė. Programos sandaros vertinimas	55
12 lentelė. Dėstytojų veiklos vertinimas.....	56
13 lentelė. Programos proceso vertinimas.....	61
14 lentelė. Mokymosi pasiekimų vertinimas.....	64
15 lentelė. Praktikos organizavimo vertinimas.....	65
16 lentelė. Bakalauro darbo organizavimo vertinimas.....	67
17 lentelė. Respondentų pasirengimas savarankiškai parengti baigiamąjį darbą pagal studijų formą.	68
18 lentelė. Fakulteto išorinių ryšių vertinimas.....	69
19 lentelė. Materialinės bazės struktūriniai komponentai.....	71
20 lentelė. Bibliotekos vertinimas.....	71
21 lentelė. Auditorijų, technikos ir metodinių išteklių vertinimas.....	72
22 lentelė. Sutapatinti teiginiai.....	79
23 lentelė. Pasiskirstymas pagal lytį procentais.....	79

PAVEIKSLAI

1 pav. Kokybės užtikrinimo ciklas.....	12
2 pav. Studijų kokybės užtikrinimo procesas.....	14
3 pav. Žinių ir kompetencijos santykis.....	28
4 pav. Studijų kokybės tobulinimo kryptys.....	44
5 pav. Studijų kokybės valdymas.....	44
6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų formą.....	50
7pav. Respondentų integracija į darbo rinką.....	51
8 pav. Studijuoti skatinančių veiksnių vertinimas.....	52
9 pav. Veiksnių, lemiančių pasirinkimą studijuoti vertinimas priklausomai nuo studijų formos.....	53
10 pav. Pasiruošimo darbo rinkai vertinimas pagal studijų formą.....	54
11 pav. Užsiėmimų metu kuriamo ir palaikomo malonaus psichologinio klimato vertinimas pagal studijų formą.....	58
12 pav. Dėstytojų gebėjimo aiškiai ir suprantamai išdėstyti kurso medžiagą vertinimas pagal studijų formą.....	59
13 pav. Dėstytojų ir studentų bendradarbiavimo vertinimas pagal lytį.....	59
14 pav. Dėstytojų ir studentų bendradarbiavimo vertinimas pagal studijų formą.....	60
15pav. Dėstytojų pasirengimo bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu vertinimas pagal studijų formą.....	60
16 pav. Tvarkaraščių paskelbimo laiko bei paskaitų išdėstymo vertinimas pagal lytį.....	62
17 pav. Paskaitų laiko efektyvumo vertinimas pagal studijų formą.....	63
18 pav. Studentų skatinimo dalyvauti mokslo, meno ir taikomojoje mokslo veikloje vertinimas.....	63
19 pav. Praktikos organizavimo tvarkos vertinimas pagal studijų formą.....	66
20 pav. Praktikos naudos vertinimas pagal studijų formą.....	66
21 pav. Gero emocinio ryšio su darbo vadovu palaikymo vertinimas pagal lytį.....	68
22 pav. Absolventų įgytų praktinių įgūdžių vertinimas vidurkiais.....	73
23 pav. Absolventų įgytų perkeliamųjų gebėjimų vertinimas.....	75
24 pav. Mokymosi mokyti gebėjimo vertinimas pagal lytį ir studijų formą.....	75
25 pav. Matematinės gebėjimų vertinimas pagal lytį ir studijų formą.....	76
26 pav. Šiaulių universiteto verslo administravimo programos studijų kokybės vertinimas.....	77
27 pav. Studijų kokybės vertinimas pagal studijų formą.....	77
28 pav. Pasiūlymų dėl studijų kokybės gerinimo pasiskirstymas.....	78
29 pav. Studijų programos vertinimas (bendras pritarimo procentas).....	80
30 pav. Dėstytojų darbo vertinimas (bendras pritarimo procentas).....	81
31 pav. Materialinės bazės vertinimas (bendras pritarimo procentas).....	81

ĮVADAS

Aktualumas. Pastaraisiais metais, vis daugiau dėmesio skiriama studijų kokybei. Kokybė tapo vienu iš pagrindinių diskusijų apie aukštąjį mokslą klausimu. Atsižvelgiant į gausybę pastarųjų metų publikacijų, skirtų studijų kokybės klausimams, nesunku suprasti, kad ši tema yra ypatingai aktuali.

Dvidešimt pirmasis amžius aukštajam mokslui kelia vis naujus uždavinius: sparti technologijų pažanga reikalauja iš naujo pažvelgti į švietimo paslaugų teikimo formas, veiklos sferų kaita ir naujų profesijų keitimasis – peržiūrėti programų turinį, švietimo internacionalizacija išryškina poreikį susitari dėl švietimo tikslų ir rezultatų, o nuolatinio mokymosi plėtra, gyvenimo ir profesinės veiklos sritis reikalauja praplėsti švietimo paslaugos teikėjo ir vartotojo sampratą (Valiuškevičiūtė, Druskytė, Mikutavičienė, 2004).

Pasak G. Žibėnienės (2006), Lietuvos švietimo sistemai integruojantis į pasaulinę švietimo erdvę, vienas iš prioritetinių uždavinių yra studijų kokybės vertinimo tobulinimas bei studijų kokybės užtikrinimas, kurių viena reikšmingų sudedamųjų dalių - *studijų programų vertinimas* (Žibėnienė, 2006). Studijų programų vertinimą jau analizavo daug autorių (Žibėnienė, Alkin, Mcneil, Losak John., Burns, Neil, Spiel ir kt.). Daugelio autorių nuomone, jis apima visą veiklą, kuri susijusi su studijų programa ir kuri atliekama tam, kad būtų suteikiamas išsilavinimas (Žibėnienė, 2004). Studijų kokybė užtikrinama *visų pirma pačios aukštosios mokyklos pastangomis*, kurioms skatinti sukurta studijų kokybės vertinimo sistema. Studijų kokybės vertinimas – sisteminis vertinimo procesas, prasidedantis nuo savianalizės vertinant aukštosios mokyklos veiklą ir studijų kokybę.

Problema. Šiuo metu aukštojo mokslo sistema susilaukia vis daugiau kritikos dėl studijų kokybės netenkinančių studijų programų. Kritikuojama, kad nei vienas Lietuvos universitetas nepatenka į 100 geriausių Europos ar 500 geriausių pasaulio universitetų reitingus (Dėl ko kritikuojama...). Pasak G. Binkauskos (2010), aukštasis mokslas senai nebėra elito privilegija. Studijuojančiųjų aukštosiose mokyklose pasaulyje per paskutinius dvidešimt metų padaugėjo kelis kartus. Vertinant šalių pasiekimus žinių visuomenėje šalia kitų rodiklių įvertinamas ir rodiklis, nusakantis aukštąjį mokslą baigusiąsį santykį su visais šalies gyventojais. Lietuva, būdama tarp šalių, kuriose aukštąjį mokslą turinčių žmonių skaičius yra santykinai aukštas (2009 metais Lietuvoje 39,9 proc. 30-34 metų amžiaus gyventojų turėjo aukštąjį išsilavinimą ir nusileidome tik 8 ES šalims, tarp kurių - Danija, Kipras, Suomija), turėtų būti labai geroje pozicijoje pasaulinėje žinių ekonomikos rinkoje. Deja, taip nėra. Priežasčių galima būtų paieškoti ne tik masiniame aukštajame moksle, t.y. investicijų dalyje, tačiau ir rezultatų dalyje – žinių panaudojime realiame gyvenime, inovatyviuose mokslo sprendimuose, ryšiuose tarp verslo ir mokslo ir t.t.

Pastarąjį dešimtmetį ne tik statistika, bet ir realus gyvenimas rodo, kad aukštosiose mokyklose studijų kokybė prastėja, daug studentų, vos įstoję studijuoti, pradeda dirbti, dėstytojams tenka per didelis krūvis, valstybės finansavimas, tenkantis vienam studentui, yra mažiausias Europos Sąjungoje, o moksliniai tyrimai nesusieti su studijomis aukštosiose mokyklose. Šiandien kiekvienas norintis gali įstoti į aukštąją mokyklą, universitetai ruošia daug specialistų, kurie ne visada atitinka darbo rinkos reikalavimus (Mokslo ir studijų...). Kintantys darbo rinkos reikalavimai, reikalavimai specialistui, skatina koreguoti laukiamus rezultatus, atnaujinti tikslus, vadinasi, nuolat peržiūrėti, tobulinti studijų procesą (Laužackas, 2000). O tam, kad būtų galima imtis studijų kokybės tobulinimo veiksmų, būtina objektyviai įvertinti studijų kokybės būklę (Valiuškevičiūtė, Druskytė, Mikutavičienė, 2004).

Todėl, kaip teigia G. Žibėnienė, mokslinėje literatūroje nurodomas poreikis vertinti studijų programų kokybę. Studijų programos vertinimas atsirado dėl poreikio įrodyti ir pagrįsti programos vertingumą, veiksmingumą ir rezultatyvumą bei studijų tikslų tikslingumą, aiškumą ir pasiekiamumą ar empiriškai įrodyti programos tobulinimo būtinumą (Spiel, 2002).

D. Royse, B. A. Thyer (1996) nuomone studijų programos vertinimo poreikis aktualus dėl noro sužinoti ar klientams (besimokantiejiems) yra padėta, ar jie patenkinti, kuo studijų programa savita, ar ji verta investicijų į ją, ar inovacijos, patobulinimai geresni negu buvę, kaip sėkmingai programa yra patobulinta, ar studijų procese dalyvaujantis personalas efektyviai išnaudoja laiką.

Ši mokslinė problema formuluojama tokiais **probleminiais klausimais**: kaip Šiaulių universiteto verslo administravimo programos studijų kokybę vertina absolventai? Ar pakanka universiteto paruošimo darbo rinkai?

Tyrimo objektas - Šiaulių universiteto verslo administravimo bakalauro studijų programos studijų kokybė.

Tikslas – įvertinti Šiaulių universiteto verslo administravimo studijų programos kokybę absolventų požiūriu.

Nustatytam tikslui pasiekti numatyti šie **uždaviniai**:

1. Atskleisti studijų kokybės sampratą, išanalizuoti studijų kokybės užtikrinimo bei vertinimo ypatumus;
2. Iširti ir apibrėžti studijų programos kokybės vertinimo kriterijus;
3. Išanalizuoti studijų rezultatus - kaip vieną iš studijų programos vertinimo kriterijų;
4. Apibrėžti verslo administravimo programos ugdomas kompetencijas;
5. Atskleisti Šiaulių universiteto verslo administravimo studijų programos absolventų nuomonę apie studijų kokybę, bei išugdytas kompetencijas.
6. Atlikti Šiaulių universiteto verslo administravimo studijų programos kokybės vertinimo 2008m. ir 2011m. lyginamąją analizę.

Pirmoji **hipotezė** teigia, kad skirtingų studijų formų studentai, verslo administravimo programos studijų kokybę vertina skirtingai.

Remiantis 2008m. studijų skyriaus atliktu tyrimu, kuris pateiktas ŠU tinklapyje, silpniausiai Socialinių mokslų fakulteto studentai įvertino - „teorinių žinių susiejimą su praktika, gyvenimu“. Taip pat dauguma studentų paneigė teiginį, kad „paskaitų metu kuriamas ir palaikomas malonus psichologinis ryšys“; bei, kad „sudarant tvarkaraščius atsižvelgiama į studentų poreikius“. Tai būdinga ir verslo administravimo programai, todėl tuo pačiu siekiant sužinoti ar situacija pasikeitė suformuluota **hipotezė**: silpniausios verslo administravimo programos studijų kokybės vietos: teorijos susiejimas su praktika, psichologinis klimatas paskaitų metu, paskaitų išdėstymas tvarkaraščiuose bei tvarkaraščių paskelbimo laikas.

Darbo metodika, padėjusi įgyvendinti numatytus uždavinius susideda iš:

- Mokslinės literatūros analizės;
- Dokumentų analizės;
- Anketinės apklausos (apklausta 201 verslo administravimo programos absolventas, baigęs 2008-2010m.; vykdyta internetine apklausa; anketa sudaryta remiantis SKVC pateiktame „Studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos apraše“ nurodytomis vertinamosiomis sritimis).
- Lyginamosios analizės;
- Aprašomosios statistinės analizės (Statistinė analizė atlikta SPSS, Excel programine įranga. Duomenys buvo grupuojami, analizuojamai bei pateikiami diagramų, dažnių lentelių pavidalu, priklausomybė tikrinta chi-kvadrato testu, priklausomybei nustatyti skaičiuotas Spearmano koreliacijos koeficientas, skaičiuotas Stjudento kriterijus, atlikta faktorinė analizė).

Rezultatų naujumas. Švietimo ir ugdymo sociologijoje su studijų kokybe vienaip ar kitaip susijusius klausimus tyrinėjo V. Kanopienė, D. Tureikytė, J. Lakis, T. Tamošiūnas, A. Lukoševičius, R. Malinauskas ir kiti autoriai. 2010m. atliktas Šiaulių universiteto neakivaizdinio skyriaus studentų nuomonės apie studijų kokybę tyrimas. Šio tyrimo tikslas buvo ištirti Šiaulių universiteto bakalauro studijų programų neakivaizdinės studijų formos studentų nuomonę apie studijų kokybę. Tyrimas atskleidė, kad net 97 proc. studentų, neatsižvelgiant į pasitaikančius nesklandumus, studijų kokybę vertina teigiamai. Tais pačiais metais atliktas tyrimas vertinantis magistrantų požiūrį į studijų kokybę. Šiame tyrime dalyvavę respondentai daugiausiai studijų kokybę vertino vidutiniškai. Apibendrinant anksčiau pateiktus Šiaulių universiteto studijų kokybės sociologinius tyrimus, matyti, kad šie autoriai vertino profesinio praengimo kokybę per besimokančiųjų nuomonių tyrimą. Tačiau siekiant objektyvaus studijų kokybės vertinimo, svarbu tyrinėti ne tik studentų, bet ir absolventų nuomones. Vertinimas pagrįstas vien studijų proceso

dalyvių požiūrių tyrimu gali nuklysti į subjektyvumą. Studentai vertina remdamiesi momentine patirtimi, nemato platesnės perspektyvos, ir negali aprėpti visumos. Todėl šiame darbe tiriama absolventų nuomonė.

Praktinis rezultatų reikšmingumas. Šio darbo rezultatai yra aktualūs Šiaulių Universiteto Socialinių mokslų fakultetui, sudarant, atnaujinat ir koreguojat verslo administravimo studijų programą, nes jie padės atskleisti pagrindinius studijų proceso bruožus bei problemas.

Siekiant nuolatinio studijų kokybės užtikrinimo bus galima tęsti tokio pobūdžio tyrimus ateityje stebint dinamiką.

1. TORINIAI STUDIJŲ KOKYBĖS ASPEKTAI

1.1. Studijų kokybės sąvoka

Studijų metu įgyjamos žinios ir kompetencijos yra neatsiejama studijų kokybės dalis, kuri, teoriniu aspektu, atskleidžia dviejų savarankiškų dedamųjų sumą: studijų ir kokybės, kurių kiekviena turi savarankiškų sampratų. Studijų koncepcija retai minima literatūroje. Pagal tarptautinių žodžių žodynus: „Studijos – dgs. <lot. Studium – mokymasis, lavinimasis> – mokymasis aukštojoje mokykloje“ (Vaitkevičiūtė, 2000; Bendorienė ir kt. 2001). Kur kas plačiau šios sąvokos koncepcija išdėstoma ir paaiškinama Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatyme, pagal kurį: „Studijos – asmens, įgijusio ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą, mokymasis aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą studijų programą arba rengiant disertaciją“ (Lietuvos Respublikos Seimas, 2009). Paskutiniąją koncepciją galima laikyti kaip bazinę toliau nagrinėjant studijų kokybės temą, suvokiant, kad nagrinėjant studijas, kalbama apie asmens mokymąsi aukštojoje mokykloje. Šis asmuo – studentas – kartinė sąvoka studijų kokybės procese, nes „į studentą visų pirma turėtų būti žiūrima kaip į klientą, kuris nori ir turi teisę gauti kokybiškas aukštojo mokslo paslaugas“ (Kučinskienė, Kučinskas, 2004, p.188). „Siekiant kokybės labai reikšminga studentų, kaip studijų proceso adresato (jiems iš esmės šis procesas ir organizuojamas) nuomonė. Todėl natūralu, kad jų apklausos (kaip grįžtamojo ryšio palaikymas) gana dažnos universitetų praktikoje“ (Sirtautienė, 2006, p. 117).

Kokybės samprata mokslinėje literatūroje aptariama kur kas plačiau, šia tema parašyta daug darbų. Kokybė tapo Pociūtės, Janušauskienės, Vitkausko (2005), Ruževičius (2006), Kaziliūno (2007) ir daugelio kitų autorių darbų objektu. Kokybė neįgyja vienareikšmiškos koncepcijos, skirtingi autoriai ją apibūdina savaip: „kokybė – tai gerumo, vertingumo ir puikumo supratimas subjektyviais būdais“ (Allan, Lukoševičiūtė-Noreikienė, 2008, p. 101). Kokybės samprata subjektyvi, daugialypė, priklausoma nuo konteksto (A.Puodžiukas, 2008,). Anot Pociūtės ir kt. (2005) „dažniausiai kokybė apibūdinama kaip tam tikro puikumo, gerumo, tobulumo laipsnis“ (Pociūtė, Janušauskienė, Vitkauskas, 2005, p.6). Pagal ISO 9000:2000 „kokybė- turimų charakteristikų visumos atitiktis reikalavimams laipsnis“ (Pociūtė, Janušauskienė, Vitkauskas, 2005, p.7).

Anot A. Kaziliūno (2007) „reikalavimai dažniausiai nustatomi atsižvelgiant į vartotojų poreikius, norus ir lūkesčius, todėl kokybę galima būtų apibrėžti trumpu terminu: kokybė – tai vartotojo patenkinimo lygis“. J. Ruževičius (2006) panašiai apibūdina kokybę, tačiau žodį *lygis* jo koncepcijoje keičia žodis *laipsnis*, o taip pat prideda, kad minėta koncepcija gali būti suvokiama „kaip standartų ir specifikacijų reikalavimų atitiktis, tinkamumas naudoti“. Šis mokslininkas vadovaujasi apibrėžtimi, kad „kokybė – tai visuma produkto savybių, lemiančių jo tinkamumą

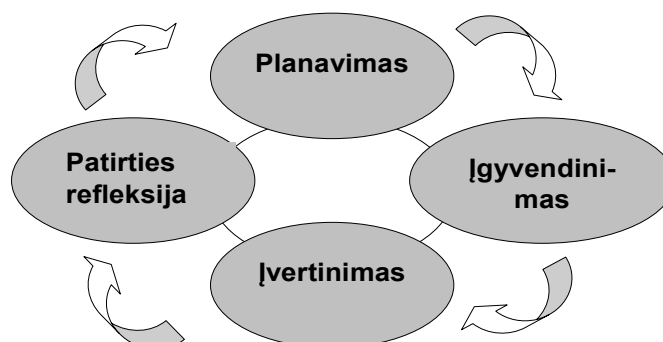
tenkinti išreikštus ir numatomus vartotojo poreikius apibrėžtomis produkto vartojimo (eksploatavimo) pagal paskirtį sąlygomis“ (Ruževičius, 2006, p.23). Zingel (2007) kokybę apibrėžia kaip „prekės ar paslaugos charakteristikas atitinkamais dydžiais“ .

Kokybės teoretikas D. Garvin, kurį cituoja D. Pociūtė, V. Janušauskienė, R. Vitkauskas (2005, p.6), pateikia penkis principinius požiūrius į kokybę:

1. *Transcendentinė koncepcija* remiasi bendru puikumo, tobulumo suvokimu. Pasak A. Garvin, „net jeigu kokybė negali būti apibrėžta, jūs žinote, kas tai yra“. Ši koncepcija nereikalauja kokybės konkrečių matavimų ar vertinimų;
2. *Produkto vertinimu pagrįsta koncepcija*. Koncepcija remiasi tuo, kad kokybė rodo produkto sudėtinių dalių ar jo savybių bei požymių kiekybinius skirtumus, todėl produktas turėtų būti matuojamas ar tam tikrais būdais vertinamas. Tai tikslus ir išmatuojamas dydis.
3. *Vartotojų lūkesčiais ir poreikiais pagrįsta koncepcija*. Tai vartotojų reikalavimų produktui atitikimo lygis (Visuotinės kokybės vadybos...). Tokį požiūrį remia kokybės teoretikai J. M. Juran ir W. E. Deming.
4. *Gamybos praktika pagrįsta koncepcija*. Ji remiasi P. Crosby suformuluotu kokybės apibrėžimu „atitiktis reikalavimams“, arba reikalavimų įvykdymas.
5. *Verte pagrįsta koncepcija* rodo kokybės ryšius su produkto gamybos ir kitomis išlaidomis bei kainomis. Šiuo požiūriu kokybė apibrėžiama kaštų ir kainos sąvokomis. Kokybiškas produktas - turintis geras charakteristikas arba efektyviai eksploatuojamas priimtinais kaštais ar kaina. (Pociūtė, Janušauskienė, Vitkauskas, 2005, p.7).

Kokybei užtikrinti taikomas Demingo ciklas: planuok (turimais duomenimis), atlik (suplanuotus veiksmus), tikrink (ar viskas gerai vyksta), veik (išnagrinėk rezultatus, ką galima numatyti) (Kaziliūnas, 2007, p.25). Tas pats ciklas tik kitais žodžiais pateikiamas ir R. Žakaitienės pranešime (žr.1 pav.) (Žakaitienė, 2008).

Šį ciklą reikia kartoti nuolatos, veikti atvirai, pasitelkiant ir įtraukiant visas suinteresuotąsias šalis. Pastarojo laikotarpio mūsų švietimo politika buvo sutelkta daugiausia į vertinimo ir reglamentavimo sistemos vystymą, nepakankamai dėmesio skiriant refleksijai ir įgyvendinimui, kitaip sakant, kokybės kultūros ir kokybės tradicijos ugdymui. Negalima užtikrinti švietimo kokybės vien griežtai laikantis iš viršaus nustatytų procedūrų ar reglamentų. Tai turi tapti kiekvieno dėstytojo ir kiekvienos mokyklos sąmoningo žinojimo, savianalizės ir asmeninio bei institucinio tobulėjimo sritimi (Žakaitienė, 2008).

1 pav. Kokybės užtikrinimo ciklas

Šaltinis: Žakaitienė R. (2008). Aukštojo mokslo kokybės aktualijos, *Aukštojo mokslo kokybės forumo steigiamosios konferencijos medžiaga*, [žiūrėta 2010-11-12]. Prieiga per internetą: <www.ktu.lt/AMK/pranesimai/Zakaitiene.ppt>

Taigi, apibendrinant kokybės koncepciją, galima teigti, kad kokybė vienu aspektu atspinti produkto charakteristikų atitiktį standartams ir specifikacijoms, jo gerumą, tobulumą. Kitu aspektu kokybė suvokiama kaip produkto atitiktis vartotojų keliamiems reikalavimams. Kokybė tai yra raktinis žodis, kuriuo bandoma išmatuoti aukštųjų mokyklų aplinką.

R. Bacevičiūtė, J. Ruževičius ir D. Daugvilienė cituodami J. Newton teigia, kad kokybės koncepcija aukštajame moksle nėra nauja, ji visą laiką buvo akademinės tradicijos dalis. Pasak J. Ruževičiaus, ir D. Daugvilienės, „*Studijų kokybė* – universiteto suteikiamų sąlygų ir priemonių tinkamumas studento saviugdai plėtoti ir reikiamo lygio kvalifikacijai įgyti. *Studijų kokybė* - mokymo sistemos elementų savybių visuma, įgalinanti maksimaliai tenkinti aukštojo mokslo institucijos klientų (vidaus ir išorės), partnerių ir kitų suinteresuotų šalių išreikštus ir numanomus (neišreikštus) poreikius bei lūkesčius.

Anot A.Valiuškevičiūtės, R.Druskytės, I.Mikutavičienės (2004) taip pat studijų kokybė gali būti suvokiama kaip „studijų paslaugos vartotojų poreikių patenkinimas“ (Valiuškevičiūtė, Druskytė, Mikutavičienė, 2004, p.38), kuris „priklauso nuo labai konkrečių dalykų – aukštosios mokyklos veiklos vadybos lygio, finansavimo, šiuolaikiškų studijų programų, naujausias žinias profesionaliai perteikiančių dėstytojų, mokymo institucijų ir studijų programų tarptautinio integravimo bei dėstytojų ir studentų mainų, studijų kokybės vertinimo nacionalinių ir tarptautinių sistemų veiksmingumo, kokybės kultūros, akademinės bendruomenės skaidrios motyvavimo sistemos“ (Serafinas, Ruzevičius, 2009, p.1098). Kalbant apie kokybę aukštosiose mokyklose manoma, kad ji turėtų būti orientuota į vartotojus: vidinius – studentus ir dėstytojus, ir išorinius – darbdavius (Kučinskienė, Kučinskas, 2005, p.190).

Apibendrinami studijų kokybės koncepcijos interpretaciją galima teigti, kad ji atspindi asmens, kuris mokosi aukštojoje mokykloje, požiūrį į tai, kaip gaunamos paslaugos – ar mokslo

charakteristikos atitinka reikalavimus. Mokslo ir studijų kokybės užtikrinimas yra svarbus kiekvienai mokymo įstaigai, todėl studijų kokybės užtikrinimas tapo svarbia jos raidos grandimi.

1.2. Studijų kokybės užtikrinimas

Europoje ir daugelyje kitų šalių kuriamos įvairios organizacijos, kurių pagrindinis tikslas yra užtikrinti aukštojo mokslo kokybę (1998 m. UNESCO pasaulinės aukštojo mokymo konferencijos deklaracija, 1997m. Lisabonos konvencija dėl kvalifikacijos pripažinimo ir kokybės užtikrinimo aukštajame moksle, Salamankos konvencija ir deklaracija, Bolonijos procesas, Prahos komunikatas, Berlyno komunikatas, Tiuningo projektas, Europos aukštojo mokymo kokybės užtikrinimo tinklo skleidžiamos idėjos ir kt.).

Bolonijos procesas ir toliau išlieka aukštojo mokslo struktūrų reformų varomąja jėga (Bartuševičienė, Butkienė, 2006). Bolonijos procese studijų kokybės tobulinimas yra pripažintas prioritetine veiklos kryptimi ir kuriamos Europos aukštojo mokslo erdvės pagrindu.

Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas turi du tikslus: prisidėti prie aukštojo mokslo kokybės gerinimo ir teikti patikimą informaciją apie esamą aukštojo mokslo kokybę apimant studijas ir tyrimus.

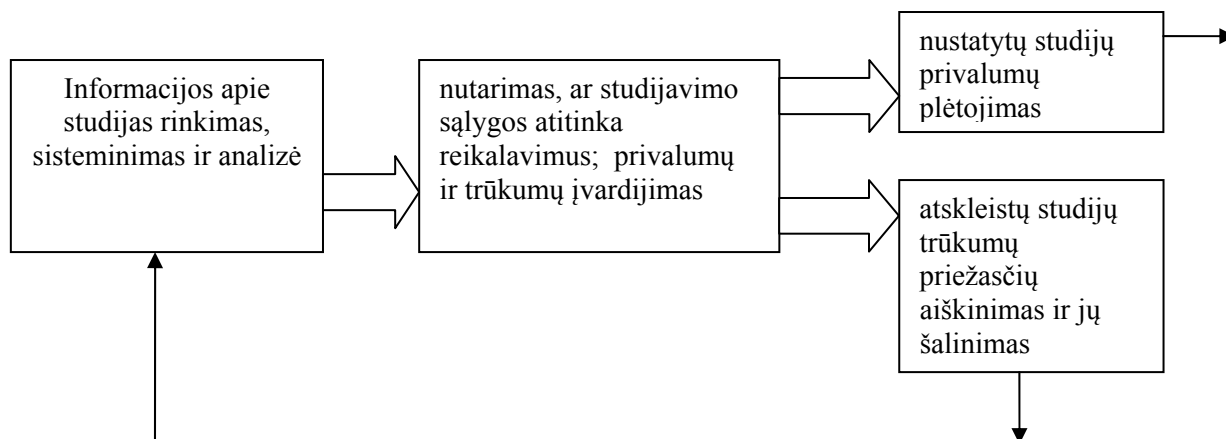
Kokybės užtikrinimas apima (Pukelis, 2007):

- Kokybės vertinimą - tikslingą informacijos apie mokymo/studijų dalyką, programą, instituciją/padalinį ar besimokantįjį rinkimą, sisteminimą ir analizę, siekiant įvertinti mokymo(si)/studijų kokybės būklę.
- Kokybės gerinimą - kuriuo siekiama taip organizuoti tyrimų, studijų dalyko, programos ar institucijos/padalinio kokybės vadybą, kad būtų pasiekti nus(is)tatyti kokybės standartų reikalavimai.

R. Želvys (2003) kokybės užtikrinimą sieja su kontrolės funkcija. Šis autorius išskiria keturis kontrolės proceso etapus: kriterijų ir metodų veiklos kokybei įvertinti kūrimą, veiklos kokybės vertinimą, nustatymą, ar veiklos kokybė atitinka kriterijus ir koreguojamuosius veiksmus. Paskutiniajame etape peržengiamos kontrolės ribos ir studijų kokybė pradedama gerinti (Savickienė, 2006).

Kaip matyti iš 2 paveikslo, vaizduojančio studijų kokybės užtikrinimo procesą, surinkus ir išanalizavus informaciją, nusakančią studijų kokybės būklę, pagal kriterijus, būtina atlikti įvertinimą – nuspręsti ar studijų sąlygos atitinka numatytus reikalavimus. Nustatomi privalumai ir trūkumai, sprendžiama ar studijų kokybė gera ar bloga. I.Savickienė (2006) teigia, kad nustatytus privalumus reikia toliau plėtoti, o trūkumus paprastai reikia detaliau tirti, kad būtų nustatytos jų priežastys. Žinant priežastis galima imtis veiksmų trūkumams pašalinti. Praėjus nustatytam laikotarpiui privalumams plėtoti ir trūkumams šalinti, vėl atliekamas studijų kokybės vertinimas,

kurio metu aiškinamasi kokia esama studijų kokybės būklė universitete ir kodėl ji būtent tokia. Tai ciklinio pobūdžio, nenutrūkstamas studijų kokybės užtikrinimo procesas (2 pav.) (Savickienė, 2006).

2 pav. studijų kokybės užtikrinimo procesas

Šaltinis: Savickienė, I. (2006). Universitetinių studijų kokybės gerinimo prioritetai studentų ir dėstytojų požiūriu. *Aukštojo mokslo kokybė*, 3, p.71.

Taigi, norint sėkmingai konkuruoti aukštojo mokslo rinkoje, neatidėliotinos svarbos uždaviniu tampa studijų, mokslo, institucijos veiklos kokybės užtikrinimas. Kaip teigia I. Svickienė (2004), plėtojant kokybės užtikrinimo sistemą, svarbus vaidmuo tenka vertinimui, todėl vertinimo proceso analizei reikėtų skirti ypatingą dėmesį.

1.3. Studijų kokybės vertinimas

Sunku įsivaizduoti šiuolaikinį gyvenimą be vertinimo: vertinimas lydi žmogų visą gyvenimą ir vertiname įvairias žmogaus veiklos sritis. Visą gyvenimą trunkantį žmogaus ugdymą ir saviugdą taip pat lydi įvairūs vertinamieji veiksmai. Spartūs pasaulio pokyčiai keičia žmogaus veiklos pobūdį, daro įtaką formaliajam ir neformaliajam ugdymui, taip pat ir vertinimui (Bulajeva, 2007). Visuose švietimo lygmenyse, taip pat aukštajame moksle, vykstanti vertinimo vaidmens kaita, vertinimo sampratos daugiareikšmiškumas, vertinimo proceso sudėtingumas kelia problemų visiems ugdymo-ugdymosi proceso dalyviams, vertintojams ir vertinamiesiems. Analizuojant vertinimą istoriškai, galima pastebėti, kad anksčiausiai buvo pradėtos vertinti besimokančiųjų žinios. Kur kas vėliau atsirado ugdymo programų, mokymo priemonių, vadovėlių vertinimas. Dar vėliau imta vertinti švietimo ir ugdymo institucijas ir visą švietimo sistemą.

Vertinimas apima sistemingą informacijos rinkimą, jos sisteminimą ir analizę tam, kad būtų galima atlikti įvertinimą ir nuspręsti dėl studijų kokybės būklės ir jos gerinimo. Jis turėtų būti atliekamas planingai, pagal tam tikrą ciklą ir tam tikrą sistemą. Studijų kokybę reikėtų vertinti laikantis sudaryto plano, atsižvelgiant į jo etapus (Savickienė, 2006).

Mokslo ir studijų kokybės vertinimas Lietuvoje pradėtas 1995 metais įsteigus Studijų kokybės vertinimo centrą. Studijų kokybės vertinimo centras tai nuo aukštųjų mokyklų nepriklausoma institucija, organizuojanti išorinį mokslo ir studijų kokybės vertinimą. Iš kitų institucijų kviečiami ekspertai į vertinamąjį objektą gali pažvelgti kritiškiau, pamatyti tuos trūkumus, kurių gali nepastebėti vertinamos institucijos darbuotojai, vykdančys studijų programas ar besirūpinantys jų kokybe (Sirtautienė, 2006, p. 117). Ankščiau studijų kokybės tyrimus atlikdavo pačios aukštosios mokyklos. Studijų kokybės vertinimo centras organizuoja dalinį ir išsamųjį studijų programų vertinimą, mokslinių tyrimų ir mokslo taikomosios veiklos vertinimą bei kvalifikacinį mokslo ir studijų institucijų vertinimą (Pukelis, Savickienė, 2004, p. 11).

Studijų kokybės vertinimas – sisteminis vertinimo procesas, prasidedantis nuo savianalizės vertinant aukštosios mokyklos veiklą ir studijų kokybę.

Vertinimo funkcijos

Bulajeva, savo pristatymo medžiagoje “Įvadas į vertinimą universitete“ cituodama R. Želvį (1996) teigia, kad paprastai minimos tokios pagrindinės švietimo vertinimo funkcijos:

- Formuojamoji funkcija. Švietimą vertiname norėdami gauti informacijos apie esamą švietimo būklę, laiku iškelti problemas ir tam, kad galėtume toliau švietimą tobulinti. Tai sistemingai vykdoma švietimo sistemos stebėseną ir vertinimą.
- Apibendrinamoji funkcija. Ji reikalinga, kai atsiskaitome už atliktą darbą arba vykdomė atranką.
- Sociopolitinė funkcija. Šiuo metu jai skiriama daug dėmesio. Demokratinės ir pilietinės visuomenės kūrimosi sąlygomis svarbu įtraukti visuomenės atstovus į sprendimų priėmimo procesą, sulaukti visuomenės pritarimo ir paramos.
- Administracinė funkcija. Anot R. Želvio (1996) ji svarbi norint tobulinti visos švietimo sistemos, atskirų jos grandžių, ugdymo institucijų valdymą. Ji reikalinga norint geriau atlikti valdymo funkcijas.

Pasaulinėje deklaracijoje dėl aukštojo mokslo 21 – jame amžiuje pažymima, jog kokybei užtikrinti yra svarbu: vidinis įvertinimas, kurį atlieka savi specialistai, bei išorinis įvertinimas, kurį atvirai vykdo nepriklausomi specialistai, jei įmanoma, su tarptautiniais ekspertais. (Čėsnaite, 2002, p. 28).

Vidinis studijų vertinimas

A. Juozaitytė (2004), straipsnyje “Studijų kokybė aukštojoje mokykloje: valdymo filosofija ir praeksologija“ pateikia tokį vidinio vertinimo apibrėžimą: “vidinis studijų kokybės vertinimas atliekamas tuo atveju, kai universitetas savo pastangomis nuolat ir sistemingai renka faktus ir duomenis apie studijų procesą, analizuoja ir vertina juos organizacijos plėtros ir vartotojų poreikių tenkinimo aspektu“.

Stumbrys (2003) išskiria tokius aukštosios mokyklos vidinės veiklos kokybės užtikrinimo tikslus:

- padėti aukštojo mokslo institucijoms skatinti siekti aukštos teikiamų paslaugų kokybės ir tobulų standartų;
- teikti studentams, darbdaviams ir kitiems besidomintiems patikimą, išsamią informaciją apie kiekvienos aukštosios mokyklos studijų kokybę, valdymo sistemą, mokslo pasiekimus;
- užtikrinti, kad tos veiklos sritys, kurių kokybė yra nepakankama, būtų įvardytos ir imtasi skubių priemonių jai gerinti;
- garantuoti viešą aukštosios mokyklos atsiskaitomybę už jos gautas valstybės lėšas (Stumbrys 2003, p. 11).

Vidinė studijų kokybės užtikrinimo sistema privalo skatinti aktyviai veikti ir bendradarbiauti visus studijų ir mokslo proceso dalyvius – dėstytojus, mokslininkus, administraciją, studentus, taip pat socialinius partnerius, mokyklos absolventus (Kučinskienė, Kučinskas, 2005, p. 191). Kaip teigia D. Sirtautienė (2006), dėstytojų ir studentų sąveika laikytina pirmine vidinio studijų, kaip edukacinio proceso, kokybės vertinimo ašimi ir ji apima daug aspektų: konkrečios programos dalykų turinį, jų perteikimo būdus bei metodus, savarankiško darbo organizavimą, studentų atsiskaitymo formas, pedagoginio bendravimo ypatybes, pagaliau materialines sąlygas, padedančias šią sąveiką realizuoti. Analizuojant minėtus aspektus ar jų sąsajas atsiskleidžia ne tik stipriosios, bet ir silpnosios studijų proceso pusės, kurias (o tai svarbiausia) būtina atitinkamai koreguoti (Sirtautienė, 2006, p. 117).

Kaip teigia Stumbrys (2004), suvokdamos savo atsakomybę aukštosios mokyklos privalo turėti vidinę kokybės užtikrinimo sistemą: kaip ir koku dažnumu vykdoma aukštosios mokyklos veiklos analizė, kurios metu atskleidžiami vykdomos veiklos pranašumai ir trūkumai, numatomi keliai trūkumams šalinti, aptariama, kaip įgyvendinami gerosios praktikos pavyzdžiai, lyginama su kitais panašių institucijų šalyje ir užsienyje pasiekimais (Stumbrys, 2004).

Išorinis studijų kokybės vertinimas

Išorinis studijų kokybės vertinimas atliekamas tuo atveju, kai universitetas laikydamas studijų kokybę valstybinės reikšmės uždaviniu ir suvokdamas savo misiją visuomenei studijų kokybės vertinimui pasitelkia nepriklausomus ekspertus (Juodaitytė, 2004). Išorinį vertinimą vykdo specialios institucijos – nacionaliniai studijų kokybės centrai, kurie turėtų būti nepriklausomi nuo ministerijų ar jų padalinių. Išorinio studijų kokybės vertinimo paskirtis, patvirtinti vidinės studijų užtikrinimo sistemos procedūrų patikimumą ir efektyvumą, jų nedubliuojant ir neiškreipiant (Stumbrys, 2003, p.12).

Kokybės valdymo esmė atliekant vidinį ir išorinį vertinimą pateikta 1 lentelėje (Juodaitytė, 2004).

Studijų kokybės užtikrinimas atliekant vidinį ir išorinį vertinimą

	VIDINIS VERTINIMAS	IŠORINIS VERTINIMAS
Kokybės valdymas	Monitoringas	Akreditavimas
	Visuminis aukštosios mokyklos studijų kokybės vertinimas	Nepriklausomų ekspertų vizitai
	Savianalizė ir savikontrolė	Kontrolės formų plėtojimas

Šaltinis: Juodaitytė, A.(2004). Studijų kokybė aukštojoje mokykloje: valdymo filosofija ir prakseologija. *Aukštojo mokslo kokybė*, 1, p.19.

Pagal A. Šerpetauską (2010), išskiriami tokie išorinio kokybės vertinimo tipai:

- ✓ Studijų programos elementų (dalykų ar jų temų) vertinimas;
- ✓ Studijų programų vertinimas;
- ✓ Mokslinių tyrimų ir mokslo taikomosios veiklos vertinimas;
- ✓ Institucinis mokslo ir studijų institucijų vertinimas;
- ✓ Vidinės veiklos kokybės užtikrinimo sistemos vertinimas (kokybės auditas) (Šerpetauskas, 2010, p. 2).

Taigi, studijų kokybės klausimas yra aktualus daugelio šalių universitetams, dėl šios priežasties vykdomas nuolatinis kokybės vertinimas. Kokybė užtikrinama per išorinį ir vidinį vertinimą. Anot I.Savickienės (2005), vertinimas – tikslingas informacijos rinkimas, jos analizė, interpretavimas ir apibendrinimas siekiant priimti sprendimą. Kintantys darbo rinkos reikalavimai, reikalavimai specialistui, skatina koreguoti laukiamus rezultatus, atnaujinti tikslus, vadinasi, nuolat peržiūrėti, tobulinti studijų turinį, atlikti ir sistemingą vertinimą.

Šiame darbe apsiribota ir nagrinėjamas tik antrasis Šerpetausko išskirtas studijų kokybės vertinimo tipas - studijų programų vertinimas. Todėl sekančiame skyrelyje aptariamas studijų programų vertinimas.

1.4. Programų vertinimas

1.4.1. Studijų programos apibrėžtis bei vertinimo procesas

Europos šalyse studijų kokybės vertinimas dažniausiai atliekamas atsižvelgiant į studijų programas ir institucijas, nors kartais vertinama ir studijų dalyko ar tematikos kokybė.

Studijų programa yra dokumentas kuris apibūdina (Liepaitė, 2007):

1. Studijų conceptualų pagrindą;
2. SP konstravimo strategiją (pvz. grįstą kompetencijos vystymu; moduliniu principu);
3. Programos tikslus ir rezultatus (*learning outcomes*);
4. Turinį;
5. Mokymo ir mokymosi metodus;

6. Vertinimo strategiją;
7. Reikalingus žmogiškuosius, metodinius ir materialiuosius išteklius;
8. Programos įgyvendinimo kokybės vadybą.

Požiūris į studijų programas gali būti tradicinis - orientuotas į discipliną / žinias; operacinis-orientuotas į funkcijų atlikimą; mišrus – integruojantis žinių ir mąstymo bei veiklos gebėjimų plėtojimą; kompetencija pagrįstas – orientuotas į kompetencijų vystymą(si) refleksuojant veiklos asmeninę patirtį (Lepaitė 2007).

Mokslinėje literatūroje nurodomas poreikis vertinti studijų programų kokybę. Anot C. Spiel (2002), studijų programos vertinimas atsirado dėl poreikio įrodyti ir pagrįsti programos vertingumą, veiksmingumą ir rezultatyvumą bei studijų tikslų tikslumą, aiškumą ir pasiekiamumą ar empiriškai įrodyti programos tobulinimo būtinumą.

Studijų programos vertinimas apima visą veiklą, kuri susijusi su studijų programa ir kuri atliekama tam, kad būtų suteikiamas išsilavinimas (Pukelis, Savickienė, 2004).

Remiantis G. Žibėniene (2006), studijų programų kokybės vertinimas atliekamas daugelyje šalių, ypač Europos Sąjungoje. Vis dėl to skiriasi požiūris į vertinimą: vienur dar neaiškios ar nenurodomas teorinės nuostatos, ar priešingai - pastebima jų įvairovė (priklauso nuo studijų programos lygmens, tipo, vertinimą organizuojančios įstaigos)(Žibėnienė, 2006). Pasak G. Žibėnienės (2006), studijų programų kokybę, nagrinėjama kaip sutartinių požymių visuma, rodanti, koku būdu yra tenkinami nacionaliniuose dokumentuose nustatyti reikalavimai, regioniniai, nacionaliniai ir europiniai tikslai, ugdytinių, darbdavių ir visuomenės poreikiai, atsižvelgiant į kintančias inovacijas, technologijas, ypatingą dėmesį skiriant būsimojo specialisto rengimui.

Studijų programų vertinimo procese pagrindinis yra savianalizės veiklos etapas. Būtent ji paskatina tiek studijų programų rengėjus, tiek padalinių ir institucijų vadovybę išnagrinėti savo darbą, nustatyti, kuriuo laipsniu yra pasiekiami užsibrėžtieji tikslai, aptikti darbo trūkumus. Ji yra tobulėjimo variklis.

Kiekviena aukštoji mokykla turi būti nustačiusi vidinės reguliarios savo teikiamų studijų programų bei struktūrinių padalinių savianalizės tvarką, savianalizės tikslus, periodiškumą. Turi būti paskirti pareigūnai ar padaliniai, atsakingi už savianalizės koordinavimą ir priežiūrą. Aukštoji mokykla atsako už tai, kad būtų tinkamai ir laiku atlikta savianalizė ir parengta savianalizės suvestinė. Savianalizės suvestinė turi atskleisti aukštosios mokyklos gebėjimą analizuoti ir kritiškai vertinti savo veiklą bei numatyti jos tobulinimo perspektyvą. Savianalizės metu atliekamas įsivertinimas pagal konkrečius kriterijus (Studijų kokybės vertinimo centras, 2010).

Taigi, studijų programos kokybės vertinimas – sisteminis vertinimo procesas, prasidedantis nuo savianalizės vertinant aukštosios mokyklos veiklą ir studijų kokybę. Studijų kokybė yra ne tik

universiteto vidiniai ir išoriniai kriterijai, kuriuos turi atitikti aukštoji mokykla, bet ir jos veiklos analizė (Stumbrys, 2004). Aukštosios mokyklos pačios privalo užtikrinti teikiamų studijų kokybę. Jokia išorinė institucija (ministerija, inspekcija ar vertinimo agentūra) negali užtikrinti kokybės, jeigu to nesiekia arba tuo nesirūpina pati aukštoji mokykla (Stumbrys, 2004). Kaip jau minėta studijų programų kokybė priklauso nuo daugelio veiksnių. Todėl svarbu iširti pagrindinius veiksnius lemiančius studijų programų kokybę.

1.4.2. Studijų programų kokybės vertinimo dimensijos

Siekiant įvertinti, ar studijų kokybė tenkina jai keliamus reikalavimus, būtina apibrėžti kriterijus, pagal kuriuos nustatoma sąlygų, suteikiamų asmens saviugdai plėtoti ir kvalifikacijai įgyti universitete, būklę. Pasak I Savickienės ir K. Pukelio (2004), kriterijus yra vertės nustatymo pagrindas. Studijų kokybės vertinimo kriterijai yra tie požymiai, kuriais remiamasi nustatant sąlygų asmens saviugdai plėtoti ir kvalifikacijai įgyti aukštojo mokslo institucijoje būklę (Savickienė, Pukelis, 2004). Tie patys autoriai teigia, kad vertinimo kriterijus tikslingiau vadinti - dimensijomis. Studijų kokybės vertinimo dimensiją galėtumėme suprasti kaip aukštosios mokyklos veiklos sritį, kuri yra reikšminga studijų kokybei ir daugiau arba mažiau lemia studijuojančio asmens saviugdą, bei įgyjamą kvalifikaciją (Savickienė, Pukelis, 2004).

Svarbu, kad vertinimas apimtų įvairias dimensijas, apibūdinamas vertinimo kriterijais ir turinčias įtakos studijų kokybei. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtintu „Studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašu“, vykdomos studijų programos vertinamos pagal 6 vertinamąsias sritis - programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai, programos sandara, personalas, materialieji ištekliai, studijų eiga ir jos vertinimas, programos vadyba. Atliekant išorinį vertinimą, kiekviena iš vertinamųjų sričių įvertinama keturių balų skalėje. Atsižvelgiant į kiekvienos srities įvertinimą bei bendrą balų sumą, įvertintos studijų programos akredituojamos vadovaujantis „Studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašu“ (Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC), 2009). Tikslinga kiekvieną dimensiją aptarti atskirai.

Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Kaip teigia K. Pukelis ir N. Pilečikienė (2006), dažnai net mokslinėje literatūroje yra painiojami studijų rezultatai su studijų tikslais, arba studijų rezultatai su studento pasiekimais. Studijų tikslai yra ketinimai, kuriuos reikia pasiekti per tam tikrą studijų laikotarpį; studijų rezultatai tai – objektyvūs visuomenės ir darbo pasaulio reikalavimai studijų išdavoje, įgyjamoms kompetencijoms, kurių pagrindu absolventui suteikiama kvalifikacija. Studentų studijų pasiekimai yra subjektyvioji studijų rezultatų dalis. Studentų studijų pasiekimai gali viršyti apibrėžtus studijų

rezultatus, arba jų nesiekti, nes tai yra studento pastangų, dėstytojų kompetencijos, institucijos materialinių ir finansinių išteklių, ir kitų veiksnių veikimo studijų metu pasekmė. Studijų rezultatų pasiekimas yra minimalus, bet būtinas studijų tikslas (Pukelis, Savickienė, Fokienė, 2009). Pagrindinis studijų rezultato skirtumas nuo studijų tikslo yra tas, kad studijų rezultatas yra (turi būti) pamatuojamas (Studijų kokybės vertinimo centras, 2011).

Pasak R. Laužacko (2000), rengiant arba tobulinant studijų turinį, pirmiausia reikia apsibrėžti studijų rezultatus ir tik po to formuluojami studijų tikslai.

Programos sandara

Studijų programos sandara – studijų programos sudedamųjų dalių išdėstymas atsižvelgiant į studijų siekinius (Studijų programos rengimo...). Studijų programą sudaro trys tikslinės dalys:

- bendrojo lavinimo,
- studijų pagrindų,
- specialioji (profesinė) dalis.

Bendrojo lavinimo dalis apima pasaulėžiūros ir bendros erudicijos aukštojo lavinimo dalykus, kurie nėra tiesiogiai susiję su reglamentuojamos krypties studijų turiniu; bendrajai erudicijai lavinti daugeliui studijų kryptių parenkami humanitarinių ir socialinių mokslų bei meno studijų dalykai, o humanitarinių ir socialinių mokslų studijų kryptims – ir fizinių bei biomedicinos mokslų dalykai.

Studijų pagrindų dalis apima teorinius ir profesinius dalykus, privalomus visoms tos krypties studijų programoms. Ši dalis kiekvienoje studijų programoje sudaro studijų branduolį, ji teikia žinias bei formuoja gebėjimus, būtinus tos krypties aukštojo mokslo kvalifikacijai įgyti.

Specialioji (profesinė) dalis apima dalykus, kurie remiasi studijų pagrindų dalykais ir teikia tos krypties vienos ar kitos pakraipos gilesnes žinias bei formuoja gebėjimus, orientuotus į tolesnę tiriamąją ar profesinę veiklą. Į šią dalį įeina ir profesinės veiklos praktikos bei baigiamieji darbai. Visi šakų dalykai (su retomis išimtimis) taip pat įeina į šią dalį. Specialiosios (profesinės) dalies apimtis – ne mažesnė kaip 25 procentai studijų programos apimties.

Vertinant studijų programą, analizuojama ar studijų programos yra suderintos su mokyklos misija ir tikslais. Ar kiekviena jų turi logiškus tikslus, struktūrą ir turinį, apibrėžtą atitinkamą profesinį lygį, kurį turėtų pasiekti studentai, ar bakalauro lygmens studijų programos tenkina bendriesiems dalykams keliamus reikalavimus, užtikrina, kad būtų suteikta išsamių žinių, bei skatina intelektualinį tobulėjimą (Pukelis, Savickienė, 2004). Studijų programos sandara ir profilis turi atitikti krypties specifiką. Vertinamas studijų planas, dalykų ir/ar modulių aprašai. Skatinama kurti tokias mokymo programas, kurios atitiktų tarptautinės darbo rinkos ir visuomenės poreikius; apimtų mokymo metodus, kurie skatintų studentų aktyvumą ir dalyvavimą realioje veikloje, skatintų naujų technologijų panaudojimą, programų, studentų ir dėstytojų mobilumą.

Personalas

Pasak A. Valiukevičiūtės, R. Druskytės, I. Mikutavičienės (2004), pedagoginio personalo kvalifikacija ir jos tobulinimas yra svarbus studijų kokybę lemiantis veiksnys. R. Adomaitienė (2002) teigia, kad dėstytojų, kaip pedagogų profesinė kvalifikacija priklauso nuo jų išsilavinimo, mokslinio laipsnio, pedagoginės patirties, mokėjimo bendrauti su auditorija, amžiaus, vertybių sistemos ir kt. veiksnių. Anot V. Škudienės (2005) aukštojo mokslo plitimas pasaulyje, posūkis nuo tik elitui skirto aukštojo mokslo į masinį aukštąjį mokslą ir įvairesnį studentų kontingentą nei ankstyvesniais metais kelia reikalavimus dėstytojams ieškoti ir taikyti platesnį įvairių mokymo ir mokymosi metodų spektrą nei anksčiau.

Ši dimensija rodo ar akademinio personalo pasirengimas ir kvalifikacija yra tinkami sričiai, kurioje jie dirba. Ar dėstytojai yra įgiję atitinkamą laipsnį, atlieka tyrimus, dalyvauja kūrybinėje bei profesinėje veikloje, bei nuolat kelia savo kvalifikaciją, atsispindi dėstytojų aktyvumas tarptautinėse mainų programose ir įgytos patirties pritaikomumas studijoms bei akademinėi veiklai. Ar dirba pakankamas skaičius personalo.

Ši dimensija atspindi ir dėstymo stilių, gebėjimą organizuoti studentų darbą, studentų pasiekimų vertinimo skaidrumą ir tinkamumą (Kučinskienė, Kučinskas, 2004). Tai reikalinga, nes vyriausybės politika, darbdavių ir visuomenės lūkesčiai, kintantys pačių universitetų tikslai turi įtakos ir dėstymo konteksto kaitai, sąlygoja vis didėjantį dėmesį dėstymo kokybei (Škudienė, 2005). Šis reiškinys kelia iššūkius dėstytojams, kurie priversti koncentruoti dėmesį į pagrindinę veiklą universitetuose – dėstymą ir studijavimą. Labai svarbu pereiti nuo tradicinio dėstymo prie studijavimo, grindžiamo atvirumu ir lankstumu (G. Linkaitytė, A. Valiuškevičiūtė, R. Kunčaitis, L. Žilinskaitė, 2004).

Mokslo tarybos parengtoje „Studijų kryptių aprašų skirtingoms pakopoms kūrimo metodikoje“ atkreipiamas dėmesys į šiuos aspektus (Studijų kokybės vertinimo centras, 2011):

- Dėstytojai turi išmanyti dėstomą dalyką, remtis mokslinių tyrimų rezultatais, žinoti ryšius ir persidengimus su kitomis studijų ir mokslo kryptimis, tarpdalykiškumo galimybes.
- Dėstytojai turi žinoti ir suprasti studijų programos didaktinę koncepciją, savo kompetentingumu atitikti studijų programos reikalavimus, gebėti konstruoti modulio programą, atsižvelgiant į konkrečią studijų programą, kuriai šis modulis priklauso.
- Mokymosi visą gyvenimą (nepertraukiamo mokymosi) koncepcija reikalauja ir studijų procese skatinti mokymosi visą gyvenimą plėtotę, tad studentai turi būti rengiami ir skatinami būti atsakingais už savo mokymąsi. Programa, jos turinys ir didaktinė sistema turi motyvuoti studentus studijoms panaudojant ir kitus galimus išteklius ir šaltinius.

- Studijų ir studijavimo metodai turi būti efektyvus bei įvairūs, savarankiško darbo užduotys turi atitikti programos studijų rezultatus, motyvuoti studentus ir racionaliai naudoti (eikvoti) studentų ir dėstytojų laiką bei materialius išteklius (bibliotekas, laboratorijas, įrangą ir kt.).
- Dėstymas ir studijavimas turi būti praturtintas tiriamaisiais darbais, pritaikymu pramonėje ir perkeliamųjų mokėjimų vystymu. Studijų programos didaktinė sistema turi ir skatinti, ir sukurti prielaidas analitinių, praktinių, perkeliamųjų gebėjimų taikymui. Paprastai, tai būna paskutinį studijų semestrą įgyvendinant baigiamąjį darbą, tačiau kiekviena aukštoji mokykla ir programos rengėjai gali nuspręsti, kur tai geriausiai tiktų būtent jų studijų programos struktūroje.

Taigi, dėstytojais turi užtikrinti, kad jų pedagoginė veikla patenkintų studentų kaip klientų poreikius ir jie gautų reikiamų žinių, įgytų kvalifikaciją.

Materialiniai ištekliai

Materialiniai ištekliai sudaro sąlygas studijų paslaugoms teikti ir tiesiogiai įtakoja studijų kokybę. Jie atspindi laboratorijų, metodinių kabinetų, auditorijų kokybę, informacinių technologijų pakankamumą, bibliotekų fondų ir mokomosios bei metodinės medžiagos pakankamumą., analizuojama ar ištekliai tinkamai panaudojami. Siekiama išsiaiškinti ar visos auditorijos turi prieigą prie interneto ir multimedijos aparatūrą; ar pakanka automobilių parkavimo vietų ir kt. Siekiant užtikrinti aukštą aukštojo mokslo kokybę, svarbu naudoti naujausias technologijas, pritraukti kapitalo investicijas, modernizuoti aukštojo mokslo infrastruktūrą (Kučinskienė, Kučinskas, 2004). Kalbant apie finansus tiriama ar organizacija yra pakankamai finansiškai stabili ir tai pasiekama ne studijų kokybės sąskaita. Stebima ar ištekliai racionaliai paskirstomi, efektyviai panaudojami (Pukelis, Savickienė 2004).

Studijų eiga ir jos vertinimas

Studijų eigos ir jos vertinimo srities vertinimo tikslas – nustatyti, ar studentų priėmimas ir atranka, studentų pasiekimų vertinimas vertinami tinkamai, ar veiksmingai organizuojamos studijos ir teikiama parama studentams, ar absolventai įsidarbina sėkmingai ir tikslingai, studentų dalyvavimą mokslinėje tiriamojoje veikloje. Padidėjus aukštojo išsilavinimo poreikiui, nepaprastai svarbu palaikyti ir pagerinti studijų bei mokslo kokybę ir pasiekti, kad aukštojo mokslo prieinamumas būtų platus, teisingas ir demokratiškas (Pukelis, Savickienė, Laužackas, Valiukevičiūtė, 2003). Studijų kokybei užtikrinti taip pat labai svarbi ir studijų ir tyrimų sinergija (Kučinskienė, Kučinskas, 2004).

Aukštosios mokyklos privalo efektyviai planuoti, organizuoti ir kontroliuoti savo veiklą. Tik taip galima pasiekti visuminės naudos.

Prie šios dimensijos priskiriamas ir studentų pasiekimų *vertinimas*. Įvertinimas įtakoja mokymąsi, todėl visi studijų rezultatuose aprašyti gebėjimai (mokėjimai) turėtų būti formaliai įvertinami tokiu būdu, kuris užtikrintų, kad studentai įrodo turį šių mokėjimų. Taikoma vertinimo sistema turi leisti stebėti judėjimą siekiamo rezultato link, pamatuoti pokyčius, laiku diagnozuoti nukrypimus, palaikyti grįžtamąjį ryšį, kurti prielaidas korekcijai. Studentai turėtų laiku gauti savalaikį ir tinkamą grįžtamąjį ryšį apie savo atliktus darbus. Atliktų darbų ir projektų įvertinimą turėtų lydėti konstruktyvūs komentarai, grindžiami aiškiais kriterijais. Dėstytojams turėtų būti žinomi įvairūs vertinimo būdai, jų taikymo metodiniai aspektai, skatinama naujų integruotų vertinimo metodų paieška. Bet koks įvertinimas turi būti teisingas ir patikimas (Studijų kokybės vertinimo centras, 2011).

Autorės nuomone, šioje dalyje turėtų atsispindėti ir *praktikos bei baigiamojo darbo organizavimo tvarka*.

Bakaluro baigiamojo darbo organizavimo tvarka turi sudaryti sąlygas studentams atskleisti studijų metu įgytas žinias ir savarankiškai parengti baigiamąjį darbą.

Kiekvienas studentas turi atlikti studijų plane numatytą praktiką. I. Klevinė, D. Matonienė (2005) konstatuoja, kad praktika yra neatskiriama studijų proceso dalis. Jos tikslas – patikrinti ir įtvirtinti teorines žinias, studentų įgytas mokantis specialybės bei specializacijų dalykų, padėti studentams suformuoti profesinius įgūdžius ir pasirengti savarankiškam darbui. Pramonės ir verslo atstovai 2005 m. suformulavo 40 aukštojo mokslo problemų. Pagrindinė ir asocijuota su daugeliu kitomis – studijų turinio atotrūkis nuo praktinės veiklos. Darbdaviai reikalauja specialisto, pilnai parengto konkrečiai darbo vietai. Nors daugelis ūkio subjektų yra suinteresuoti gauti tinkamai pasiruošusius specialistus, deja darbdaviai, motyvuodami netinkama mokesčių politika, nėra suinteresuoti dalyvauti specialistų rengimo procese. Verslininkai nesuinteresuoti, kad jų įmonėse studentai atliktų praktiką. Studentų mokymui sugaištas laikas įmonei nenaudingas, nes mažina jų mokymą vykdančių specialistų darbo našumą (Balvočiūtė, Rudytė, 2002). Tad svarbu rasti išeitį šioje situacijoje ir suteikti galimybę studentams patikrinti teorines žinias praktikoje.

Prie šios dimensijos dar galima priskirti ir studijų kokybės vertinimo centro parengtame „Programos išorinio vertinimo bei akreditacijos tvarkos apraše“ nepaminėtus – universiteto *išorinius ryšius*. Šioje dalyje turi atsispindėti bendradarbiavimo su kitomis aukštosiomis mokyklomis, pramonės, mokslo, karinėmis, meno ir kultūros organizacijomis, darbdaviais bei absolventais reikšmingumas ir sistemingumas, studentų ir dėstytojų aktyvumas tarptautinėse mainų programose ir įgytos patirties pritaikomumas studijoms bei akademinėi veiklai.

Pasak J. Rudzevičiaus (2007), šie kokybiniai rodikliai: įvairiapusiškas bendradarbiavimas su švietimo ir mokslo institucijomis, veiksmingas atstovavimas asocijuotose verslo institucijose, nuolatos besiplėtojantis bendradarbiavimas su užsienio institucijomis taip pat rodo aukštosios

mokyklos veiklos kokybę. Pasaulinė patirtis rodo, kad socialinių partnerių dalyvavimas studijų programų komiteto darbe yra svarbus: mažina studijų rezultatų atotrūkį nuo darbo pasaulio poreikių, didina tam tikros studijų programos absolventų įsiliejimo į darbo rinkas perspektyvas ir kt. (Pukelis, Pileičikienė, 2006). Taigi, studijų rezultatų atitikimas objektyviems visuomenės ir darbo pasaulio reikalavimams, aiškus ir tikslus jų apibrėžtumas priklauso nuo veiksmingo socialinių partnerių ir akademinė bendruomenės bendradarbiavimo (Pukelis, Pileičikienė, 2006).

Programos vadyba

Ši dimensija apima studijų kokybės tobulinimą, sistemingumą ir bendruomenės informavimą apie tai. Joje atsispindi ir kokybės užtikrinimo planingumas, išsamumas ir reprezentatyvumas. Kokybės vertinimas/akreditacijos procedūros yra svarbios siekiant pagrindinių Bolonijos proceso tikslų: didinti studentų ir akademinio personalo mobilumą (institucijoje, nacionaliniuose ir tarptautiniuose lygmenyse), siekti kvalifikacijų pripažinimo ir palyginimo bei gerinti absolventų įsidarbinimo kokybę (Bartuševičienė, Butkienė, 2006).

2 lenelėje pateikiamos visos studijų programos kokybės dimensijos, bei jų sudedamosios dalys.

2 lentelė

Studijų programų kokybės dimensijos

Dimensija	Nagrinėjami klausimai
Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai	Ar programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai yra apibrėžti, aiškūs ir viešai skelbiami; Ar programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai pagrįsti akademiniais ir (ar) profesiniais reikalavimais, visuomenės ir darbo rinkos poreikiais; Ar programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai atitinka studijų rūšį, pakopą ir kvalifikacijų lygį; Ar programos pavadinimas, numatomi studijų rezultatai, programos turinys ir suteikiama kvalifikacija dera tarpusavyje.
Programos sandara	Ar programos sandara atitinka teisės aktų reikalavimus; Ar studijų dalykai ir (ar) moduliai išdėstyti nuosekliai, dalykai ar jų temos nesikartoja; Ar dalykų ir (ar) modulių turinys atitinka studijų rūšį ir pakopą; Ar dalykų (modulių) turinys ir metodai leidžia pasiekti numatomus studijų rezultatus; Ar programos apimtis yra pakankama studijų rezultatams pasiekti; Ar programos turinys atitinka naujausius mokslo, meno ir technologijų pasiekimus.
Personalas	Ar programos vykdymui pasitelkiamas personalas atitinka teisės aktų reikalavimus; Ar dėstytojų kvalifikacija yra tinkama numatomiems studijų rezultatams pasiekti; Ar dėstytojų skaičius yra pakankamas numatomiems studijų rezultatams pasiekti; Ar dėstytojų kaita užtikrina tinkamą programos vykdymą; Ar aukštoji mokykla užtikrina (sudaro) sąlygas dėstytojų profesiniam tobulėjimui reikalingam programos vykdymui; Ar aukštojoje mokykloje vykdomi moksliniai tyrimai (meninė veikla), tiesiogiai susiję su analizuojama programa.
Materialiniai ištekliai	Ar materialijų išteklių sritis įvertinama pagal šiuos kriterijus: Ar numatytos patalpos studijoms yra tinkamos ir jų pakanka; Ar naudojama įranga studijoms (laboratorinė, kompiuterinė, reikmenys) tinkama ir jos

	pakanka; Ar aukštoji mokykla turi tinkamą bazę praktikoms; Ar metodiniai išteklių (vadovėliai, knygos, periodika, duomenų bazės) yra tinkami, pakankami ir prieinami.
Studijų eiga ir jos vertinimas	Ar priėmimo į studijas reikalavimai yra pagrįsti; Ar studijų proceso organizavimas užtikrina tinkamą programos įgyvendinimą ir studijų rezultatų pasiekimą; Ar studentai skatinami dalyvauti mokslo, meno ir taikomojoje mokslo veikloje; Ar studentams sudaromos sąlygos dalyvauti judrumo programose; Ar aukštoji mokykla užtikrina tinkamą akademinę ir socialinę paramą; Ar studentų pasiekimų vertinimo sistema yra aiški, vieša ir tinkama studijų rezultatams įvertinti; Ar daugumos programos absolventų profesinė veikla atitinka programos vykdytojų lūkesčius.
Programos vadyba	Ar aiškiai paskirstyta atsakomybė už programos įgyvendinimą ir priežiūrą, sprendimų priėmimą; Ar periodiškai renkami ir analizuojami duomenys bei kita informacija apie programos įgyvendinimą; Ar programos vidinio ir išorinio vertinimo rezultatai veiksmingai panaudojami tobulinant programą; Ar į programos vertinimo ir tobulinimo procesus įtraukiami socialiniai dalininkai; naudojamos vidinio kokybės užtikrinimo priemonės yra veiksmingos.

Šaltinis: Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas. Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo. [žiūrėta 2010-04-22]. Prieiga per internetą:<

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390053&p_query=&p_tr2=>.

Prie jau minėtų studijų kokybės vertinimo dimensijų tikslinga būtų priskirti *absolventų įsidarbinimo lygį*. Anot B. Čėsnaitytės (2002), mokslo institucijai labai svarbus rodiklis yra ir absolventų įsidarbinimo lygis. Siekiant didinti aukštųjų mokyklų absolventų konkurencingumą darbo rinkoje bei tobulinti aukštos kvalifikacijos specialistų paklausos ir pasiūlos atitikimą ūkio poreikiams, būtina tirti šių specialistų padėtį darbo rinkoje bei jų pasirengimo kokybę. Nors aukštąjį mokslą įgiję asmenys darbo rinkoje konkuruoja geriausiai, tačiau egzistuoja aukštąjį išsilavinimą turinčios darbo jėgos pasiūlos ir paklausos suderinamumo problema. Darbdaviai ne visada gali surasti reikalingos profesinės kvalifikacijos darbuotojų, tuo tarpu dalis aukštąsias universitetines mokyklas baigusių absolventų registruojasi darbo biržoje (Darbo ir socialinių tyrimų institutas, 2004, p. 3).

Analizuojant studijų kokybę bei studijų rezultatus svarbu paminėti ir *mokymosi motyvaciją*. P. Ramsden (2000) kalbėdamas apie edukacinę aplinką, kuri leidžia efektyviai veikti, teigė, kad daug kas priklauso nuo studento motyvacijos. Ar studentas siekia tik gauti aukštojo mokslo diplomą, nesigilinant į žinias, ar jis motyvuotas siekti žinių. Studentai labai dažnai pasirenka aukštąjį mokslą vien dėl diplomo, visai nemotyvuoti siekti profesinio tobulėjimo. Be to, netgi ir tie, kurie nori jo siekti, to negali daryti pakankamai gerai. Kadangi valstybės mokamų stipendijų toli gražu nepakanka norint išgyventi, ypač didmiestyje, reikia imtis darbo.

V. Stanišauskienė (2007, p.19) išskiria dvejopus mokymosi motyvus:

išoriniai: kai nusprendžiama mokytis nedėlto, kad tai malonu, o todėl kad tai žingsnis kažko kito link. Pavyzdžiui tikintis tarnybinio paaukštinimo.

vidiniai: kai norima mokytis nes tikimasi teigiamos mokymosi patirties. Žmogus orientuojasi į asmeninį augimą bei savęs realizavimą.

Jei dominuoja vidiniai motyvai, mokymasis teikia daugiau džiaugsmo ir yra efektyvesnis.

Apibendrinant skyrelį galima teigti, kad pastaruju metu kokybės valdymo metodų ir priemonių naudojimas aukštojo mokslo įstaigose tampa itin aktualus ir viena iš priemonių – studijų programų vertinimas. Apibendrinus teorinę medžiagą išskirti šie pagrindiniai kriterijai vertinantys studijų programų kokybę: programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai, programos sandara, personalas, materialiniai ištekliai, studijų eiga ir jos vertinimas, programos vadyba, įsidarbinimo lygis.

Studijų rezultatai viena svarbiausių dimensijų, nes rezultatai teikia išsamią informaciją apie žinias, supratimą ir gebėjimus, kuriuos turi būti įgijęs absolventas, sėkmingai užbaigęs studijas ar tam tikrą studijų pakopą, todėl tikslinga šią dimensiją paanalizuoti plačiau.

1.5. Studijų rezultatai

1.5.1 Studijų rezultatų sąvoka

Kaip teigiama Bolonijos seminaro medžiagoje, dažniausiai studijų rezultatai (angl. learning outcomes) apibūdinami kaip „[...] teiginys, nusakantis, ką studentas turėtų žinoti, suprasti ir gebėti užbaigęs tam tikrą studijų periodą“ (Pukelis, Pileičikienė, 2006).

Tinkamai apibrėžti studijų rezultatai nusako:

- Ką studentas galės atlikti baigęs studijas;
- Konkrečias priemones su kuriomis studijuojantis gebės veikti; situacijas kuriose jis dirbs;
- Nusako reikalaujamą veiklos būdą kuriuo galima pademonstruoti ką studijuojantis pasiekė (Moon, 2002).

Studijų rezultatai yra pagrindinis pirminis atskaitos taškas studijų programos rengimo procese. Žinant tikslus ir aiškius studijų rezultatus, studentams sudaromos prielaidos suprasti, kokių kompetencijų įsisavinimo jie turi siekti (Dodrige, 2003). Tie rezultatai atspindi objektyvus darbo rinkos ir /ar visuomenės keliamus reikalavimus studijų turiniui, kurie apibrėžiami per įgyjamų kompetencijų sistemą – suteikiamą kvalifikaciją (Laužačkas, Pukelis, 2000).

Siekiami studijų rezultatai apibrėžia studento siekiamą kompetencijų lygmenį ir yra studijų programos/ modulario aprašo dalis (Studijų programos kūrimo ir tobulinimo (atnaujinimo) rekomendacijos). Kompetencijos sampratą nagrinėjo daugelis užsienio autorių: Jovaiša(1993);

Lepaitė (2003); Boyatzis (1982); Schuler ir Jackson (1987); Storey (1990); Jacobs (1989); Sokol (2001); Bernaud (1998); M. Poole, M. Warner (2000) ir daugelis kitų.

Kompetencijos sąvoka skirtinguose literatūros šaltiniuose yra įvairiai apibrėžiama.

3 lentelė

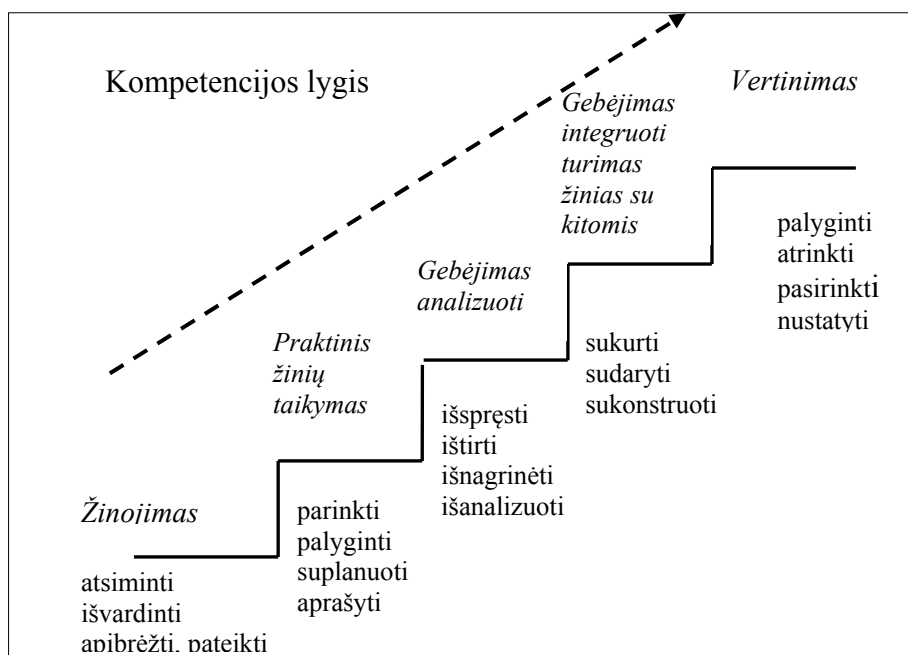
Sąvokos „kompetencija“ sampratos charakteristikos

Autorius	Kompetencijos samprata
Sokol (2001)	Kompetencija - tai būtinų darbo uždaviniui ar vaidmeniui atlikti mokėjimo įgūdžių, žinių ir gebėjimų derinys;
M. Poole, M. Warner (2000)	Tai sugebėjimas praktinėse situacijose taikyti pagrindinius tam tikro turinio principus ir technikas;
L. Jovaiša, (1993)	Gebėjimas pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai atlikti veiklą, įgaliojimų turėjimas ką nors daryti, labai kvalifikuotas žinojimas;
Jucevičienė ir Lepaitė (2000)	Gebėjimas veikti, sąlygotą individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių;
B. Martinkus, A. Sakalas, B. Neverauskas (2003)	Žinių ir įgūdžių derinimas bei gebėmas juos pritaikyti konkrečiomis aplinkybė, vadybos funkcijų atlikimas, atsižvelgiant į aplinkos ir situacijos apribojimus;
Kabardov ir Apciševskaja (1996)	Kompetencijos sąvoka apima elgesio charakteristikas, dominuojančias asmenybės aktyvumo formas, tam tikrų įgūdžių ir mokėjimų susiformavimą ir įvaldymą
Darškuvienė, Kaupelytė, Petkevičiūtė (2008)	Kompetencija yra akcentuojama kaip sugebėjimas, kurio reikalauja tam tikra užimama pareigybė

Sudaryta darbo autorės remiantis teorine medžiaga

Pasak N. Petkevičiūtės ir E. Kaminskytės (2003), kompetencija dažnai vartojama tarsi žinių ar sugebėjimų atributas, siekiant apibūdinti darbuotojų gebėjimus atlikti užduotis labai gerai arba organizacijos gebėjimą teikti aukščiausios kokybės paslaugas (Petkevičiūtė, Kaminskytė, 2003, p. 66). Jų formavimo procesas prasideda nuo individualių žmogaus gabumų, kurie perauga į konkrečius gebėjimus ir žinias, šis augimas yra tiesiogiai veikiamas susiformavusių požiūrių, vertybių bei asmeninių savybių, kol galutiniame rezultate suformuojama darbui reikalinga kompetencija (Lepaitė 2003). Tačiau nustatoma kompetencija gali būti tik per veiklą (Lepaitė, 2003). Kaip teigia K. O'Hagan (1997), tik praktinė veikla, kuri grindžiama vertybėmis, kuri tinkamai atliekama ir paremta žiniomis, kritine analize ir refleksija, yra laikoma kompetentinga. Akivaizdu ir tai, kad kompetencija yra daugiau nei kvalifikacija, nors daugelis autorių vis dar jas sutapatina (Mažeikis, 2007).

Taigi, kompetencija yra apibūdinama kaip mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą remiantis įgytų žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų visuma (LR Švietimo įstatymas). Kitaip tariant, *kompetencija yra žinių, įgūdžių, gebėjimų, elgsenos, nuostatų visuma* (Daugvilienė, Lužackas). Autoriai išskiria keturis kompetencijos lygius (žr.3pav.).

3 pav. Žinių ir kompetencijos santykis

Šaltinis: Adomonienė R., Daukila S., Kriščiūnas B., Makninė I., Palujanskienė A. (2001). Profesinio ugdymo pagrindai; Ališauskienė, S. (2006). Kompetencijos ir studijų turinys. Pristatymo medžiaga [žiūrėta 2011-03-21]. Prieiga per internetą: <1kooperia.su.lt/.../KOMPETENCIJOS_IR_STUDIJŲ_TURINYS_S_Ališauskiene.ppt>.

Atsižvelgiant į kompetencijų sutaptį, kompetencijos klasifikuojamos į monoprofesines, giminingų profesijų ir bendrąsias kompetencijas (Laužackas, 2005). Bendrąsias kompetencijas R. Laužackas (2005) apibrėžia kaip pagrindines kompetencijas, bendruosius gebėjimus, lemiančius visapusišką asmenybės ugdymąsi, profesinį lankstumą ir mobilumą. Jos reikalingos daugelyje veiklos sričių. Lietuvos literatūroje „bendrosios kompetencijos“ terminas tapatinamas su bendraisiais gebėjimais, perkeliamaisiais gebėjimais, bendrosiomis kvalifikacijomis, raktiniais gebėjimais ir pan. A. Čepienė (2007) išskyrė pagrindinius bendrąsias kompetencijas apibūdinančius rodiklius: į bendrųjų kompetencijų sąvoką įeina baziniai operatyviniai gebėjimai, socialiniai įgūdžiai, asmeninės kompetencijos ir tarpasmeninių santykių kompetencijos, lemiančios mokymosi, darbo ir gyvenimo kokybę bei gebėjimą pasiekti gyvenimo tikslus (Čepienė, 2007). Tiuningo projekto išvadose bendrosios kompetencijos apibrėžtos kaip: instrumentinių, tarpasmeninių ir sisteminių kompetencijų rinkinys, kuris sudaro sąlygas žmogui efektyviai valdyti savo profesinį gyvenimą (Čepienė, 2007).

Profesinės kompetencijos būdingos tam tikros profesijos ar specializacijos žinovui. V. Stanišauskienė (2004) teigia, kad profesinę kompetenciją laiduoja dvejopi gebėjimai specifiniai-profesiniai bei bendrieji veiklos planavimo ir organizavimo gebėjimai. Ši kompetencija nepasižymi dideliu integralumu, ją sunkiau perkelti į įvairias žmogaus veiklos sritis. Jos literatūroje tapatinamos su specialiosiomis kompetencijomis, praktiniais gebėjimais ir pan.

Tiek tarptautiniu mastu, tiek Lietuvoje sėkminga asmens veikla globalėjančiose organizacijose priklauso ne tiek nuo įgytų formalių kvalifikacijų kaip programų baigimo rezultato, kiek nuo jo

gebėjimo prisitaikyti prie kintančios aplinkos, kurioje esminis veiksnys yra asmens kompetencija ir jos plėtojimo potencialas. Todėl pasirengimas ne konkrečiam darbui o veiklai iš esmės reikalauja numatyti veiklos struktūrą, kuria remiantis programoje gali būti siekiamas kompetencijos plėtojimo tikslas (Lepaitė, 2003).

Profesinių kvalifikacijų ir jų struktūrų planavimo strategija yra labai aktuali Europos šalyse, nes siekiama suvienodinti ir pripažinti skirtingose šalyse įgytus kvalifikacinius laipsnius. Bakalaurų ir magistrų kvalifikacinius reikalavimus apibrėžia Bolonijos procese parengti vadinamieji *Dublino aprašai* (angl. *Dublin descriptors for the Bachelor's, Master's and Doctoral awards*). Dublino aprašai nusako kiekvienai studijų pakopai būdingas žinias ir supratimą, žinių ir supratimo taikymą, taip pat sprendimų priėmimo, komunikacijos bei savarankiško mokymosi gebėjimus (Galkutė, 2008). Pasak D. Daugvilienės ir R. Laužacko (2005), šie aprašai parodo hierarchines sąsajas tarp įgyjamų kvalifikacinių laipsnių ir atspindi atitinkamų studijų lygmenų skirtumus.

Pagal juos, bakalauro kvalifikacinis laipsnis suteikiamas pirmosios pakopos studijų absolventui, kuris:

- demonstruoja studijų krypties žinias ir supratimą, grindžiamą pažangių vadovėlių ir krypties tyrimų medžiaga;
- taiko žinias ir supratimą, profesionaliai formuluoja ir pagrindžia argumentus, sprendžia studijų krypties problemas;
- parenka ir interpretuoja (studijų krypties) duomenis, reikalingus sprendimams pagrįsti, atsižvelgęs į socialinius, mokslinius ir etikos aspektus;
- geba specialistų ir ne specialistų auditorijoms perteikti informaciją, idėjas, problemas ir sprendimus;
- turi mokymosi gebėjimų, būtinų tolesnėms savarankiškomis studijoms.

Lepaitė prie šių Dublino aprašuose nurodytų gebėjimų dar prideda tyrimų organizavimą (Lepaitė, 2007).

Taip pat, siekiant suvienodinti kriterijus bei sukurti bendrą studijų erdvę, 2000 metais buvo parengtas Tiuningo projektas. Aukštojo mokslo struktūrų suderinimo (Tuning Educational Structures in Europe) projekto metu buvo suformuluotos bendrosios kompetencijos (generic competences), būtinos įgyti kiekvienam aukštąjį išsilavinimą įgijusiam specialistui.

Bendro susitarimo pagrindu suformuluota 30 bendrųjų kompetencijų, į kurias, kaip numatomus pirmos studijų pakopos (bakalauro) aukštojoje mokykloje rezultatus (learning outcomes), turi orientotis visos studijas reformuojančios aukštosios mokyklos. Jos buvo suskirstytos į tokias grupes:

Instrumentinės kompetencijos (instrumental competences) – tai kognityviniai, metodologiniai, technologiniai ir kalbiniai gebėjimai.

Tarpasmeninės kompetencijos (interpersonal competences) – tai individualūs gebėjimai arba socialiniai (interakcijos ir bendradarbiavimo) įgūdžiai.

Sisteminės Kompetencijos (systemic competences): visuminiai gebėjimai ir įgūdžiai pažinti visą sistemą (derinant supratimą, jautrumą ir žinojimą). Šios kompetencijos formuojasi anksčiau įgytų instrumentinių ir tarpasmeninių kompetencijų pagrindu (Teresevičienė, Bulajeva, Čepienė, Lepaitė, D., Zuzevičiūtė, 2010).

„T. Jovaiša (2005), svarstydamas apie kompetencijos sąvokos reikšmę, daro prielaidą, kad ji formuojasi, atsiskleidžiant veiklos pasaulyje ir yra ne kas kita, o kokia nors veiklos sritis. Tokios veiklos srities vykdytojas turi būti ne bet koks, o žinantis, kaip įvykdyti užduotį“ (Martinkienė, 2009).

Kompetencija ypač reikšmingu fenomenu tapo verslo ir organizacijų pasaulyje, kuriame pridėtinę vertę sukuria būtent aukšto kompetencijos lygio žmoniškasis potencialas (Lepaitė 2003). Profesinės veiklos sritys darosi vis platesnės, reikalaujančios daugelio profesinių ir bendrųjų įgūdžių, sugebėti greitai orientuotis nuolat beiškeičiančioje aplinkoje. Tai ypač akivaizdu verslo vadybos, administravimo, ekonomikos srityse, kur išorinė aplinka (įstatymai, konkurencija, vartotojų poreikiai ir kt.) yra dinamiška. Vadybininko profesinė kvalifikacija įgyjama kartu su aukštosios mokyklos baigimo diplomu tik formaliai, realiai ji pasireiškia konkrečioje profesinėje veikloje (Balvočiūtė, Rudytė, 2002).

Pasak Pukelio ir Pileičikienės (2006), studijų rezultatų apibrėžimas pirmiausia yra socialinių partnerių - darbdavių, profesinių asociacijų, profesinių sąjungų, politikų prerogatyva, nes jie ne tik finansuoja studijas, bet ir būdami “vartotojais“ yra suinteresuoti parengiamų specialistų kokybe. Todėl studijų rezultatai turi atspindėti studijų ir darbo rinkos poreikių sąryšį, akademinės bendruomenės atstovų bendradarbiavimą su socialiniais partneriais, lemti vidinę studijų programos sąrangą ir rengimo logiką bei jos kokybę (Pukelis, Pileičikienė, 2006). Studijų rezultatai atsispindintys kompetencijose, yra viena svarbiausių vieningos europinės aukštojo mokslo erdvės sukūrimo prielaidų. Formuojant studijų rezultatus pirmiausia turėtų būti atsižvelgiama į studijų programos absolventų, potencialių darbdavių bei visos visuomenės lūkesčius, kartu įvertinant ir galimus darbo rinkos pokyčius (Studijų programos kūrimo ir tobulinimo (atnaujinimo) rekomendacijos).

Apibendrinant, studijų rezultatai apima žinias, supratimą ir gebėjimus, sėkmingo studijų etapo pabaigoje. Programos tikslai, kurie turi tapti programos rezultatais, yra svarbios kompetencijų plėtojimo kryptys (Lepaitė, 2003). Siekiant užtikrinti glaudų studijų rezultatų ryšį, su darbo rinkos poreikiais, jos materialinę bazę, bei praktinių studijų efektyvumą, studijų programą baigusiu absolventų įsidarbinimo pagal specialybę didinimą bei programos konkurencingumą, studijų programos komitetas turi nuolat keistis informacija, palaikyti ryšį su visais studijų rezultatais

suirintais socialiniais partneriais- studentais, absolventais, darbdaviais, atitinkamais valstybės institucijomis, profesinių sąjungų ir organizacijų ir kitų suinteresuotų visuomenės gupių atstovais (Laužackas, 2005). Tik remiantis darbo rinkos ir visuomenės poreikių sąlygojamų kompetencijų lygmeniu ir spektru turi būti kuriamos studijų programos ar tobulinama jų kokybė (Daugvilienė, Lužackas). Kompetencija yra specifinė kiekvienos veiklos atveju, dėl šios priežasties būtina jas apibrėžti, todėl sekančiame skyriuje analizuojamos verslo administravimo studijų programos ugdomos kompetencijos.

1.5.2. Verslo administravimo programos ugdomos kompetencijos

Verslo administravimo studijų programa siekia parengti kompetentingus vadybos, verslo administravimo specialistus. Praeito amžiaus pradžioje Henri Fayol darbuose verslo vadyba apibūdinta kaip planavimo, koordinavimo, vadovavimo, organizavimo ir kontrolės funkcijų derinys (Čepienė, 2007). Todėl būsimam vadybininkui reikia išugdyti vadybinę kompetenciją. Išanalizavus mokslinę literatūrą galima teigti, kad vadybinė kompetencija – tai žinių ir įgūdžių derinys bei sugebėjimas juos pritaikyti konkrečiomis aplinkybėmis, tai vadybos funkcijų atlikimas, atsižvelgiant į aplinkos bei situacijos apribojimus, tai savo darbo srities, organizacijos rezultatų užtikrinimas (Martinkienė, 2009, p.86). Anot Hornby ir Thomas (1989), tai gebėjimas tinkamai atlikti susijusias su vadyba funkcijas darbo aplinkoje (Diksienė, Marčinskas, Stankevičienė, 2010).

Būsimiems vadybos specialistams būtini gero administravimo ir vadovavimo įgūdžiai, jie turi būti kūrybingi, kvalifikuoti ir motyvuoti, sugebantys ginti ir tenkinti ne tik būsimų klientų, bet ir darbuotojų poreikius bei lūkesčius. Išsamų įgūdžių ir gebėjimų sąrašą, kuriuos turi ugdyti būsimas verslo vadybos specialistas kiekvienoje studijų pakopoje nurodė Gozales, Wagenaar (2003) (žr. 4 lentelę).

Verslo vadybininkui reikalingos kompetencijos (Gozales, Wagenaar, 2003)

Pirma pakopa	
Dalyko kompetencijos:	Bendrosios kompetencijos:
• gebėjimas naudoti ir vertinti įmonės ir jos aplinkos analizės instrumentus; • gebėjimas specializuotis ir tapti atitinkamos srities specialistu; • gebėjimas atlikti ne tik savo srities, bet ir kitas funkcijas; • pasitikėjimas savimi; • gebėjimas argumentuotai spręsti problemas, ypač operatyvinio ir taktinio lygmens; • gebėjimas pasirengti priimti sprendimus, ypač operatyviniame ir taktinio lygmens.	• bendrosios profesijos žinios; • bendrosios dalyko žinios; • gebėjimas dirbti tarpdisciplininėje komandoje; • gebėjimas žinias taikyti praktikoje; • gebėjimas prisitaikyti naujose situacijose; • kompiuterinis raštingumas; • gebėjimas mokytis; • gebėjimas atlikti prezentacijas, žodžiu ir raštu.
Antra pakopa	
Dalyko kompetencijos:	Bendrosios kompetencijos:
• pirmosios pakopos kompetencijos; • gebėjimas dalyvauti priimančią strateginius sprendimus; • gebėjimas atlikti tyrimus, vadovaujant ekspertui; • gebėjimas dirbti savarankiškai; • gebėjimas atlikti holistinius vertinimus ir gebėjimas kritiškai vertinti strateginius sprendimus; • pokyčių vadybos gebėjimai; • tarptautinis mobilumas ir kitų kultūrų supratimas.	• analizė ir sintezė; • gebėjimas spręsti problemas; • savikritikos gebėjimai; • užsienio kalbos įgūdžiai.
Trečia pakopa	
Dalyko kompetencijos:	Bendrosios kompetencijos:
• gebėjimas savarankiškai atlikti originalų ir išsamų publikuotiną tyrimą vienoje iš verslo vadybos sričių.	• ekspertinės žinios specifinėje srityje; • gebėjimas atlikti tyrimą; • kūrybiškumas; • tolerancija (skirtingų nuomonių ir multikultūrinės aplinkos priėmimas); • kritikos ir savikritikos gebėjimai.

Šaltinis: Čepienė, A. (2007). Verslo vadybos studentų bendrųjų kompetencijų ugdymo problematika: verslo ir aukštojo mokslo sankirta. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 13 [žiūrėta 2010-11-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.minfolit.lt/arch/18501/18602.pdf>>.

Pratęsiant apie kompetencijas, pasak A. Čepienės, lyginant bendrųjų kompetencijų ir verslo vadybos kompetencijų paradigmas, didelė dalis vadybos kompetencijų iš dalies arba visiškai yra bendrųjų kompetencijų kilmės (Čepienė, 2007). Taip pat, kaip V. Dulewitz (1991) mano, kad „70 procentų kompetencijų yra bendros visoms organizacijoms, o 30 procentų yra būdingos konkrečioms organizacijoms“ (Petkevičiūtė, Kaminskytė, 2003).

ŠU verslo administravimo studijų programa skirta vadybos specialistams parengti yra orientuota į studentų studijas pagal atskiras veiklos funkcijas (apskaita, ekonomika, finansai, marketingas, vadyba) arba veiklos sritis. Pagal šią programą ugdomi gebėjimai administruoti verslą, studentai supažindinami su Lietuvos ir tarptautine verslo aplinka, mokomi, kaip, ieškant optimalių sprendimų, naudotis analizės metodais.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija studijų krypties reglamentuose pateikė konkrečius tikslus vadybos ir verslo administravimo specialybėms.

Pagrindiniai studijų tikslai:

Suteikti žinių ir išugdyti gebėjimų, būtinų suprasti, analizuoti ir vertinti organizacijų funkcionavimo procesus ir verslo veiklos pažinimo instrumentus; išugdyti įgūdžių, būtinų valdymo ir administravimo sprendimams daryti, atsižvelgiant į esamus ar numatomus išorinės aplinkos poveikius; išugdyti platų, kūrybinį ir kritinį mąstymą bei teigiamą nuostatą nuolatiniam asmenybės bei profesiniam tobulėjimui mokantis visą gyvenimą. Studijų programa (jos turinys ir vykdymas) turi užtikrinti, kad absolventas bus sukaupęs pakankamai dalykinių žinių gebės suprasti organizacijų vadybos ir verslo administravimo objektą ir procesus, gebės taikyti įgytas įvairiapuses analitines žinias, nagrinėti sudėtingas ir kompleksines veiklos problemas ir išsiugdyti sėkmingai profesinei veiklai būtinų įgūdžių, gebės veikti kitose veiklos srityse (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas: Dėl vadybos ir verslo administravimo studijų krypties reglamento patvirtinimo, 2008).

Tame pačiame dokumente (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija studijų krypties reglamentas, 2008) dar tiksliau nei nurodė Gozales, Wagenaar, (2003)(žr. 3 lentelę), pateikiami gebėjimai kuriuos turi įgyti verslo administravimo absolventai:

Praktiniai gebėjimai (Praktiniai gebėjimai – gebėjimai, reikalingi sėkmingai specialisto praktinei veiklai ir žinių taikymui praktiniams tikslams pasiekti (Ališauskienė, 2006):

- taikyti vadybos ir ekonomikos, taip pat kitų mokslų žinias organizacijų vadybai ir verslo organizavimui tobulinti;
- planuoti, organizuoti ir koordinuoti darbuotojų bei padalinių veiklą siekiant užsibrėžtų tikslų;
- rengti verslo plėtros planus ir organizuoti jų įgyvendinimą;
- formuluoti problemas ir užduotis pavaldiniams, verslo partneriams ir kitiems darbuotojams, susijusiems su šių problemų sprendimu;
- savo veikloje panaudoti informacinių technologijų, sistemų ir duomenų bazių teikiamas galimybes;
- taikyti organizacijos kultūros vystymo bei darbuotojų motyvavimo metodus ir priemones;

- identifikuoti savo veiklos problemas, rasti jų sprendimo ir veiklos tobulinimo būdus;
- taikyti organizacijų veiklą ir verslą reglamentuojančius teisės aktus;
- taikyti bazinius teorinius teiginius ar modelius, kuriais grindžiami veiklos sprendimai;
- taikyti rinkotyro ir kitus tyrimo metodus, leidžiančius pažinti organizacijų ir (arba) verslo aplinką ir joje vykstančius procesus.

Perkeliamieji gebėjimai (Perkeliamieji gebėjimai – gebėjimai, kurie naudojami ne tik toje veiklos srityje, kuriai per studijų programą rengiamasi):

- komunikaciniai;
- informaciniai;
- mokymosi kaip mokytis;
- etiškos veiklos;
- novatoriškos veiklos;
- bendradarbiavimo;
- komandinio ir grupinio darbo;
- tinklaveikos ir darbo virtualiose (menamose) grupėse bei organizacijose.
- veiklos multikultūrinėse ir multinacionalinėse grupėse bei organizacijose;
- matematiniai (statistikos).

Apibendrinant, universitetinių studijų paskirtis – rengti plataus profilio specialistus, pasirengusius analitinei projektinei ir praktinei profesinei veiklai, moksliniams tyrimams bei akademiniam darbui aukštojo mokslo sistemoje, sugebančius prisitaikyti prie skirtingų veiklos krypčių ir ilgą laiką išlaikyti konkurencingumą darbo rinkoje (Pukelis, Pileičikienė, 2005, p. 98 – 99). Šiuolaikinė ir sėkminga įstaigų veikla priklauso nuo jų profesionalaus valdymo. Didelį vaidmenį vaidina vadovai, administratoriai, nuo kurių vadybinių kompetencijų priklauso organizacijos veiklos efektyvumas (Čepienė, 2007). Tai reiškia kad, darbuotojas, norėdamas kokybiškai (kvalifikuotai) atlikti savo darbą, turi pasižymėti tam tikrais funkciniais gebėjimais, kurie dažniausiai vadinami profesinėmis kompetencijomis, įgalinančiomis sėkmingai atlikti veiklos funkcijas. Būsimiems vadybos specialistams būtini gero administravimo ir vadovavimo įgūdžiai, jie turi būti kūrybingi, kvalifikuoti ir motyvuoti, sugebantys ginti ir tenkinti ne tik būsimų klientų, bet ir darbuotojų poreikius bei lūkesčius. Įgytos kompetencijos yra ne kas kita, o studijų rezultatas, kurį įtakoja konkrečios švietimo įstaigos studijų kokybė.

2. STUDIJŲ KOKYBĖS ŠIAULIŲ UNIVERSITETE SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETE UŽTIKRINIMAS

2.1. Šiaulių universiteto studijų kokybės reglamentavimas

Studijų kokybė pirmiausiai užtikrinama visų pirma pačios aukštosios mokyklos pastangomis, kurioms skatinti sukurta studijų kokybės vertinimo sistema. Ne išimtis yra ir Šiaulių universitetas, kuris studijų kokybę reglamentuoja, tokiais dokumentais:

- ✓ SKVC dokumentai, reglamentuojantys studijų programų vertinimą;
- ✓ SKVC rengiamų dokumentų projektai (2007 metais buvo parengtos magistrantūros studijų programų kūrimo ir vertinimo metodikos);
- ✓ Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos;
- ✓ Studijų programų akreditavimo tvarkos aprašas;
- ✓ 2006 m. vasario 15 d. Europos Parlamento ir tarybos rekomendacija dėl tolesnio Europos bendradarbiavimo užtikrinant aukštojo mokslo kokybę;
- ✓ Studijų programos aprašo nuostatai.

J. Ruževičius (2006) teigia, kad studijų kokybė priklauso nuo universitetinės veiklos vadybos lygio, šiuolaikiškų studijų programų, naujausias žinias profesionaliai perteikiančių dėstytojų, dėstytojų ir studentų tarptautinių mainų, akademinės bendruomenės skaidrios motyvavimo sistemos ir kt. Apžvelgus šiuos teiginius galima teigti, kad studijų kokybės vertinimas turi būti nenutrūkstamas procesas. Dėl šios priežasties Šiaulių universitetas nuolat atlieka įvairius tyrimus: studijų diagnostikos, studentų akademinio nesąžiningumo ir daugelis kitų. Vienas naujausių tyrimų, atliktų Šiaulių universiteto Studijų skyriaus „*Šiaulių universiteto studijų kokybės diagnostika: neakivaizdinio skyriaus studentų nuomonės vertinimas*“, kuris buvo vykdomas nuo 2009 metų rugsėjo iki 2010 metų vasario mėnesio. Tyrimo tikslas – atskleisti Šiaulių universiteto bakalauro studijų programų neakivaizdinės studijų formos studentų nuomonę apie studijų kokybę. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad nepaisant pasitaikančių nesklandumų, net 97 proc. studentų studijų kokybę vertina teigiamai (Šiaulių universiteto studijų kokybės diagnostika: neakivaizdinio skyriaus studentų nuomonės vertinimas, tyrimo ataskaita, 2010).

Aukštosiose mokyklose turėtų būti įgyvendinama kokybės užtikrinimo politika, numatyti veikimo būdai, padedantys užtikrinti kokybę, ir vykdomų programų bei suteikiamų kvalifikacijų nuostatos. Čia reikėtų pastebėti, kad Šiaulių universitetas siekdama užtikrinti šį kriterijų, sudarė studijų kokybės gerinimo strategiją 2008 – 2011 metams.

Šiaulių universitetas įvertinęs Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatas ir gaires, Valstybės ilgalaikės raidos strategijas, Valstybės švietimo strategijas 2003 -2012 metams, Švietimo ir mokslo ministerijos 2007 – 2009 metų strateginės veiklos planą išskyrė tokius tikslus studijų kokybės gerinimo strategijoje 2008 – 2011 metams:

✓ Tobulinti studijų procesą, kuris užtikrintų modernias į šiuolaikinius visuomenės poreikius orientuotas studijas, atitinkančias studentų ir darbdavių lūkesčius, ir padėtų didinti studentų konkurencingumą darbo rinkoje.

✓ Gerinti studijuoti ir dirbti įgalinčias aplinkas, kurios padeda studentui tobulėti per mokymosi pastangas, studijų proceso ir veiklos refleksiją, didinti motyvaciją ir pasitikėjimą savo jėgomis, skatinti jų kūrybiškumą, o akademiniam ir administraciniam personalui – kokybiškai realizuoti savo funkcijas ir įsipareigojimus.

✓ Tobulinti studijų valdymo sistemą, pagrįstą nuolatine studijų būklės analize į studijų kokybės tobulinimą orientuotą vadybos kultūrą, visuomenės informavimu ir dalyvavimu (Šiaulių universiteto studijų kokybės gerinimo strategija 2008-2012 metams).

Šiaulių universiteto kokybės gerinimo strategijos 2008 – 2011 metams tikslų sintezė leido suprasti, kad universiteto siekis yra išugdyti brandžią asmenybę, kuriai būtų išugdytas įprotis, mokytis visą gyvenimą, siekiant išlikti konkurencingoje darbo aplinkoje ir pateisinti darbdavio lūkesčius. Kaip matyti, šiam tikslui pasiekti sukurta universiteto studijų kokybės užtikrinimo sistema: kuriamos kokybės gerinimo strategijos, vadovaujamosi studijų kokybę reglamentuojančias dokumentais. Taip pat studijų kokybę užtikrinama per studijų kokybės vertinimą. Objektivus studijų kokybės vertinimas reikalauja išsamios studijų programų kokybės dimensijų analizės.

2.2. Šiaulių universiteto verslo administravimo programos studijų kokybės dimensijų analizė

Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakultetas yra Šiaulių universiteto dalis, taigi jis taip pat suinteresuotas studijų kokybe. Kiekvienai studijų programai numatomas savikontrolės (savianalizės) mechanizmas, užtikrinantis nuolatinį studijų kokybės palaikymą, studijų turinio, metodikos ir informacinės aplinkos atnaujinimą, dėstytojų kompetencijos ir kvalifikacijos priežiūrą, objektyvų studentų žinių bei įgūdžių vertinimą. Studijų programų savianalizė atliekama kas treji metai. Studijų programų savianalizę atlieka katedros vedėjo sudaryta ir fakulteto dekanų patvirtinta grupė. Grupės sudėtyje turi būti bent vienas studentas. Rekomenduojama į grupės sudėtį įtraukti socialinių partnerių atstovą. Nuolat Universiteto interneto tinklalapyje ir kitais būdais viešai skelbiama kiekybinė ir kokybinė informacija apie studijų programas, suteikiamas aukštojo mokslo kvalifikacijos, mokslinę veiklą, įsivertinimo rezultatus, studentų, absolventų bei kitų suinteresuotų šalių nuomonę apie studijų kokybę ir absolventų karjeros rodiklius.

Socialinių mokslų fakultetas orientuojasi į atviros organizacijos modelį, brandina veržlų, sparčiai tobulėjantį kolektyvą ir siekia veikti sanglaudoje tiek fakulteto bendruomenės viduje, tiek su kitais Šiaulių universiteto fakultetais bei padaliniais, tiek su regiono aplinka.

Toliau analizuojamos ŠU verslo administravimo programos studijų kokybės dimensijos.

Programos tikslai ir rezultatai

Šiaulių universiteto verslo administravimo studijų programos tikslas – parengti socialiai atsakingus verslo administravimo specialistus, žinančius verslo administravimo principus, išmanančius verslo organizavimo galimybes, gebančius kurti ir administruoti verslą, veikti nuolat kintančioje verslo aplinkoje, kūrybiškai mąstyti ir tirti verslo procesus (Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto studijų programos, bakalauro studijos)

Kaip teigiama „Studijų programos aprašyme“, verslo administravimo absolventas geba planuoti ir organizuoti veiklą, vykdyti darbų kontrolę, priimti sprendimus bei atsakomybę už jų vykdymą, vadovauti kitiems darbuotojams, tinkamai pasirinkti įmonės marketingo strategiją, suvokti rinkotyros reikšmę ir orientuoti savo veiklą vartotojų poreikiams tenkinti. Moka analizuoti procesus ir juos prognozuoti, atlikti tyrimus, taikyti šiuolaikinius personalo verbavimo ir atrankos metodus. Išmano naujausius gamybos ir veiklos organizavimo, atsargų apskaitos metodus, geba įvertinti poreikius ir sudaryti optimalią veiklos (gamybos) aprūpinimo sistemą. Be to, įgyja tvirtus rašytinės ir žodinės komunikacijos įgūdžius, gebėjimus naudotis informacinėmis technologijomis. (SMF studijų programos).

Programos sandara

Socialinių mokslų fakultete verslo administravimo studijos organizuojamos pagal tris studijų formas: nuolatinė/dieninė, vakarinė, iššėstinė/neakivaizdinė. Nuo 2010m. dienine forma bakalauro studijos trunka 4 metus, iššėstinės ir vakarinės 5,5m., magistrantūros: dieninės 2metus, neakivaizdinės taip pat du metus. Iki 2010m. dieninės truko tiek pat 4 metus, tačiau neakivaizdinės ir vakarinės 5metus.

5 lentelėje pateiktos specializacijų sritys, kurias trečiame kurse gali pasirinkti verslo administravimo specialybės studentai. Šias specializacijas gali rinktis studentai tik nuo 2009m. Nuo 2004m. iki 2009m. studentai galėjo rinktis iš šių specializacijų: gamybos įmonių vadyba, paslaugų verslo vadyba, logistikos vadyba, marketingo vadyba, projektų vadyba. Studijų apimtis 160 kreditų.

5 lentelė

2010-2011m. verslo administravimo specializacijos

Personalo valdymas
Studentai, pasirinkę šią specializaciją, įgis gebėjimų darbui verslo įmonių personalo tarnybose, gebės taikyti įvairias personalo kompensavimo ir motyvavimo sistemas, kurti, analizuoti ir vertinti personalo valdymo sistemas.
Finansų valdymas
Studentai, pasirinkę šią specializaciją, išmoks naudoti finansinius išteklius, priimti efektyvius investicinius sprendimus, įvertinti įmonės veiklos efektyvumą, riziką bei modeliuoti ir prognozuoti verslo rezultatus.
Logistikos valdymas
Studentai, pasirinkę šią specializaciją, įgis logistikos sistemos diegimo bei valdymo žinių ir gebėjimų,

susipažins su logistikos, logistikos vadybos, marketingo logistikos ir tiekimo logistikos ypatumais bei galimybėmis.
Marketingo valdymas
Studentai, pasirinkę šią specializaciją, suvoks vartotojų elgsenos teorinius ir praktinius aspektus, gebės vertinti vartotojų lūkesčius, žinos, kaip sukurti sėkmingą prekės ženklą, įgis praktinių gebėjimų sprendžiant konkrečias organizacijų marketingo problemas.

Šaltinis: Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto studijų programos, bakalauro studijos. [žiūrėta 2010-11-25]. Prieiga per internetą: < <http://smf.su.lt/index.php?pId=999&lang=lt> >.

Studijų programose nuolat plečiamas šakų skaičius. Vienas svarbiausių fakulteto uždavinių – veikiančių studijų programų tobulinimas, atnaujinat modulių turinį bei keičiant pasenusius modulius naujais:

Programos koreguojamos atsižvelgiant į darbdavių ir absolventų pastabas dėl konkrečių absolventų kompetencijų stygiaus;

Vyksta programų derinimas ir koregavimas adaptuojant studijų programas pagal patvirtintus studijų reglamentus;

Studijų programos koreguojamos ir rengiantis studijų programų vertinimui.

Studijų eiga ir jos vertinimas

Į universitetines pagrindines (bakalauro) studijas priimama per bendrąją priėmimą, konkuruojant stojantiesiems ir Lietuvos aukštosioms mokykloms. Bendrąją priėmimą į šias studijas Švietimo ir mokslo ministerijos įgaliojimu vykdo Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti (LAMA BPO).

6 lentelė

Pagrindiniai atrankos kriterijai

Studijų programa	Dalykų brandos egzaminai	Svertinis koeficientas	Dalykų metinis pažymys	Svertinis koeficientas
ekonomika, Verslo administravimas, Verslo ekonomika	matematika lietuvių k. užsienio k. arba istorija	0,4 0,2 0,2	užsienio k. arba istorija	0,2

Šaltinis: Šiaulių universiteto studijų nuostatai. 2008. [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą: < http://www.su.lt/filemanager/download/5321/Studiju_nuostatai2008.pdf >

Baigiamojo darbo organizavimas. Baigiamuoju darbu studentas turi įrodyti, kad jis yra įgijęs studijų programoje numatytų žinių ir gebėjimų. Universitetinių studijų baigiamasis darbas turi būti savarankiškas darbas, rodantis studento kūrybiškumą ir gebėjimą taikyti teorines žinias, praktinius mokėjimus ir įgūdžius problemai identifikuoti, valdymo tikslams suformuluoti, atrinkti, analizuoti ir apibendrinti valdymo sprendimui aktualią informaciją, formuluoti valdymo sprendimus, išvadas bei teikti pasiūlymus. Baigiamojo darbo pristatymu studentas turi

logiškai, motyvuotai atsakyti įvertinimo komisijos narių klausimus, dalykiškai ginti savo nuomonę, parengti ir panaudoti iliustracinę medžiagą, aiškiai, nuosekliai, taisyklinga kalba reikšti mintis, vartoti specialiuosius terminus. Baigiamojo darbo pagrindas - atliktas mokslinis tyrimas, o galutiniai jo rezultatai turi turėti teorinę ir praktinę vertę.

Iki 2010m. baigiamajam darbui buvo skiriami 4 kreditai ir baigiamojo darbo rengimas vyko lygiagrečiai su kitomis paskaitomis bei egzaminais, tačiau pasikeitus tvarkai 2010m. paskutiniojo dieninio kurso studentams baigiamajam darbui skiriami 6 kreditai ir skiriamas atskiras laikas bakalauro baigiamojo darbo rašymui (Dekano potvarkis, 2010). Neakivaizdinio bei vakarinio baigiamojo darbo organizavimo tvarka keisis bei kreditų skaičius padidės nuo kitų metų.

Praktikos organizavimas. Remiantis studijų įstatymu, profesinės veiklos praktikoms skiriama ne mažiau kaip 10 kreditų universitetinių studijų programose. Praktiką sudaro trys dalys: imitacinė, pažintinė ir profesinės veiklos. Imitacinės praktikos atlikimo pagrindas – ekonominių subjektų veiklos modeliavimas, taikant mikro lygmens imitacinį verslo modelį. Imitacinės praktikos metu įgyjama praktikos verslo įmonių valdymo, komercinės, gamybinės ir finansinės veiklos žinių, kurias sėkmingai išmokstama taikyti imituojuant verslo įmonės veiklą virtualioje aplinkoje. Atlikdami pažintinę praktiką studentai susipažįsta su įmonės veikla, susiformuoja individualią sampratą apie įmonės misiją, veiklos tikslus, struktūrą, įmonės veiklą reglamentuojančius dokumentus ir jų taikymą, atskirų padalinių veiklos ir valdymo specifiką.

Profesinės veiklos praktikos atlikimas padeda studentams jungti teorines studijų dalykų žinias ir konkrečią praktinę veiklą įmonėje. Šios praktikos metu studentai stiprina/įgyja gebėjimus organizuoti ir plėtoti įmonės (jos padalinio) veiklą, taikyti tyrimo metodus probleminių klausimų analizei, įmonės plėtros galimybėms tirti. Profesinę praktiką studentai atlieka savo surastose arba fakulteto pasiūlytoje įmonėje.

Praktika atliekama paskutiniajame semestre. Praktinių studijų trukmė – 400 val. Iki 2010 m. praktiką atliekantiems studentams, profesinei veiklos praktikai buvo skiriama 4kr., ji buvo atliekama 6 semestru lygiagrečiai su studijomis arba vasaros atostogų metu. Nuo 2010m. praktika atliekama paskutiniame semestru jai skiriama 10 kreditų.

Studentų darbo vertinimas. Kaip teigiama Šiaulių universiteto studijų nuostatuose, universitete taikoma kaupiamojo vertinimo sistema. Kaupiamasis vertinimas netaikomas vertinant baigiamuosius darbus (kvalifikacinis egzaminas, bakalauro darbas, magistro darbas, baigiamasis projektas), nes šiais atvejais įvertinamas rezultatas, t. y. daugelio dalykų visuminis išmokimo lygis (Šiaulių universiteto studijų nuostatai, 2008). Pažangiu laikomas studentas, be akademinų skolų įvykdęs to semestro (dieninis ir vakarinis skyrius), tų studijų metų (neakivaizdinis skyrius) studijų programą.

Mokslinė tiriamoji veikla

Vadybos ir verslo administravimo studijų krypties studentai dalyvauja Socialinių tyrimų mokslinio centro mokslinėje bei projektinėje veikloje (Šiaulių universiteto 2008-2010 metų strateginis veiklos planas).

Studentai aktyviai dalyvauja fakulteto kasmetinėje studentų mokslo darbų konferencijoje, dalyvavo respublikinėje reklamos konferencijoje ir pelnė apdovanojimus, dalyvauja Lietuvos universitetų žinių lygoje „Ateities lyderiai“, Šiaulių miesto savivaldybės ir kitų rajono savivaldybių renginiuose („Kuo kvėpuoja verslas“- Šiaulių miesto savivaldybė, savivaldos diena) ir kt. (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

Išorinių ryšių palaikymas ir plėtojimas

Fakultete plečiami moksliniai ir dalykiniai ryšiai su kitais Lietuvos bei užsienio universitetais. Fakultetas dalyvauja tarptautinėse programose: Leonardo da Vinči, Phare, Socrates, LLL Erasmus, vyksta studentų, doktorantų, dėstytojų ir mokslo darbuotojų akademiniai mainai, stažuotės ir kt. Socialinių mokslų fakultetas yra Lietuvos kokybės vadybos asociacijos, Baltijos vadybos plėtros asociacijos (BMDA) narys.

Plėtojami ryšiai su Šiaulių miesto bei regiono socialiniais partneriais, derinant bendrus interesus ir kartu sprendžiant iškilusias problemas. Fakultetas turi 23 socialinius partnerius. Vyksta bendradarbiavimas su Šiaulių Pramonininkų asociacija, Šiaulių Pramonės, prekybos ir amatų rūmais, Šiaulių Verslo inkubatoriumi, UAB „Rūta“, UAB „Putokšnis“, AB „Gubernija“, AB „SEB Vilniaus Bankas“, AB „Šiaulių bankas“, AB „Venta“, AB „Neaustinės medžiagos“, TŪB „Salda“ ir kt. (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

Socialinių mokslų fakultetas, pagal studentų skaičių didžiausias Universitete, siekia aktyviai plėtoti tarptautinius ryšius (Bivainienė, Poškuvienė, 2006). Fakulteto studentai vis aktyviau dalyvauja tarptautiniuose projektuose ir studentų mainų programose (Šiaulių universiteto 2008-2010 metų strateginis veiklos planas). Fakulteto tarptautiniai ryšiai plėtojami tiek pagal jų geografiją, tiek pagal turinį (Bivainienė, Poškuvienė, 2006).

Socialinių mokslų fakulteto studentai gali vykti dalinėms 1-2 semestro studijoms užsienyje į daugiau negu 22 institucijas - Portugalijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Švedijoje, Danijoje, Nyderlandų Karalystėje, Turkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Estijoje, Graikijoje, Čekijoje ir kt. (Tarptautinės studijos...).

Pastaruoju metu auga skaičius SMF mokslininkų ir dėstytojų, skaitančių paskaitas užsienio universitetuose, dalyvaujančių mokslinėse konferencijose, kurios vyksta partneriniuose užsienio universitetuose.

2010 m. skaityti paskaitų pagal LLP/Erasmus programą į kitas šalis buvo išvykę 10 fakulteto dėstytojų, 2 dėstytojai pagal LLP/erasmus programą dalyvavo personalo mokymuose. 26 dėstytojais dalyvavo tarptautiniuose mokymo kursuose Latvijoje, 12 dėstytojų vyko į stažuotes pagal projektus.

Iš viso 2010 m. atvyko 7 atstovai iš užsienio aukštųjų mokslo institucijų. 2010 m. iš viso išvyko studijuoti į užsienį 60 studentų. (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

Nuo 2007 metų pagal LLP Erasmus studentų mainų programą Europos Sąjungos šalyse galima atlikti ir praktiką (Tarptautinės studijos...). Erasmus praktika - tai laikotarpis įmonėje arba organizacijoje kitoje šalyje, kurios metu studentai atlieka praktiką, įgyja konkrečius įgūdžius bei išplečia savo supratimą apie tam tikros šalies ekonominę ir socialinę kultūrą. 2010m.į praktiką išvyko 16 studentų

2010 m į ŠU Socialinių mokslų fakultetą atvyko studijuoti 15 studentų. 2010 metais stažuotis išvyko 4 AIESEC Lietuva Šiaulių filialo nariai (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

Žmogiškieji ištekliai ir jo kompetentingumas

2010 m. Socialinių mokslų fakultete buvo 165,8 etato. Sparčiai stiprėja Fakulteto dėstytojų potencialas. Šiuo metu fakultete pagrindinėse pareigose jau dirba 33 dėstytojai su mokslo laipsniais, tarp jų – 27 su pedagoginiais vardais, iš jų šeši – profesoriai. Jiems talkina daug aukštos kvalifikacijos mokslininkų iš kitų fakultetų ir universitetų.

Doktorantūros studijose studijuoja 25 fakulteto dėstytojai .

Vadybos katedra yra viena didžiausių Šiaulių universiteto katedrų pagal etatų skaičių – 2010 m. buvo 46,00 pedagoginio personalo etatai. Katedroje dirba 55 dėstytojai, pagrindinėse pareigose – 27 (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

2010 metais, lyginant Socialinių mokslų fakulteto situaciją kitų Šiaulių universiteto fakultetų atžvilgiu, 2010 m. spalio mėnesio duomenimis fakultete buvo 26 studentai, tenkantys 1 pedagoginiam etatui (2009 m. – 30, 2008 m. – 27, 2007 m. – 30, 2006 m. – 33). Tarp fakultetų šis rodiklis aukščiausias. Didžiausias studentų skaičius trečius metus iš eilės, tenkantis 1 pedagoginiam etatui, Socialinių mokslų fakultete atitinkamai sietinas su didžiausiu universitete fakulteto studentų (2010 spalio 1 d. – 3223 studentai) bei pedagoginių etatų (122 etato) skaičiumi (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

Fakultete daug dėmesio skiriama dėstytojų kvalifikacijos kėlimui ir kompetencijų didinimui: pagal sudarytą planą vyksta dėstytojų stažuotės kitose šalyse, dalyvavimas mainų programose, dalyvavimas tarptautinėse mokslinėse konferencijose (SMF 2008 – 2010 metų strateginis veiklos planas).

Dėstytojai ne tik skaito paskaitas studentams, vadovauja bakalauro ir magistro baigiamiesiems darbams, daugelis jų yra aktyvūs mokslininkai, t.y., atlieka mokslinius tyrimus,

vykdo mokslo taikomąją veiklą, publikuoja savo mokslinės veiklos rezultatus recenzuojamuose tarptautiniuose mokslo žurnaluose, recenzuojamuose Lietuvos mokslo žurnaluose, įvairių konferencijų medžiagoje, skaito pranešimus tarptautinėse bei respublikinėse konferencijose, dalyvauja projektinėje veikloje, rašo vadovėlius, metodines priemones.

Materialinė bazė

SMF fakultetas kviesdamas rinktis studijas būtent šiame fakultete vilioja studentus gerai įrengtomis, šiuolaikiška įranga aprūpintomis auditorijoms, erdvia ir modernia, biblioteka, kurioje yra sparti interneto prieiga. SMF sudarytos visos sąlygos studijuoti neįgaliesiems (Kodėl verta rinktis...).

2010 SMF veiklos ataskaitoje teigiama, kad iš viso 2010 m. fakultetas turėjo apie 8008 kv.m. naudingo ploto, kuriame išsidėsčiusi fakulteto biblioteka, užimanti visą I korpuso III aukštą - 1075 kv. m., 38 auditorijos, iš kurių viena yra 400 vietų, trys – po 160 vietų ir 34 skirtos grupiniam arba pogrupiniam darbui, iš jų 6 (2008 m. – 5) skirtos darbui 114 (2009 m. – 126, 2008 m. – 83) kompiuteriais. Auditorijose iš viso yra 2474 darbo vietos. Patalpas prižiūri ūkio personalas (19,5 etatų).

2009 m. vasarą baigta valstybės investicinė programa: Socialinių mokslų fakulteto bibliotekos pastato rekonstrukcija. Bibliotekoje patalpos padidėjo nuo 300 m² iki 1000 m² Bibliotekoje dirba 5 etatiniai darbuotojai.

Per 2010 m. fakulteto bibliotekoje apsilankė 112787 studentų, darbuotojų. Toks didelis lankytojų skaičius sąlygojamas tuo, kad bibliotekos vieta pastate yra patogi, dažnos iššęstinių studijų studentų sesijos, ilgos darbo valandos, bet to daug erdvių su kompiuteriais ar mokymuisi skirtomis vietomis, 60 vietų skaitykla, laisvas priėjimas prie fondų, 2 kopijavimo aparatai.

Fakulteto bibliotekos darbo vietos ir kompiuteriai skaitytojams:

60 vietų skaitykla,

12 vietų periodinių leidinių skaitykla,

7 vietų grupinio darbo kambarys, 1 kompiuterinė darbo vieta,

8 vietų grupinio darbo kambarys,

62 kompiuterinės darbo vietos bendroje patalpoje,

8 vietų tylioji skaitykla, 9 kompiuterinės darbo vietos ,

10 vietų seminarų kambarys su kompiuterinėmis darbo vietomis,

21 darbo vieta ir 14 kompiuterinių darbo vietų papildomoje patalpoje (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

7 lentelėje pateiktas bibliotekos fondas.

2010 m. bibliotekos fondų apskaita

Knygų	16321 egz.
Periodinių leidinių	5586 egz.
žurnalų	3795 egz.
laikraščių	1791 egz.
bakalauro ir magistro darbų	1726 egz.

Šaltinis: Šaparnis, G., Ambras, A. (2011). *Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto 2010m. veiklos ataskaita* [žiūrėta 2011-03-25]. Prieiga per internetą:<

http://www.smf.su.lt/documents//popup_langas/SMF%202010%20m.%20v.%20ataskaita.pdf>

Kompiuterinė įranga. 2010 m. fakultete buvo 326 (2009 m. – 325, 2008 m. – 253) kompiuteriai. 192 (2009 m. – 211, 2008 m. – 173) kompiuteriai skirti studijų procesui. Kaip matyti iš duomenų kompiuterių skaičius vis didėjo (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

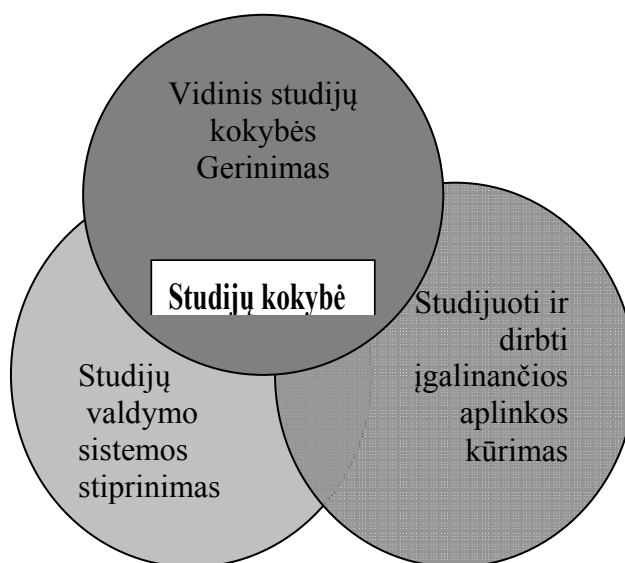
Toliau veikia 2007 m. įrengta visą parą veikianti elektroninė biblioteka (6 kompiuteriai). Visi fakultete prijungti kompiuteriai turi greitaeigę interneto prieigą. Taip pat fakultete veikia bevielio interneto (Wi-Fi) zona (Socialinių mokslų fakulteto 2008 – 2010 metų strateginis veiklos planas). Visi kompiuteriai turi programinės įrangos Microsoft Windows bei Microsoft Office Windows terpėje licencijas. Fakultetas turi buhalterinės apskaitos ir verslo valdymo programų paketą „Pragma“, dvi anglų kalbos mokymo programų licencijas, vienos iš jų – tinklinę versiją, statistinių programų paketo SPSS pilno komplekto licenciją ir šio paketo bazinės versijos licenciją, kompiuterizuoto ekonominio trijų dienų žaidimo ECOSYS licenciją, virtualią mokomąją programą „Kietas riešutas“ (SMF 2010m. veiklos ataskaita).

2010 m. Fakultete buvo 21 (2008 m. – 17) skaitmeninis vaizdo projektorius, 19 (2008 m. – 15) iš jų įrengti stacionariai srautinėse auditorijose. Fakultetas turi garsovizualinę įrangą: 6 televizorius, vaizdo grotuvą, dvi skaitmenines filmavimo kameras ir du skaitmeninius fotoaparatus. Fakultetą jungia pralaidūs optinio ryšio kabeliai, veikia vidinė skaitmeninė telefono stotis. Visi fakulteto darbuotojai turi galimybę naudotis interneto ir elektroninio pašto paslaugomis (Socialinių mokslų fakulteto 2008 – 2010 metų strateginis veiklos planas).

Studijų programos vadyba

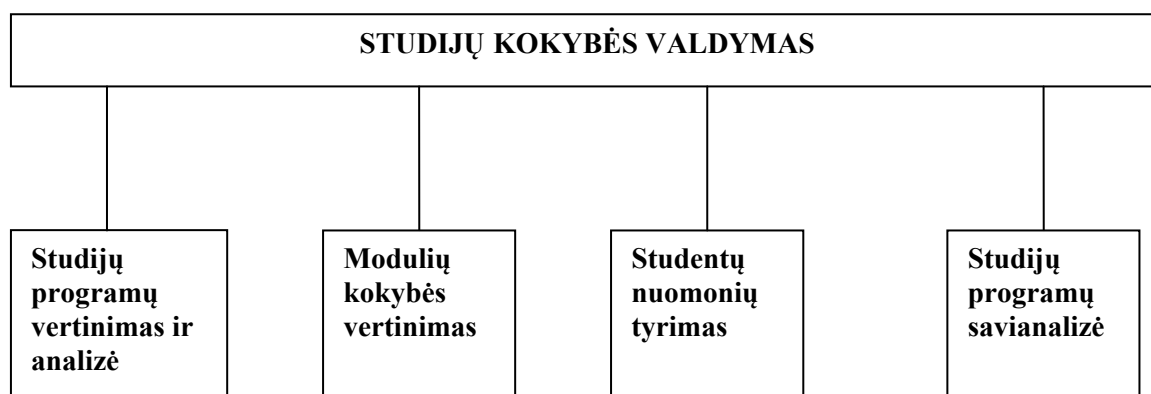
Reikėtų pastebėti, kad pastarąjį dešimtmetį padidėjus aukštojo mokslo globalizacijai Lietuvoje, Šiaulių universitete vis didesnę reikšmę turi Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo dokumentai. Socialinių mokslų fakultete daug dėmesio skiriama studijų kokybei gerinti ir vadovaujamosi Šiaulių universiteto studijų kokybės tobulinimo 2008-2011 metams strategija. Strategijoje įvardytos 3 pagrindinės studijų organizavimo ir tobulinimo kryptys. Prioritetinė Fakulteto veiklos kryptis – organizuoti kokybiškas studijas, sukuriant sąlygas bei prielaidas rengti aukštos kvalifikacijos vadybos, verslo administravimo, ekonomikos ir viešojo

administravimo studijų programų absolventus regiono verslo įmonėms ir viešojo administravimo sektoriui (žr.4pav.).

4 pav. Studijų kokybės tobulinimo kryptys

Studijų kokybė suprantama kaip kokybiškas mokymo(si) procesas ir kokybiškas rezultatas, studentų įgytos žinios, gebėjimai, kompetencijos. Studijų kokybė apima labai daug sričių ir dažnai studentų, dėstytojų ir darbdavių yra suprantama skirtingai. Todėl studijų kokybei užtikrinti naudojami įvairūs metodai (žr.5pav.).

5 pav. Studijų kokybės valdymas

Šaltinis: Šiaulių universiteto 2008-2010 metų strateginis veiklos planas. [žiūrėta 2010-12-25].
Prieiga per internetą: <www.su.lt/filemanager/.../2008-2010%20m.%20strateginis%20planas.doc>.

Jau keletą metų yra atliekami tyrimai, nuolat vykdoma studijų kokybės stebėseną, jų rezultatai aptariami katedrose ir fakulteto taryboje, priimant sprendimus studijų kokybės gerinimo klausimais. Šių darbų sisteminiui bei koordinavimui ir buvo įkurtas Studijų kokybės vadybos centras. SKVC veikla koncentruojama tokiomis kryptimis, kaip: empiriniai studijų kokybės stebėsenos monitoringo tyrimai; naujausios literatūros apie aukštojo mokslo vystymo, reformavimo, transformavimo, pokyčių analizės temas rinkimas bei sistemimas; seminarų, mokymų, konferencijų, skirtų

aukštojo mokslo kokybės klausimams, organizavimas, kuravimas ir dalyvavimas juose; partnerinių ryšių užmezgimas tarp fakulteto ir darbdavių; fakulteto ir absolventų; su analogiškais centrais keičiantis gerą patirtimi (Stankevičienė, 2006).

Taigi, socialinių mokslų fakultetas orientuojasi į atviros organizacijos modelį, brandina veržlų, sparčiai tobulėjantį kolektyvą ir siekia veikti sanglaudoje tiek fakulteto bendruomenės viduje, tiek su kitais Šiaulių universiteto fakultetais bei padaliniais, tiek su regiono aplinka.

Kaip ir kiekvienas universitetas, fakultetas, ŠU Socialinių mokslų fakultetas norėdamas pritraukti kuo daugiau studentų turi išlaikyti studijų kokybę ir ją gerinti (Socialinių mokslų fakulteto 2008 – 2010 metų strateginis veiklos planas). Kaip matyti, tam yra imamas konkrečių veiksmų: tobulinamos studijų programos, keliamos dėstytojų kvalifikacija, skatinama ir vykdoma mokslinė veikla, vystomi moksliniai ir dalykiniai ryšiai su kitais Lietuvos, užsienio universitetais bei regiono socialiniais partneriais, šalimis, vykdomos studijų mainų programos, kuriami įvairūs centrai, prisidedantys prie studijų kokybės gerinimo, vykdoma darbo tvarkos administracinė kontrolė.

Teorinės dalies išvados

Atsižvelgiant į gausybę pastarųjų metų publikacijų, skirtų studijų kokybės klausimams, nesunku suprasti, kad ši tema yra ypatingai aktuali. Yra daugybė studijų kokybės apibrėžimų.

Studijų kokybė – universiteto suteikiamų sąlygų ir priemonių tinkamumas studento saviugdai plėtoti ir reikiamo lygio kvalifikacijai įgyti. Mokslinėje literatūroje nurodomas poreikis vertinti studijų programų kokybę. Studijų programos vertinimas apima visą veiklą, kuri susijusi su studijų programa ir kuri atliekama tam, kad būtų suteikiamas išsilavinimas (Pukelis, Savickienė, 2004).

Išanalizavus teorinę medžiagą nustatyti šie pagrindiniai studijų programų kokybės vertinimo kriterijai: programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai, programos sandara, personalas, materialieji ištekliai, studijų eiga ir jos vertinimas, programos vadyba, įsidarbinimo lygis. Viena svarbiausių dimensijų – studijų rezultatai, kurie atspindi studijų ir darbo rinkos poreikių sąryšį. Atlikta dokumentų analizė rodo, kad socialinių mokslų fakultetas dirba daug stiprindamas studijų programų kokybę. Tačiau ar to pakanka nuolat besikeičiant aukštojo mokslo aplinkai, mokymo turiniui ir metodams, didėjant vidaus ir tarptautinei konkurencijai tarp aukštųjų mokyklų. Be to, studijų institucijose kokybės sąvoka yra nevienodai suprantama įvairiose asmenų grupėse (pavyzdžiui, universiteto ar kolegijos vadovybės, dėstytojų ir tyrėjų, administracijos darbuotojų, studentų) ir netgi tos pačios veiklos asmenų grupėse (pavyzdžiui, skirtingose akademinėse srityse). Dėl šių priežasčių atliekamas tyrimas, atskleidžiantis vienos iš grupių - absolventų nuomonę apie socialinių mokslų fakulteto studijų kokybę bei išugdytas kompetencijas.

3. ŠIAULIŲ UNIVERSITETO VERSLO ADMINISTRAVIMO PROGRAMOS STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMAS ABSOLVENTŲ POŽIŪRIU

3.1. Tyrimo metodologija

3.1.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimė taikytas mokslinės ir kitos literatūros analizės metodas. Pasak K. Kardelio (2002), literatūros šaltinių analizė - neatsiejama mokslinio darbo dalis, kuri tęsiasi per visą mokslinio tyrimo procesą. Kiekybiniame tyrimė literatūros apžvalga sudaro didelę darbo apimtį tyrimo pradžioje, nes suteikia kryptį tyrimo klausimams.

Duomenų rinkimui naudotas labiausiai paplitęs pirminės socialinės informacijos rinkimo metodas socialiniuose moksluose - apklausa. Viena vertus, tai gali rodyti metodo patikimumą, o antra vertus, - jo populiarumą dėl tariamo paprastumo, manant, kad nėra nieko lengvesnio, kaip atlikti apklausą. Tokia pažiūra į šį metodą ir masinis jo taikymas gali sumenkinti jo reikšmę moksliniuose tyrimuose. Tačiau pasak A. Valackienės (2004), jei apklausa gerai parengta, ji gali duoti ne mažiau patikimą informaciją nei stebėjimas ar dokumentiniai šaltiniai. Anketavimo tikslas nėra sužinoti atskiro asmens nuomonę, tačiau sudaryti bendrą visos populiacijos apibūdinimą.

Gautiems duomenims apdoroti buvo panaudota SPSS programa. Duomenų analizei atlikti naudotas aprašomosios statistikos metodas. Anot A. Valackienės (2004), aprašomoji statistika padeda patogiai, apibendrintai ir suprantamai aprašyti didelius duomenų kiekius. Tam yra įvairių būdų: dažnių pasiskirstymas, grafikai, lentelės ir kt. Šiame darbe tyrimo duomenys pateikiami santykinų dažnių lentelėse, bei porinėse santykinų dažnių lentelėse (lentelėse pateikiamas skirtingoms grupėms pvz. pagal lytį, studijų formą, integraciją į darbo rinką ir pan. priklausančių respondentų atsakymų pasiskirstymas).

Tendencijai nustatyti dalyje lentelių pateikiamas bendras pritarimo procentas. Atsakymai „labai gerai“ ir „gerai“ traktuoti kaip teigiami vertinimai, atsakymai „labai blogai“ ir „blogai“ – kaip neigiami vertinimai.

Taip pat duomenys pateikiami diagramose, kuriose nurodoma respondentų atsakiusiųjų skaičius, jų procentas, trečiu atveju respondentų atsakymams apibendrinti buvo naudojamas aritmetinis vidurkis. Duomenims apdoroti ir interpretuoti vertinimai perkoduoti taip, teigiamą vertinimą atspindi didžiausia reikšmė, pvz. reikšmės nuo 5 iki 1 mažėjančia tvarka atspindi vertinimą nuo labai gerai iki labai blogai.

Skirtumo tarp atsakymų pasiskirstymų skirtingose respondentų grupėse statistiniam reikšmingumui įvertinti taikytas Chi- kvadrato testas (χ^2) (reikšmingumo slenkstis – 0,05). Taip pat priklausomybė tirta Spearmano koreliacijos koeficientu. Hipotezės tikrinamos Pirsono bei Studento kriterijumi. Atlikta faktorinė analizė. Duomenų tinkamumas faktorinei analizei įvertintas

KMO (KaiserVMeyerVOLkin) koeficientu. Kuo KMO reikšmė arčiau vieneto, tuo labiau matrica tinkama faktorinei analizei.

Vertinant absolventų nuomones pagal studijas fakultete, į analizę įtraukti tik bakalauro kvalifikacinius laipsnius įgiję absolventai. Buvo apklausiami 2008m.-2010m. verslo administravimo studijas baigę studentai. Tiriant prieš du ar tris metus studijas baigusius absolventus galima giliau paliesti jų patirtį, nei tuos kurie jau yra baigę prieš daugiau nei tris metus, nes jie gali detaliau atsiminti svarbias vertinimui studijų proceso detales. Kaip jau minėta, pasirinkta apklausti absolventus, nes siekiama objektyvumo, vis dar studijuojantys studentai vertina remdamiesi momentine patirtimi, nemato platesnės perspektyvos, ir negali aprėpti visumos. Absolventai yra svarbi ašis vertinant šiuos procesus, nes jie gali pasakyti studijų trūkumus ir privalumus, jie jau praėję šiuos procesus ir gali nurodyti, kas juose turėtų būti tobulintina, kad pasiekti studijų rezultatai atitiktų, nustatytus standartus ir reikalavimus.

Skiriamos kelios apklausos rūšys: anketavimas, interviu, pokalbis, apklausa telefonu, el. paštu ir pan. Siekiant iširti Šiaulių universiteto verslo administravimo programos absolventų nuomonę apie studijų kokybę, buvo pasirinkta internetinė apklausa. Šis apklausos būdas pasirinktas dėl patogumo tiek tyrėjui tiek respondentams. Tyrėjos nuomone, šis būdas geriausias apklausinėjant absolventus. Dauguma absolventų gavo el. laiškus su prašymu išreikšti savo nuomonę apie studijų kokybę Šiaulių universitete, tame pačiame laiške buvo ir nuoroda perkelianti į www.apklausa.lt tinklapį, kuriame ir patalpinta anketa, laiškų negavo tik keletas studentų kurie nepaliko savo el. pašto arba kurių el. paštas jau pasikeitęs ir laiškai sugrįžo atgal. Duomenis apie absolventų el. paštus tyrėja gavo bendradarbiaujant su universiteto metodininkėmis, bei studijų skyriumi. Taip pat buvo pasitelkta ir grupių seniūnų pagalba, jiems taip pat nusiųsti atskiri laiškėliai su prašymu paplatinti nuorodą savo gupiokams, taip siekiant didesnio respondentų skaičiaus. 20 anketų užpildyta įprastu būdu - apklausa raštu, tyrėjai apklausiant grupiokus bei kitus studentus bendrose paskaitose baigusius verslo administravimo specialybę.

Vienas iš svarbiausių dalykų rengiant socialinį tyrimą, nustatyti reikalingą minimalų tiriamųjų skaičių ir juos atrinkti, kad galima būtų atlikti pagrįstas statistines išvadas (Kardelis,2002). Nėra vienos bendros taisyklės kokio dydžio imtis turėtų būti sudaroma (Kiekybiniai tyrimai...). Tačiau yra statistiniai metodai kuriais apskaičiuojama ar apklausa yra reprezentatyvi. Pasak Sakalausko (2003), pagrindiniai imties sudarymą sąlygojantys veiksniai – imtis turi būti reprezentatyvi, t. y., kuo pilniau atspindėti populiaciją, iš kurios ji sudaryta ir užtikrinti mažą imties paklaidą. Imties paklaida suprantama kaip skirtumas tarp populiacijos tam tikros charakteristikos skaitinės reikšmės (parametro) ir šios charakteristikos įverčio, gauto iš imties (statistikos) (Sakalauskas, 2003). 2008m.-2010m. verslo administravimo studijas baigė 477 studentai. Siekiant reprezentatyvumo, pasirinkus ± 5 % paklaidą, pagal V. Paniotto formulę, nustatytas minimalus 217 respondentų

skaičius. Tačiau galutinis atsakiusiųjų į anketą skaičius- 201. Anketa buvo platinama nuo sausio 31d. iki kovo 31d.

Paskutinėje darbo dalyje tyrimo duomenys lyginami su 2008m. Studijų skyriaus atlikto tyrimo „Šiaulių Universiteto studentų nuomonės apie studijų kokybę tyrimas“ rezultatais.

3.1.2. Tyrimo instrumento pagrindimas

Tyrimui įvykdyti buvo pasirinkta anoniminė anketa.

Tyrimo instrumentarijus buvo sudarytas iš:

- Kreipinio – instrukcijos;
- Demografinio bloko;
- Diagnostinio bloko.

Diagnostinę klausimyno dalį sudaro 61 teiginys, kurie, savo ruožtu, suskirstyti į atskirus blokus, turinčius vidinę struktūrą ir apimančius atskirų studijų proceso dalių vertinimą.

Anketa sudaryta remiantis teorinėje dalyje pateiktu – „Studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašu“, kuriame teigiama, kad vykdomos studijų programos vertinamos pagal 6 vertinamąsias sritis - programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai, programos sandara, personalas, materialieji ištekliai, studijų eiga ir jos vertinimas, programos vadyba. Tai yra pagrindinis anketos vedlys. Teiginiai buvo atrenkami remiantis dar vienu SKVC dokumentu ” Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“ kuriame smukliau išdėstyta kas turi būti analizuojama vertinant ankstesniame dokumente minėtas dimensijas. Taip pat atrenkant anketos teiginius remtasi ir ŠU studijų skyriaus 2008m. atlikto tyrimo instrumentu.

Be šių SKVC nustatytų kriterijų dar pridėtas klausimas apie motyvaciją, nes pasak, R.Kučinskienės ir V.Kučinsko (2005, p.191) kaip darbo rinkoje konkuruos darbuotojas, daug priklauso nuo į mokymo institucijos ateinančio jaunimo mokymosi motyvacijos. Anot B. Čėsnaitytės (2002), mokslo institucijai labai svarbus rodiklis yra ir absolventų įsidarbinimo lygis. Siekiant didinti aukštųjų mokyklų absolventų konkurencingumą darbo rinkoje bei tobulinti aukštos kvalifikacijos specialistų paklausos ir pasiūlos atitikimą ūkio poreikiams, būtina tirti šių specialistų padėtį darbo rinkoje bei jų pasirengimo kokybę. Todėl absolventų teiraujamasi ir apie jų įsidarbinimą bei pasirošimą daro rinkai.

Studijų kokybė Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje yra pagrįsta studijų rezultatų principu. Studijų rezultatai apima žinias, supratimą ir gebėjimus, kuriuos turi pasiekti studentas, sėkmingų studijų etapo pabaigoje. Todėl 16 ir 17 klausimai skirti išsiaiškinti absolventų įgytoms kompetencijoms. Šie klausimai sudaryti remiantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos studijų kryptų reglamentuose pateiktais konkrečiais vadybos ir verslo administravimo

programos formuojamais įgūdžiais, taip pat pasinaudota ir gebėjimais kuriuos turi įgyti verslo administravimo absolventas, pateiktais Šiaulių universiteto verslo administravimo programos aprašyme. Anketos dalių struktūra pateikta 8 lentelėje.

8 lentelė

Anketos dalių struktūra

Anketos dalys	Klausimai apie:	Klausimų skaičius
Demografinė dalis	Lytį, studijų formą, studijų baigimo metus, integraciją į darbo rinką, darbo ir specialybės ryšį	5
Diagnostinė dalis	Motyvaciją studijuoti bei pasiruošimą darbo rinkai	2
	Programos sandarą	3
	Dėstytojus bei santykius su jais	10
	Studijų eigą	4
	Studentų pasiekimų vertinimą	3
	Praktikos ir baigiamojo darbo vertinimą	8
	Materialinę bazę	6
	Fakulteto išorinius ryšius	3
	Įgytus praktinius ir socialinius gebėjimus	2
	Studijų kokybės vertinimą bei pasiūlymus	2

Demografinėje anketos dalyje pateikiami klausimai kurie padėtų nustatyti respondentų lytį, amžių, studijų formą, studijų baigimo metus. Kaip jau minėta, anot B. Čėsnaitytės (2002) , mokslo institucijai labai svarbus rodiklis yra ir absolventų įsidarbinimo lygis. Šioje dalyje siekiama iširti ar respondentai dirba, ar greitai įsidarbina, darbo bei įgytos specialybės santykį.

Diagnostinę anketos dalį sudaro šios dalys:

Motyvacija studijuoti bei pasiruošimas darbo rinkai. Kadangi studijavimo rezultatai priklauso nuo motyvacijos, todėl šioje dalyje siekiama išsiaiškinti kas skatino studentus studijuoti. Taip pat norima iširti ar respondentams užtenka universitete įgyto pasiruošimo darbo rinkai.

Programos sandara. Ši dalis pateikia klausimus apie studijų programą, dėstomus dalykus bei modulius, norima sužinoti ar siejama teorija su praktika.

Dėstytojai. Šioje dalyje siekiama nustatyti ką studentai mano apie dėstytojus, ar bendradarbiauja su jais, dėstytojų kokybę, dėstytojų nusiteikimą padėti.

Studijų organizavimas ir eiga. Šia dalimi norima sužinoti apie administracijos darbą: tvarkaraščių pateikimą, paskolų suteikimo tvarką. Taip pat apie auditorinio laiko efektyvumą, studentų dalyvavimą mokslinėje tiriamojoje veikloje.

Studentų pasiekimų vertinimas. Ši dalis skirta išsiaiškinti ką studentai mano apie dėstytojų taikomus vertinimo metodus.

Praktikos ir baigiamojo darbo vertinimas. Norima sužinoti kaip studentai vertina praktikos bei baigiamojo darbo organizavimo tvarką, santykius su vadovais, praktikos teikiamą naudą.

Fakulteto išoriniai ryšiai. Norima sužinoti apie universiteto išorinius ryšius: su darbdaviais ir

kitomis įstaigomis, studijų užsienyje organizavimo tvarką.

Materialinė bazė. Studijų kokybė priklauso ir nuo universiteto suteikiamų sąlygų studijuoti, todėl šioje dalyje klausiama kaip studentai vertina materialiąją bazę.

Įgyti praktiniai bei perkeliemieji gebėjimai. Šioje dalyje studentų prašoma nuo 1 iki 5 balų įvertinti studijų metu įgytus gebėjimus.

Studijų kokybės vertinimas bei pasiūlymai. Šioje dalyje prašoma įvertinti studijų kokybę bei pateikti pasiūlymus kaip ją gerinti.

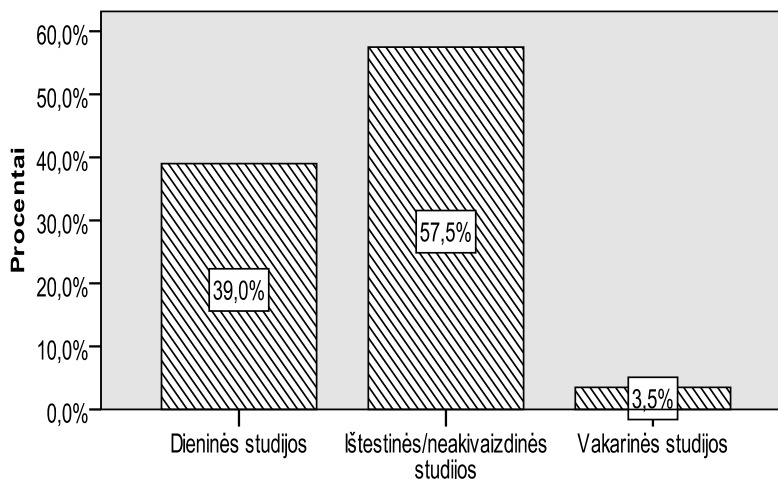
Visi išskyrus paskutinį klausimą yra uždari. Paskutiniu klausimu respondentams suteikiama galimybė pateikti pasiūlymus kaip gerinti studijų kokybę. Tokiu būdu respondentai galėjo išsakyti tai, kas galbūt nebuvo aprėpta apklausos metu.

3.2. Šiaulių Universiteto verslo administravimo absolventų nuomonių tyrimo rezultatų analizė

3.2.1. Demografinė tyrimo imties charakteristika

Kaip jau minėta, apklausoje dalyvavo 201 respondentas, 152 moterys ir tik 48 vyrai. Vienas respondentas savo lyties nepažymėjo. Moterys sudaro net 76proc. visų apklaustųjų. Tokį pasiskirstymą greičiausiai lėmė tai, kad moterų fakultete studijuoja daugiau nei vyrų. Taigi, atliekant verslo administravimo programos studijų kokybės vertinimo analizę, remiantis respondentų nuomonėmis, labiau atsispindės moterų nuomonė.

Kaip matyti 6 paveiksle, gan netolygiai pasiskirstė apklaustieji pagal studijų formą. Tyrime daugiausiai dalyvavo neakivaizdiniame skyriuje studijavę respondentai. Jų buvo 116 (57,5%). Dieniniame skyriuje studijavusių respondentų 78 (39%), ir tik 7(3,5%) vakarinio skyriaus absolventai.

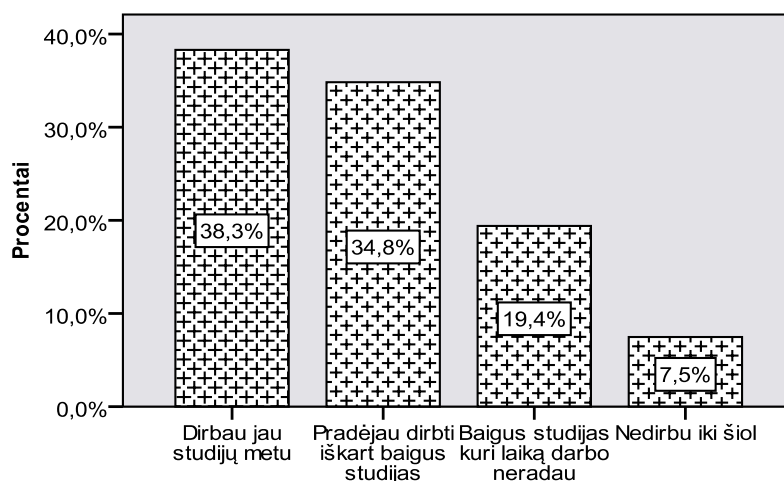

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų formą

Tyrimo rezultatai parodė, kad 38% (76) respondentų studijas baigė 2008m, 43% (86)- 2009m. ir 19%(39) apklausoje dalyvavusių respondentų studijas baigė 2010 metais.

Kaip teigė B. Čėsnaite (2002), mokslo institucijai labai svarbus rodiklis yra ir absolventų įsidarbinimo lygis. Todėl sekantis klausimas nagrinėja absolventų integraciją į darbo rinką. Paaikškėjo, kad 77 (38%) respondentai jau dirbo studijų metu (žr. 7pav.). Tai, kad daugiau nei trečdalis respondentų dirbo jau studijų metu, įtakojo tai, kad dauguma respondentų neakivaizdinio skyriaus studentai. O dauguma neakivaizdinio skyriaus studentų yra dirbantys. Tai rodo, kad studijas suderinti su mokslais yra įmanoma.

70 (35%) respondentų darbą rado iškart po studijų, 38 respondentai t.y. 19% respondentų baigus studijas dar kurį laiką nedirbo, tačiau vis tiek buvo įdarbinti ir 15 respondentų nedirba iki šiol (8%) . Vienas respondentas į klausimą neatsakė (žr. 7pav).

7pav. Respondentų integracija į darbo rinką

Nemažas dirbančiųjų absolventų skaičius rodo gan aukštą Šiaulių universiteto studentų įsidarbinimo lygį. Nedirbančiųjų skaičių galėjo įtakoti ir Lietuvą užklupusi krizė, kurios pasekoje sumažėjo darbo vietų skaičius.

9 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal integraciją į darbo rinką ir darbo sąsaja su specialybe procentais

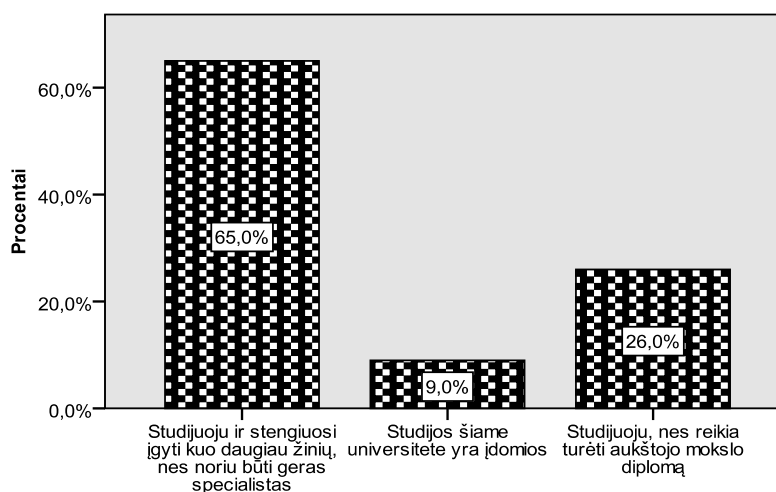
		Ar jūsų darbas tiesiogiai susijęs su jūsų specialybe?			Iš viso:
		Taip	Iš dalies	Ne	
Ar baigus studijas greitai įsidarbinote?	Dirbau jau studijų metu	32%	38%	7%	77%
	Pradėjau dirbti iškart baigus studijas	24%	31%	15%	70%
	Baigus studijas kuri laiką darbo neradau	3%	20%	15%	38%
	Nedirbu iki šiol	0%	0%	0%	15%

Kaip matyti iš 9 lentelės, 59 studentai (32%) absolventų dirba darbą susijusį su jų specialybe (N=185). 89 studentų (48%) darbas susijęs su specialybe tik iš dalies, ir 37 (20%) (absolventai dirba darbą nesusijusį su jų specialybe. Taigi, dauguma absolventų dirba darbą susijusį ar bent iš dalies susijusį su jų specialybe.

Taigi, atliekant studijų kokybės vertinimo analizę, remiantis respondentų nuomonėmis, labiau atsispindės moterų bei neakivaizdinio skyriaus ir dieninio skyriaus studentų požiūris apie verslo administravimo studijų programos kokybę. Dauguma respondentų yra dirbantys, ir dirba darbą susijusį su jų specialybe.

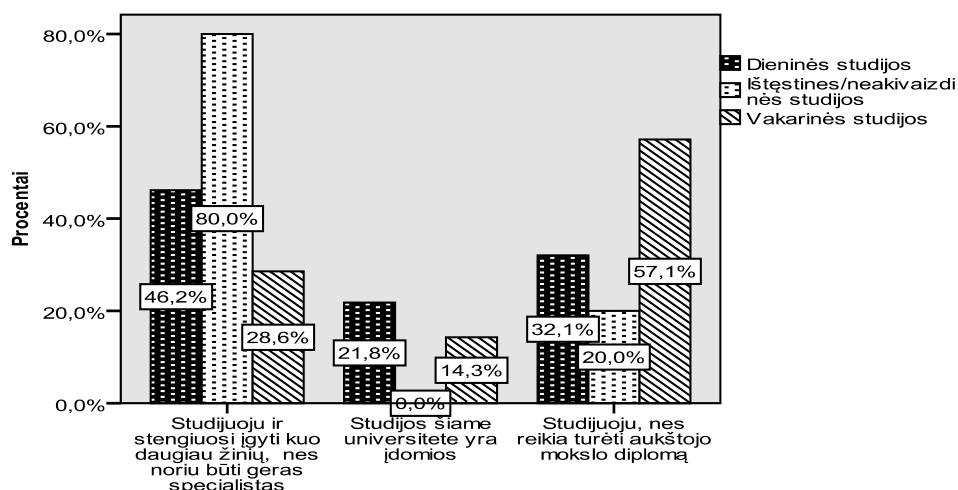
3.2.2. Studijuoti skatinantys motyvai bei pasiruošimas darbo rinkai

Kaip jau minėta teorinėje dalyje, studentams labai svarbi mokymosi motyvacija. Deja, studentai labai dažnai pasirenka aukštąjį mokslą vien dėl diplomo, visai nemotyvuoti siekti profesinio tobulėjimo. Apklausus verslo administravimo programos absolventus, paaiškėjo, kad dauguma absolventų studijavo, nes nori būti geri specialistai ir įgyti daugiau žinių (65%) (žr. 8pav.). Tai rodo, kad dauguma studentų turėjo tvirtą motyvaciją studijuoti. 9 % studijas rinkosi kryptingai, studijavo, nes studijos šiame universitete jiems buvo įdomios, tačiau nemaža dalis respondentų (26%) studijas rinkosi dėl to, kad mano reikiant turėti aukštojo mokslo diplomą. Vienas respondentas į klausimą neatsakė.

8 pav. Studijuoti skatinančių veiksnių vertinimas

Net 80% neakivaizdinio skyriaus respondentų teigė, kad studijas rinkosi siekdami naujų žinių (žr. 9pav.). O tarp tų kurie studijas rinkosi tik dėl to, kad reikia turėti aukštojo mokslo diplomą daugiausiai yra vakarinio skyriaus respondentai. Tarp neakivaizdinio skyriaus respondentų nebuvo tokių, kurių pagrindinis skatinantis studijuoti veiksnys būtų tai, kad studijos šiame universitete yra įdomios.

9 pav. Veiksnių, lemiančių pasirinkimą studijuoti vertinimas priklausomai nuo studijų formos

Kaip jau minėta demografinėje dalyje, dauguma respondentų yra dirbantys, beveik pusė respondentų dirba darbą susijusį su jų specialybe tik iš dalies. Svarbu sužinoti ką jie mano apie universitete įgytą pasirengimą darbo rinkai (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

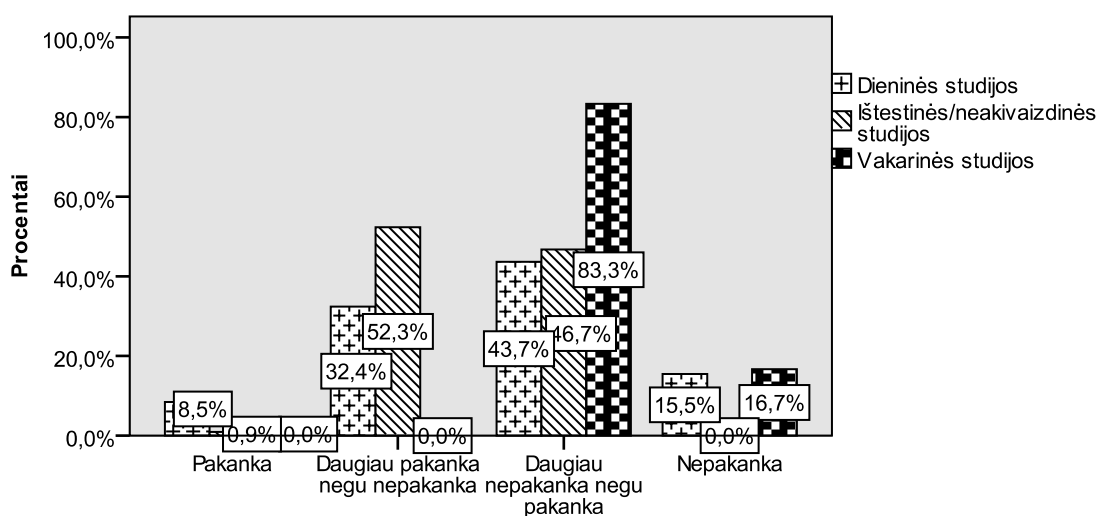
Dirbančių respondentų pasirengimo darbo rinkai vertinimas procentais

		Kaip manote, ar pakanka studijų metu įgyto pasirengimo darbo rinkai?				Iš viso:
		Pa-kanka	Daugiau pakanka negu nepakanka	Daugiau nepakanka negu pakanka	Nepa-kanka	
Ar baigus studijas greitai įsidarbinote?	Dirbau jau studijų metu	5	36	34	2	77
	Pradėjau dirbti iškart baigus studijas	2	39	27	2	70
	Baigus studijas kurį laiką darbo neradau	0	4	25	9	38
	Iš viso:	7	79	86	13	185

Išanalizavus duomenis nustatyta, kad tikrai didele dalis (99, t.y.54%) dirbančių studentų mano, kad vis dėl to universitetas išleidžia nepilnai paruošusius darbo rinkai studentus. Absolventai jau yra susipažinę su darbo rinka, žino jos reikalavimus, todėl jų nuomonė ypač svarbi. Ši problema jau seniai kelia nerimą visiems su studijų procesu susijusiems dalyviams. Šalies darbdaviai nepatenkinti, kad priėmus į darbą aukštųjų mokyklų absolventus tenka nemažai investuoti į jų mokymus, nes studentų parengimas esą neatitinka darbo rinkos keliamų reikalavimų (Švedaitė, 2008). Jie reikalauja specialisto, pilnai parengto konkrečiai darbo vietai. Tuo tarpu aukštojo mokslo įstaigų darbuotojai darbdaviams siūlo liautis kritikuoti universitetus ir pamąstyti apie savo įnašą į būsimųjų darbuotojų parengimo procesą. Nes universitetas tik suformuoja pasaulėžiūrą (Kučinskaitė, Sarafinas, 2007). Remiantis V. Grigučiu (2001), universitetinis pasirengimas orientuojamas į fundamentaliųjų žinių kompleksą, iš kurių reikia pasirinkti praktiniam pritaikymui.

Siekiant gilesnės analizės, buvo tikrinamas pasiruošimas darbo rinkai pagal lytį. Didelių skirtumų nepastebėta, nors darbo rinkai truputi labiau pasiruošę jaučiasi vyrai. Jų pritarimo procentas - 52,3%, tai rodo, kad daugiau nei pusę baigusių studijas vyrų jaučiasi pasirengę konkuruoti darbo rinkoje. Kai tuo tarpu daugiau nei pusė moterų baigusios studijas jautėsi neužtikrinai.

Vertinant pasiruošimą darbo rinkai priklausomai nuo studijų formos, paaiškėjo, kad labiausiai nepasiruošę darbo rinkai jaučiasi vakarinio skyriaus studentai (100%) (žr. 10pav.). Dieniniame skyriuje besimokantiems studentams dėstytojai gali skirti daugiau dėmesio kiekvienam studentui atskirai, todėl pasiruošimas turėtų būti tvirtesnis. Deja ir jie savo pasiruošimą darbo rinkai vertina neigiamai.

10 pav. Pasiruošimo darbo rinkai vertinimas pagal studijų formą

Taigi, susumavus duomenis nustatyta, kad labiausiai motyvuoti įgyti kuo daugiau žinių studijų metu buvo neakivaizdinio skyriaus studentai. Deja pasiruošimas darbo rinkai baigus studijas įvertintas neigiamai. Labiausiai nepasiruošę darbo rinkai jaučiasi vakarinio skyriaus studentai, o skirstant pagal lytį- moterys.

3.2.3. Studijų programos kokybę lemiantys veiksniai

3.2.3.1. Studijų programos sandara

Vadybos studijų programos ypač jautriai susietos su darbo rinkos pokyčiais, taigi dauguma pasaulio verslo mokyklų, universitetų ir koledžų, kuriuose vykdomos šios programos, deklaruoja žymius studijų proceso pokyčius (Čepienė, 2007). Verslo aplinka ir asmens potencialo joje realizavimas yra vienas iš šalies ekonominės sistemos išsivystymo lygio indikatorių, kuris lemia socialinį poreikį kurti tokias programas, kuriose būtų siekiama plėtoti verslui reikiamą

darbuotojų kompetenciją (Lepatė 2005). Dėl šios priežasties turi būti nuolat peržiūrimas skaitomų kursų turinys.

Norint atkleisti bakalauro verslo administravimo programos studentų nuomonę apie studijų programos sandarą įvertinimui buvo pateikti trys teiginiai (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Programos sandaros vertinimas

Teiginiai	labai gerai	gerai	neturiu nuomonės	blogai	labai blogai	Bendras pritarimo proc.
Studijų programą, (ar kiekvienas modulis ugdo profesinius gebėjimus ir įgūdžius)	5% (10)	80%(160)	4% (9)	6%(12)	0%(0)	85%
Studijų dalykus ir (ar) modulius (ar jie išdėstyti nuosekliai, ar dalykai ar jų temos nesikartoja, atitinka studijų programos)	0%(1)	85%(171)	4% (8)	6% (11)	0% (0)	86%
Teorijos susiejimą su praktika	1% (2)	20% (41)	19% (37)	43% (86)	12% (25)	21%
Neatsakė į klausimą	5% (10)					

Kaip matyti iš 11 lentelės duomenų, studijų programą daugelis absolventų vertina teigiamai (85%) ir mano, kad kiekvienas modulis ugdo kažkokius tai profesinius gebėjimus bei įgūdžius. Studijų dalykus ir modulius absolventai taip pat vertina palankiai (86%).

Kaip jau minėta, profesinės veiklos sritys darosi vis platesnės, be to ir įmonių keliami reikalavimai tam tikriems specialistams yra skirtingi. Akivaizdu, kad tokio plataus spektro įgūdžių įgijimas įmanomas tik derinant teorinį ir praktinį pasirengimą profesinei veiklai (Balvočiūtė, Rudytė, 2002). Deja teorijos susiejimas su praktika vertinamas neigiamai (neigiamai įvertino 55%). Tai dar kartą įrodo, kad studentams trūksta praktinių įgūdžių. V. Gražulio (2005) nuomone, aukštojo mokslo absolventų vadybinių žinių spragas galima minimizuoti tik nuolat tobulinant studijų programas bei metodines priemones jų įgyvendinimui.

Įvertinus reikšmingumą Pirsono kriterijumi ($p=0,04$) bei apskaičiavus Spearmano koreliacijos koeficientą ($r=0,2$) gauta, kad $p < 0,05$, taigi tarp studijų programos vertinimo bei motyvacijos studijuoti egzistuoja silpnas, tačiau vis dėlto statistikai reikšmingas ryšys. Nustatyta, kad studentai, kurie motyvuoti įgyti kuo daugiau žinių, studijų programą įvertino truputėli geriau.

Apibendrinant galima teigti, kad, nepaisant to, kad teorijos siejimas su praktika respondentų įvertintas neigiamai, studijų programa, studijų dalykai bei moduliai juos tenkino. V. Škudienė (2005) teigia, kad tikslai, dėstytojai ir dėstyimo metodai yra pagrindiniai veiksniai veikiančys bet

kokios ugdymo programos efektyvumą bei projektavimą. Todėl sekančioje dalyje analizuojama viena iš studijų programos kokybės vertinimo dimensijų – dėstytojai.

3.2.3.2. Dėstytojų vertinimas absolventų požiūriu

Studijų programos pagrindas yra kompetentingi ir kvalifikuoti dėstytojai, gebantys perteikti studentams žinių ir išugdyti gebėjimų, reikalingų būsimai profesinei veiklai (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, „Dėl vadybos ir verslo administravimo studijų krypties reglamento patvirtinimo“). Nuo dėstytojų kvalifikacijos, gebėjimo organizuoti ir koordinuoti studentų darbą, užtikrinti studentų vertinimo tinkamumą, didele dalimi priklauso studentų žinios (Valiuškevičiūtė, Druskytė, Mikutavičienė, 2004, p.42).

Dėstyimo kaip paslaugos kokybės vertinimas gali būti vienas iš metodų, padedančių atskleisti studentų požiūrį į dėstymą bei jo kokybę. Nors dalis kritikų (Michel, Gallan, Brown, 2007) teigia, kad studentų nuomonė yra subjektyvi ir ja negalima pasikliauti vertinant dėstytojų kokybę, vis dėlto, studentai, už aukštosios mokyklos ribų skleidžia savo „subjektyvią“ nuomonę apie studijas, o pastaroji yra paveiki visuomenėje ir prisideda prie bendrosios nuomonės formavimo apie aukštojo mokslo instituciją. Kita vertus, kaip teigia G. Adomavičienė ir R. Pupelytė, studentų požiūris yra svarbi informacija ir todėl, kad pastaroji padeda įvertinti, kiek studijoms palanki emocinė atmosfera yra sukuriama aukštojoje mokykloje.

Šioje dalyje respondentams buvo pateikta dešimt teiginių kuriais siekiama išsiaiškinti kaip respondentai vertina dėstytojus, jų darbą, taikomus metodus, pateikiamas užduotis, palaikomą ryšį su studentais. (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Dėstytojų veiklos vertinimas

Teiginiai	Taip	Ko gero taip	Neturiu nuomonės	Ko gero ne	Ne	Bendras pritarimo proc.
Dėstytojas yra savo srities specialistas	32% (65)	63% (127)	3% (7)	1% (2)	0% (0)	95%
Dėstytojai aiškiai suprantamai išdėsto kurso medžiagą	32% (65)	54% (109)	1% (3)	12% (24)	0% (0)	86%
Dėstytojai sugeba sudominti kurso medžiaga	6% (13)	75% (150)	11% (23)	6% (13)	0% (0)	81%
Dėstytojai pateikia šiuolaikišką mokomąją medžiagą	2% (5)	53% (106)	39% (79)	5% (10)	0% (1)	55%
Dėstytojai savo paskaitose naudojami naujausiomis technologijomis	5% (9)	41% (82)	49% (99)	5% (10)	0% (1)	46%
Paskaitų metu sudaroma galimybė diskutuoti, būti išklausytiems	11% (22)	76% (153)	6% (13)	5% (11)	0% (1)	87%

Užsiėmimų metu kuriamas ir palaikomas malonus psichologinis klimatas	6% (13)	57% (115)	21% (43)	15% (30)	0% (0)	63%
Dėstytojai pasirenge bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu	2% (5)	38% (76)	5% (10)	52% (105)	2% (4)	40%
Dėstytojai ir studentai bendradarbiauja	5% (11)	77% (155)	10% (21)	6% (13)	0% (1)	82%
Dėstytojai pateikia praktines užduotis, kurios skatina kūrybingumą ir savarankiškumą	2% (5)	79% (158)	12% (25)	6% (12)	0% (0)	81%

Kaip matyti iš 12 lentelės duomenų, beveiki visi respondentai mano, kad dėstytojai yra savo srities specialistai (95%). Tai leidžia teigti, kad Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto dėstytojams pakanka kompetencijų šiam darbui.

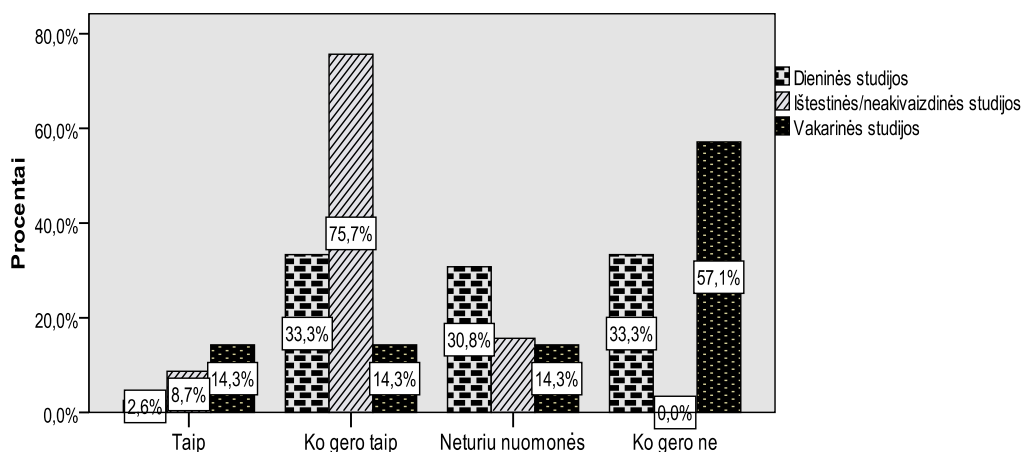
Be abejonės, tinkamas dėstomos medžiagos pateikimas studentams, turi didelės įtakos siekiant kuo aukštesnės studijų kokybės universitete. Respondentai dėstymo kokybę taip pat įvertino labai gerai: dėstytojai aiškiai suprantamai išdėsto kurso medžiagą (86%), dėstytojai sugeba sudominti kurso medžiaga (81%). Labai palankiai vertinta ir galimybė paskaitų metu diskutuoti ir būti išklaustytiems (87%), dėstytojų ir studentų bendradarbiavimas (82%). Net 81% respondentų mano, kad dėstytojai pateikia užduotis, kurios skatina kūrybingumą bei savarankiškumą. Pastarasis gebėjimas ypatingai svarbus, nes kaip teigia D. Gudaitytė (2000) studijų metu išplėtotas savarankiškumas vėliau bus naudingas profesinei veiklai. Todėl L. Kraujutaitytė (2002) yra pasiūliusi rasti pusiausvyrą tarp dėstymo ir savarankiško studentų darbo.

Nepalankiausiai įvertintas dėstytojų pasirengimas bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu (žr. 12 lentelę). Tokiems rezultatams įtakos galėjo turėti tai, kad nėra jokios dėstytojų motyvacijos, skatinimo dirbti geriau, sistemos (Burbienė, Merkienė, 2005). Nemaža dalis dėstytojų yra priversti dirbti papildomus darbus, o ką jau kalbėti apie mokamus seminarus, stažuotes, knygų kompiuterinių programų įsigijimą. Labai didelės apimties medžiaga, mažai valandų. Gyvenimo tempas ir laiko stoka riboja dėstytojų galimybes bendrauti su studentais.

Naujosios technologijos turi didžiulį poveikį visai mokymosi sistemai – tiek iš mokymosi pasiūlos, tiek iš paklausos pusės. Šios technologijos paneigė prielaidas, kad mokymasis turi vykti tam tikroje vienoje apibrėžtoje vietoje ir panašaus amžiaus grupėse. Naujosios technologijos leidžia pačiam besimokančiajam kontroliuoti savo mokymosi procesą, nes besimokantysis gali pasirinkti savo mokymosi laiką, vietą ir tempą. Vis labiau tampa aišku, kad reikia įgyti ne konkrečių žinių, bet išmokyti kaip mokytis ir kaip tapti įžvalgiu studentu, nes tik tai padeda įgyti tų žinių ir įgūdžių, kurie yra būtini sėkmingam konkuravimui dinamiškoje rinkoje (Reikalavimai integralumui su...,2006). Deja tyrimo rezultatai parodė, kad tik mažiau nei pusė (46%) respondentų mano, kad dėstytojai naudojami naujausiomis technologijomis(žr. 12 lentelę).

Kaip rodo įvairūs tyrimai (Gage, Berliner, 1994), teigiamos emocinės atmosferos sukūrimas ženkliai prisideda prie mokymosi motyvacijos, kas neišvengiamai koreliuoja su pagerėjusiais studijavimo rezultatais. 63% studentų sutinka, kad užsiėmimų metu kuriamas ir palaikomas malonus psichologinis klimatas. Respondentų kurie tvirtai nesutiktų su šiuo teiginiu nebuvo (žr. 12 lentelę).

Chi - kvadrato testu patikrinus absolventams pateiktą vertinti teiginį „užsiėmimų metu kuriamas ir palaikomas malonus psichologinis klimatas“ ir studijų formą, nustatytas statistikai reikšmingas ryšys ($p=0,00$). Spearmano koreliacijos koeficientas lygus 0,3043, tai reiškia, kad šiuos kintamuosius sieja silpnas teigiamas ryšys. Nustatyta, kad daugiau neakivaizdinio skyriaus studentų sutinka su šiuo teiginiu (84,4%) (žr.11 pav.). Dieninio skyriaus studentai šį klausimą vertino ne taip palankiai, tik trečdalis dieninio skyriaus studentų sutiko, kad užsiėmimo metu kuriamas ir palaikomas malonus psichologinis klimatas. Vakarinio skyriaus požiūriu, tai net 57,1% šį kriterijų įvertino neigiamai.

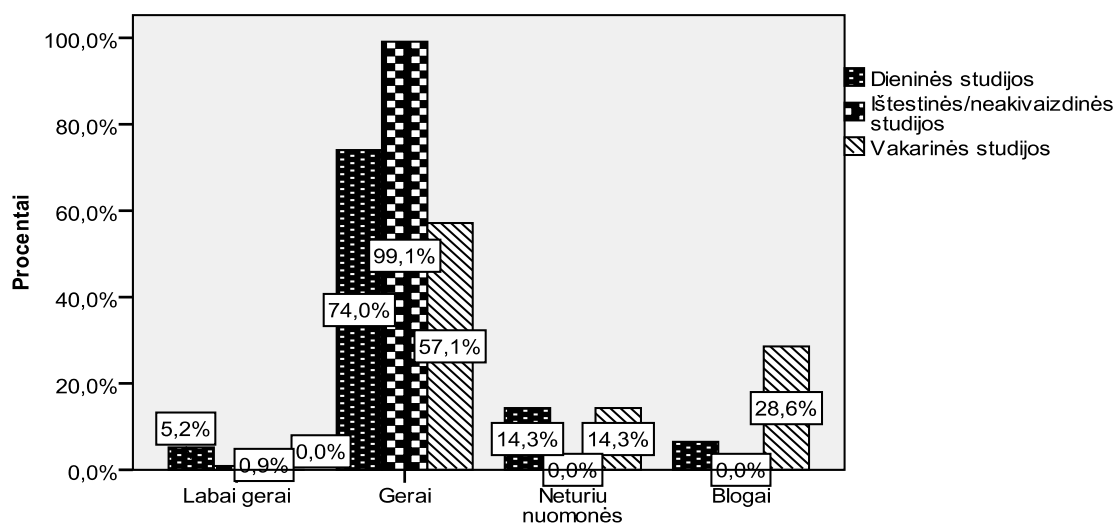
11 pav. Užsiėmimų metu kuriamo ir palaikomo malonaus psichologinio klimato vertinimas pagal studijų formą

Vertinant dėstytojus kaip savo srities specialistus pagal studijų baigimo metus esminių skirtumų nepastebėta. 2008m. baigusiu respondentų teiginio „dėstytojas yra savo srities specialistas“ bendras pritarimo procentas 97,2% , 2009m- 94,2%, 2010m.- 94,9%.

Taip pat bandyta patikrinti, ar egzistuoja ryšys tarp dėstytojų kaip specialistų vertinimo absolventų požiūriu, bei integracijos į darbo rinką. Tačiau gautas Pirsono kriterijus rodo, kad tarp šių kriterijų statistikai reikšmingo ryšio nėra.

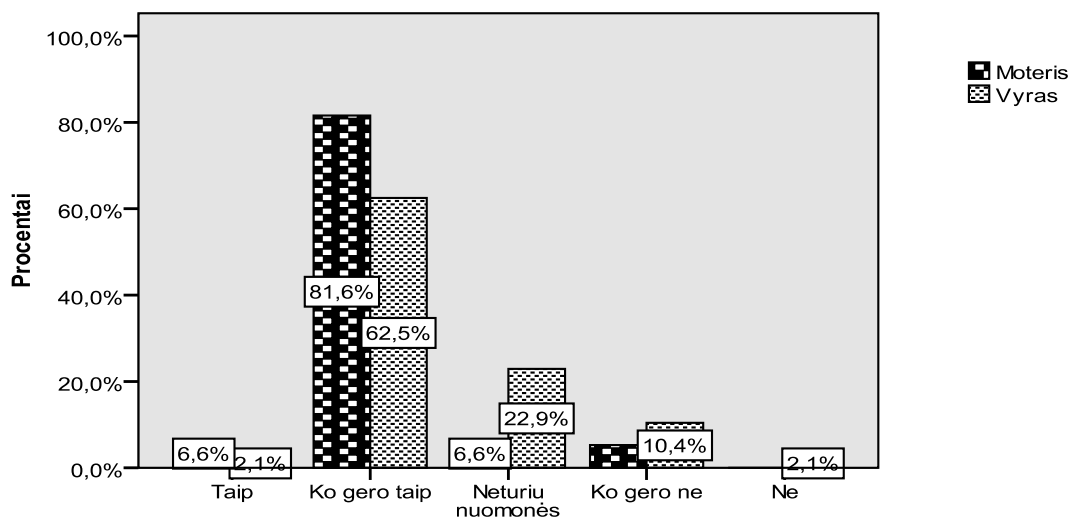
Siekiant gilesnės analizės vertintas dėstytojų gebėjimas aiškiai ir suprantamai išdėstyti kurso medžiagą pagal studijų formą. Pastebėta, kad visi neakivaizdinio kurso studentai šį teiginį įvertino teigiamai (žr. 12 pav.). Visi neakivaizdinio skyriaus studentai patenkinti dėstytojų gebėjimu aiškiai ir suprantamai išdėstyti. Daugiau nei pusė dieninio skyriaus studentų, taip pat mano kad dėstytojais

išdėsto aiškiai, tačiau jų sutikimo procentas kur kas mažesnis nei neakivaizdinio skyriaus – 69,2%. Daugiau nei pusė vakarinio skyriaus studentų taip pat sutiko su šiuo teiginiu (57,1%).

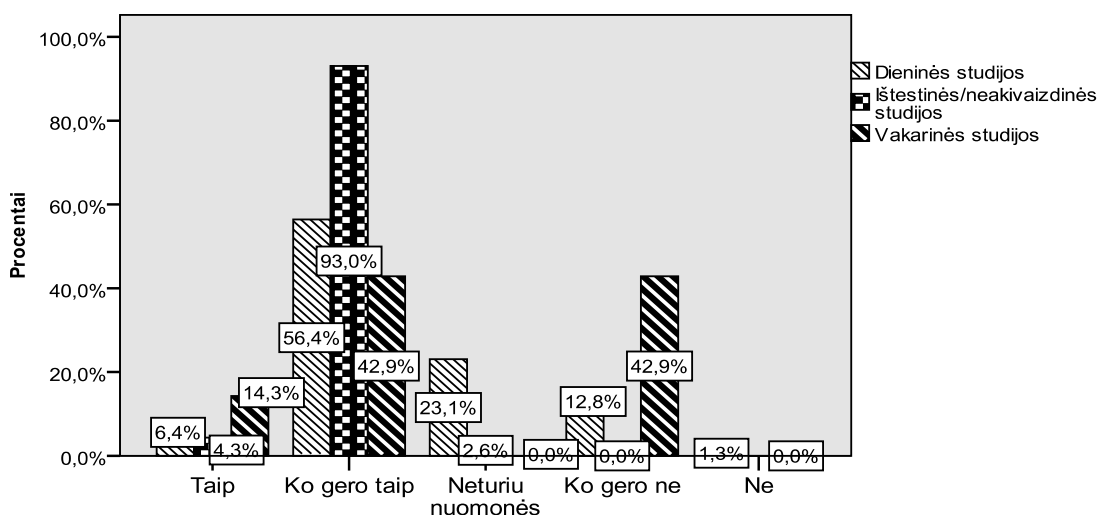
12 pav. Dėstytojų gebėjimo aiškiai ir suprantamai išdėstyti kurso medžiagą vertinimas pagal studijų formą

Vertinant dėstytojų ir studentų bendradarbiavimą (žr. 13 pav.), pastebima tendencija, kad moterys šį punktą vertina geriau nei vyrai. 6,6 % moterų atsakė „taip“, 81,6% atsakė „ko gero taip“. Kai tuo tarpu vyrų bendras pritarimo procentas – 64,6%.

13 pav. Dėstytojų ir studentų bendradarbiavimo vertinimas pagal lytį

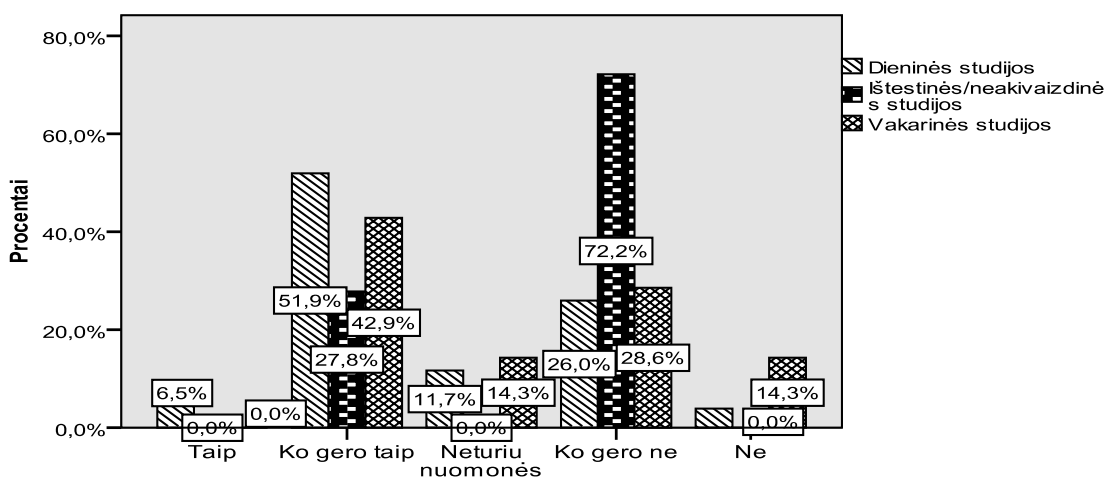
Manyta, kas dėstytojų ir studentų bendradarbiavimą lemia studijų forma. Taigi, išsikėlus hipotezę – skirtingų studijų formų studentai studentų ir dėstytojų bendradarbiavimą vertina skirtingai ir patikrinus ją Pirsono kriterijumi, ji pasitvirtino, Vertinant dėstytojų ir studentų bendradarbiavimo ir studijų formos priklausomybę pagal gauta Pirsono kriterijų pastebėtas statistikai reikšmingas ryšys.

14 pav. Dėstytojų ir studentų bendradarbiavimo vertinimas pagal studijų formą

Kaip matyti, iš 14 paveikslo, kad dėstytojai ir studentai bendradarbiauja mano beveik visi neakivaizdinio skyriaus studentai (97,3%). Dieninio bei vakarinio skyriaus studentai nebuvo tokie vieningi šiuo klausimu. Dieninio skyriaus pritarimo procentas 62,8%, vakarinio 57,2%.

Patikrinus dėstytojų pasirengimą bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu bei studijų formą nustatyta, kad juos sieja statistikai reikšmingas ryšys. Gauti rezultatai parodė, kad daugiausiai dieninio skyriaus studentai mano, kad dėstytojai yra pasirengę konsultuoti ne paskaitų metu (58,4%) (žr. 15 pav.). Tuo tarpu dauguma neakivaizdinio skyriaus studentų paklausti ar “dėstytojai pasirengę konsultuoti ne paskaitų metu“ atsakė „ko gero ne“ (72,2%). Tokį rezultatų pasiskirstymą galėjo įtakoti tai, kad dieninio skyriaus studentai į konsultacijas eina dažniau nei neakivaizdinio skyriaus studentai, kai tuo tarpu dalis neakivaizdinio skyriaus studentų apie konsultacijų laiką net nežino.

15 pav. Dėstytojų pasirengimas bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu pagal studijų formą

Taigi, vertinat vieną iš studijų kokybės dimensijų – dėstytojus, nustatyta, kad beveik visi respondentai dėstytojus vertina kaip gerus savo srities specialistus. Taip pat dauguma respondentų

teigė, kad paskaitų metu jiems sudaroma galimybė diskutuoti, būti išklausytiems; dėstytojai aiškiai suprantamai išdėsto kurso medžiagą. Nepalankiausiai įvertintas dėstytojų pasirengimas bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu bei teiginys klausiantis “ar dėstytojai paskaitose naudoja naujausias technologijas“. Neakivaizdinio skyriaus studentai dėstytojų gebėjimą aiškiai ir suprantamai išdėstyti kurso medžiagą, bei užsiėmimų metu kuriamą ir palaikomą malonų psichologinį klimatą vertina geriau. Sekančiame skyrelyje nagrinėjama sekanti studijų kokybės vertinimo dimensija – studijų eiga ir vertinimas. Šioje dalyje ji pavadinta platesniu pavadinimu – programos organizavimas ir eiga.

3.2.3.3. Programos organizavimas ir eiga

Studijų universitete organizavimas bei eiga apima daugybę kriterijų. Šioje dalyje atsispindi fakulteto administracijos darbas, nes studentų teiraujama apie tvarkaraščių paskelbimo laiką, paskolų suteikimo tvarką. Teiraujama apie paskaitų laiko efektyvumą, studentų skatinimą dalyvauti mokslo tiriamojoje veikloje. Taip pat atsispindi studentų pasiekimų vertinimas, praktikos organizavimo vertinimas, baigiamojo darbo organizavimo vertinimas bei fakulteto išoriniai ryšiai.

13 lentelė

Programos proceso vertinimas

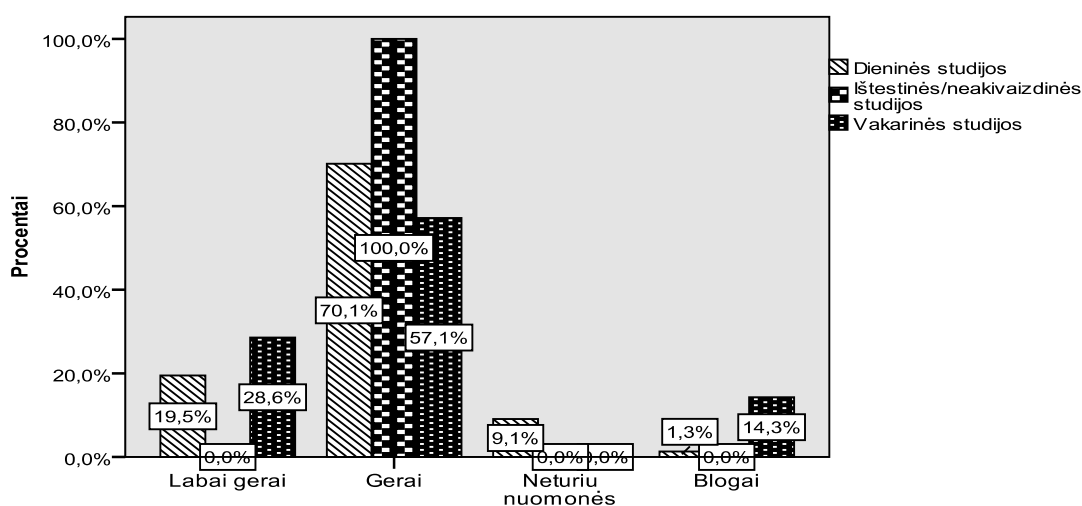
Teiginiai	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai	Bendras pritarimo proc.
Tvarkaraščių paskelbimo laiką bei paskaitų išdėstymą tvarkaraščiuose	8%(17)	86%(174)	3% (7)	1% (2)	0% (0)	94%
Paskaitų laiko efektyvumą	2% (5)	88% (176)	6% (12)	3% (7)	0% (0)	90%
Studentų skatinimą dalyvauti mokslo tiriamojoje veikloje	5%(11)	29% (58)	57% (114)	8% (17)	0% (0)	34%
Paskolų suteikimo tvarką	6%(12)	15% (30)	54% (109)	23% (47)	1% (2)	21%
Neatsakė į klausimą	1					

Vertinant tvarkaraščių paskelbimo laiką bei paskaitų išdėstymą tvarkaraščiuose paaiškėjo, kad net 191 (94%) iš 200 respondentų juos įvertino palankiai (žr. 13 lentelę). Taigi galima teigti, kad fakulteto administracija vertinant tvarkaraščių paskelbimo laiką bei paskaitų išdėstymą savo darbą atlieka labai gerai. Administracijos indėlis keliant bei palaikant studijų kokybę taip pat labai svarbus, todėl svarbu, kad administracija kokybišku savo darbu taip pat prisidėtų prie studijų programos kokybės gerinimo.

Sekantis punktas tiria paskaitų laiko efektyvumą. Tai viena svarbiausia sąlygų aukštai programų studijų kokybei pasiekti. Vertinant verslo administravimo programos dėstomų paskaitų laiko efektyvumą, ištirta, kad dauguma respondentų (90%) mano, kad paskaitų laikas praleidžiamas efektyviai (žr. 13 lentelę). Paskaitų laiko kokybė labiausiai priklauso nuo dėstytojo. Todėl galima teigti, kad paskaitų metu laikas nėra švaistomas ir jis išnaudojamas efektyviai.

Universiteto veikla neapsiriboja vien paskaitomis. Universitetas kiekvienais metais organizuoja įvairius tyrimus, mokslines veiklas įvairius seminarus, konferencijas. Labai svarbu siekiant išsiaiškinti ar šiame fakultete be studijų, studentai įtraukiami ir į kitą papildomą veiklą, kuri skatina kūrybiškumą, įsitraukimą į švietimo veiklą, bei ugdo papildomus gūdžius. Taigi, absolventų klausama, ar jie buvo skatinami dalyvauti mokslinėje tiriamojoje veikloje. 34% ši teiginį vertina palankiai, 8%- nepalankiai, tačiau net 57% respondentų atsakė, kad neturi nuomonės apie tai (žr. 13 lentelę). Tai kelia abejonių dėl šio teiginio. Galbūt studentai neturi nuomonės apie tai, nes nėra su tuo susidūrę.

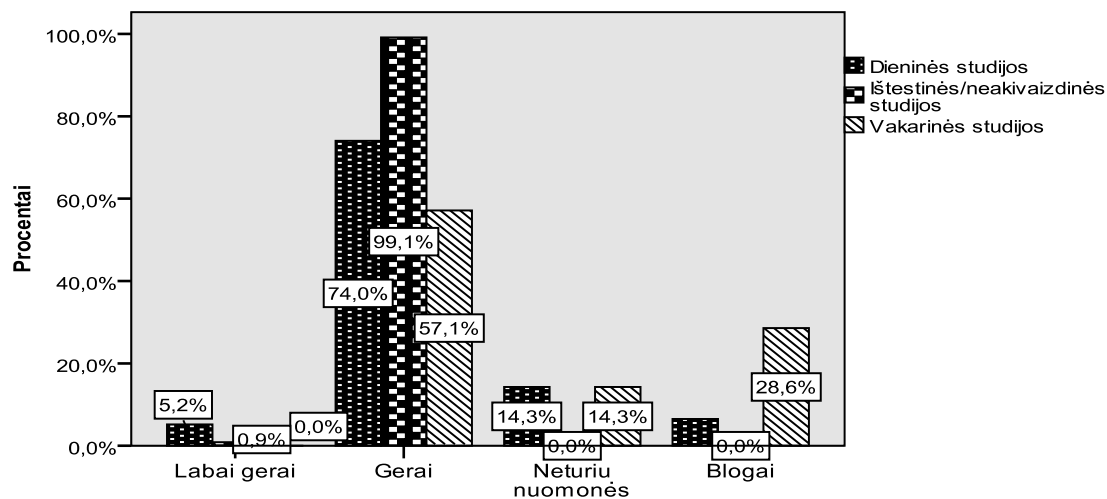
Daugiau nei pusė respondentų (54%) teigė, kad neturi nuomonės apie paskolų suteikimo tvarką. Šiais metais, kai kainos už studijas padidėjo iki dar nematytų aukštumų, daugeliui būsimųjų studentų paskolos studijoms paėmimas buvo vienintelis būdas išpildyti svajonę studijuoti universitete. Net jei paskolos studijoms paėmimas baugina, nes tokį svarbų sprendimą jaunas žmogus turi priimti vos tik išėjęs iš tėvų namų, kartais tai yra vienintelis būdas pasiekti svajonių. Kaip rodo rezultatai, dar nedaugelis gali pareikšti nuomonę apie tai, tačiau beveik ketvirtadalis (24%) atsakiusiųjų teigė esą nepatenkinti paskolų suteikimo tvarka (žr. 13 lentelę).

16 pav. Tvarkaraščių paskelbimo laiko bei paskaitų išdėstymo vertinimas pagal lytį

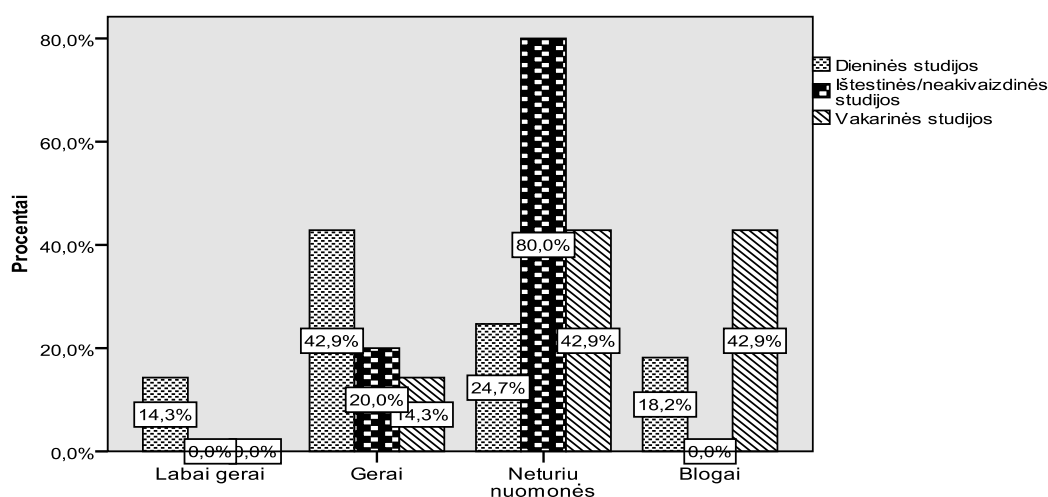
Tarp tvarkaraščių paskelbimo laiko, paskaitų išdėstymo bei studijų formos nustatytas statistikai reikšmingas ryšys. Kaip matyti iš 16 paveikslo, visi neakivaizdinio skyriaus studentai tvarkaraščių paskelbimą bei paskaitų išdėstymą vertino gerai. Dieninio skyriaus studentai 70,1% vertino gerai, o 19,5% labai gerai, nepatenkinamai ši teiginį vertino 1,3% dieninio skyriaus studentų ir 14,3%

vakarinio skyriaus studentų. Kadangi vakarinių studentų apklausoje dalyvavo labai nedaug, tai 14,3% tėra vieno neigiamai apie tvarkaraščių paskelbimą bei paskaitų išdėstymą atsiliepusio nuomonė. Todėl apibendrinant dar kartą galima pažymėti, kad šis administracijos darbas atliekamas labai gerai.

17 pav. Paskaitų laiko efektyvumo vertinimas pagal studijų formą

Tyrimo metu taip pat buvo bandoma ištirti priklausomybę tarp paskaitų laiko efektyvumo bei studijų formos. Jų priklausomybę patikrinus chi-kvadrato testu, tarp jų nustatytas statistikai reikšmingas ryšys (Pirsono kriterijus lygus 0,00). Nustatyta, kad visi neakivaizdinio skyriaus studentai šį kriterijų vertino teigiamai, 79,2% dieninio skyriaus studentų vertino palankiai, 14,3% dieninio ir vakarinio absolventų teigė neturintys nuomonės, ir vėlgi, kaip ir ankstesniu atveju, išryškėjo 28,6%, t.y.2 vakarinio skyriaus studentų neigiama nuomonė, bei 5 (6,5%) dieninio skyriaus studentų neigiama nuomonė (žr. 17 pav.).

18 pav. Studentų skatinimo dalyvauti mokslo tiriamojoje veikloje vertinimas

Vertinant studentų skatinimą dalyvauti mokslo- tiriamojoje veikloje ir studijų formą, pastebima tendencija, kad dieninio skyriaus studentai šį punktą vertina geriau (žr. 18 pav.). Dauguma

neakivaizdinio skyriaus studentų (80%) neturėjo nuomonės šiuo klausimu, vakarinio skyriaus studentai arba vertino neigiamai (42,9%) arba neturėjo nuomonės šiuo klausimu (42,9%). Tokį pasiskirstymą galėjo įtakoti tai, kad dieninio skyriaus studentai dažniausiai daugiau bendrauja su dėstytojais, todėl ir skatinimą jaučia labiau.

Studentų žinių vertinimas, taip pat labai svarbi studijų proceso dalis. Studijų rezultatų pagrindu formuojami svarbiausi studijų pasiekimų vertinimo kriterijai, kurių pagrindu parengiama studentų studijų vertinimo metodika. Su studijų pasiekimų vertinimo metodika, dėstytojais anot K. Pukelio ir N. Pileičkienės (2005), supažindinami studijų pradžioje. Studijų pasiekimų vertinimo paskirtis, nustatyti kuriame lygmenyje yra studento praktiniai ir teoriniai pasiekimai (Pukelis, Pileičkienė, 2005).

14 lentelė

Mokymosi pasiekimų vertinimas

Teiginiai	Dažniausiai taip	Kartais	Dažniausiai ne
Mokymosi pasiekimų vertinimas objektyvus ir nešališkas	65% (131)	29% (58)	6% (12)
Vertinimo kriterijai yra aiškūs ir žinomi iš anksto	25% (51)	74%(148)	1% (2)
Dėstytojais taiko tinkamus studentų rezultatų vertinimo metodus	72% (144)	27% (54)	1% (2)

Susumavus rezultatus pastebėta, kad daugiau nei pusė absolventų teigė, kad mokymosi pasiekimų vertinimas dažniausiai yra objektyvus ir nešališkas (65%), su šiuo teiginiu nesutiko 6% apklausoje dalyvavusių absolventų (žr. 14 lentelę). Taip pat dauguma teigė, kad dėstytojais dažniausiai taiko tinkamus studentų rezultatų vertinimo metodus (72%). Deja vertinimo kriterijų aiškumas bei žinomumas iš anksto vertinamas nepalankiai. Teigiamai šį kriterijų įvertino tik ketvirtadalis respondentų. Didžioji dalis (74%) likusiųjų teigė, kad vertinimo kriterijai yra aiškūs ir žinomi iš anksto tik kartais. Statistikai reikšmingas ryšys tarp mokymosi pasiekimų vertinimo, vertinimo kriterijų aiškumo, rezultatų vertinimo metodų ir studijų formos nenustatytas.

3.2.3.4. Praktikos ir baigiamojo darbo vertinimas

Kiekvienoje aukštojoje mokykloje yra praktikos moduliai. Labai svarbu, kad šie moduliai atitiktų praeitas teorines paskaitas ir įgytas teorines žinias, kurias praktikos metu galėtų realizuoti studentas (Romerytė-Šereikienė, Martinkienė, Morkūnienė, 2008, p.148). Deja, būsimi vadybos specialistai, atlikdami praktiką įmonėse, ne visada turi galimybę susipažinti su įmonės visų skyrių veikla, su ten vedama dokumentacija, realiais darbo organizacijose principais, tai reiškia, kad neturi

galimybių tobulinti teorinių paskaitų ir praktikumų metu įgytų kompetencijų (Romerytė-Šereikienė, Martinkienė, Morkūnienė, 2008, p.144).

15 lentelė

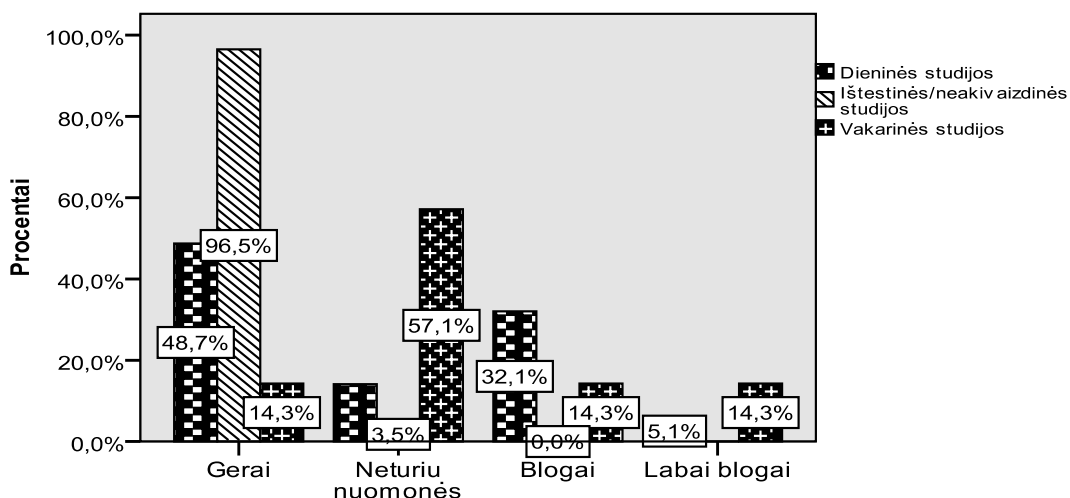
Praktikos organizavimo vertinimas

Teiginiai	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai	Pritarimo procesas procentais
Praktikos organizavimo tvarką	0% (0)	75% (150)	9% (19)	13% (26)	2% (5)	75%
Numatytą studijų programoje praktikos trukmę	0% (0)	73% (146)	14% (29)	10% (21)	2% (5)	73%
Galimybę pasirinkti praktikos vietą	2% (5)	42% (84)	37% (74)	17% (35)	1% (3)	44%
Atliktos praktikos naudą	1% (2)	34% (69)	42% (85)	18% (37)	4% (8)	35%

Kaip matyti iš 15 lentelės, praktikos organizavimo tvarka daugelio vertinama teigiamai (75%). Praktikos atlikimo trukmė taipogi vertinama palankiai (73%), tačiau vertinant galimybę pasirinkti praktikos vietą bei atliktos praktikos naudą vertinimai nebuvo tokie aukšti.

Tai visiškai logiška, nes verslininko pagrindinis tikslas yra jo įmonės plėtra, ir pelningumo didinimas, o studentų kokybiškai praktikai atlikti reikia ne tik suteikti galimybę naudotis darbo priemonėmis, bet ir skirti laiko apmokymams, priežiūrai, kontrolei. Tai papildoma veikla darbdaviui, kuri nėra apmokama, nėra skatinama vyriausybės. Dėl to įmonės nenoriai įsileidžia praktikantus. Kita labai aktuali problema yra darbdavių nepasitikėjimas, nenoras pateikti vidinės įmonės informacijos. Todėl praktika gaunasi teorinė, atliekama paviršutiniškai ir nesuteikia taip reikalingų studentai praktinių įgūdžių.

Pirsono kriterijumi patikrinus priklausomybę tarp praktikos organizavimo tvarkos vertinimo bei studijų formos, nustatyta, kad juos sieja statistikai reikšmingas ryšys. Vertinant praktikos organizavimo tvarką pagal studijų formą, neakivaizdinio skyriaus studentai šį kriterijų įvertino geriau (žr. 19 pav.), Neigiamą praktikos organizavimo vertinimą daugiausiai išreiškė dieninio skyriaus studentai.

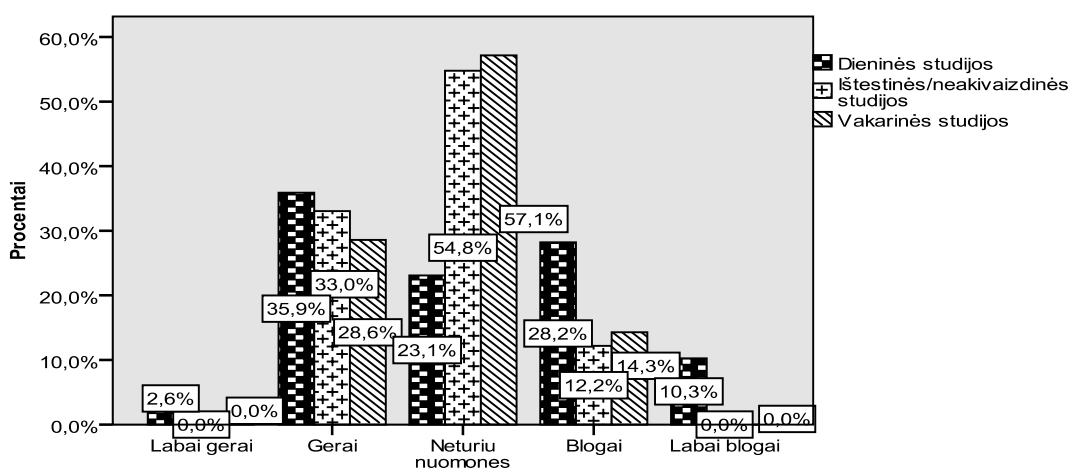

19 pav. Praktikos organizavimo tvarkos vertinimas pagal studijų formą

Nei vienas studentas neįvertino praktikos organizavimo tvarkos labai gerai, galima teigti, kad trūkumų vis dar yra, bet bendra tendencija teigiama (žr.19 pav.).

Manyta, kad nedirbantys iki šiol respondentai, praktikos naudą vertins blogiau tačiau tai nepasitvirtino. Neigiamai praktikos naudą daugiau vertino respondentai, kurie baigę studijas darbo dar kurį laiką darbo nerado (35,9%). Nors ir nelabai dideliu procentu, tačiau geriausiai praktikos naudą įvertino jau studijų metu dirbę respondentai (44, 2%).

Pagal apskaičiuotą Pirsono kriterijų, tarp praktikos atlikimo naudos vertinimo bei studijų formos nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys. Kaip matyti iš 20 pav. neigiamai praktikos naudą daugiausiai vertino dieninio skyriaus studentai, 28,2proc. jų vertino blogai, o 10,3proc. net labai blogai (žr. 20 pav.).

20 pav. Praktikos naudos vertinimas pagal studijų formą

Bakalauro baigiamasis darbas - tai kvalifikacinis savarankiškas darbas, atspindintis studento įgytas teorines žinias ir gebėjimus nagrinėjant pasirinktą tyrimo problemą. Šis darbas taip pat

atspindi studento profesinio pasirengimo karjerai veiklos pasaulyje lygį. Tai, taip pat labai svarbi studijų proceso dalis. Todėl vertinat baigiamojo darbo organizavimą respondentams buvo užduoti 4 klausimai (žr. 16 lentelę).

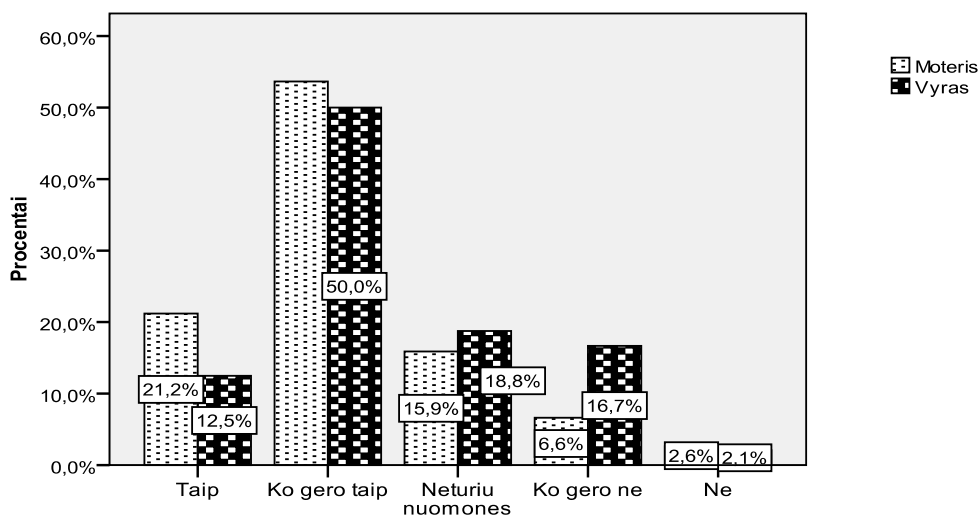
16 lentelė

Bakalauro darbo organizavimo vertinimas

Teiginiai	Taip	Ko gero taip	Neturiu nuomonės	Ko gero ne	Ne	Bendras pritarimo procentas
Darbo vadovas atsakingai vertina BD rengimą (konsultuoja, skaito parašytą tekstą, pataria ir pan.)	39% (79)	45% (90)	6% (13)	8% (17)	1% (2)	84%
Geras emocinis ryšys su darbo vadovu (malonus, dalykinis bendravimas)	19% (38)	53% (106)	16% (33)	9% (18)	2% (5)	72%
Užtenka gebėjimų, kompetencijų savarankiškai parengti BD	58% (116)	31% (63)	6% (13)	4% (9)	0% (0)	89%
Užtenka laiko, kurį galiu skirti BD rengti	5% (10)	53% (106)	5% (10)	35% (71)	1% (3)	58%

Kaip matyti iš 16 lentelės, dauguma respondentų (84%) sutinka, kad darbo vadovas atsakingai vertina bakalauro darbo rengimą. Dėstytojai konsultuoja, skaito parašytą tekstą, pataria ir pan. Nors pasitaikė ir respondentų, kurie šį punktą vertina neigiamai. 2 respondentai labai kritiškai vertino dėstytojo darbą. Taip pat, dauguma respondentų mano, kad jiems užtenka gebėjimų, kompetencijų savarankiškai parengti baigiamąjį darbą (89%). Nors laiko gan didelei daliai ir trūksta (neigiamai vertino 36%). Taip yra todėl, kad nagrinėjamu laikotarpiu, bakalauro baigiamasis darbas buvo rašomas 4 kurse tolygiai su kitomis vykstančiomis paskaitomis ir egzaminais. Dėl šios priežasties studentams laiko galėjo trūkti. Rašant baigiamąjį darbą, taip pat labai svarbūs santykiai su darbo vadovu, nes jie taip pat gali įtakoti rezultatus. Gerus santykius su vadovu palaikė 72 proc. respondentų. Nors 23 studentų (11%), geras emocinis ryšys su darbo vadovu nesiejo.

Gerus santykius su vadovu truputėli daugiau įvardino moterys nei vyrai (žr. 21 pav.). Gerais santykiais su vadovu pasižymėjo 74,8proc. moterų, ir 62,5proc. vyrų. Vyrų atsakiusių į šį klausimą „ko gero ne“ taip pat buvo daugiau (16,7%).

21 pav. Gero emocinio ryšio su darbo vadovu palaikymo vertinimas pagal lytį

Vertinant pasirengimą savarankiškai parašyti baigiamąjį darbą pagal studijų formą, apskaičiuotas Pirsono kriterijus, kurio reikšmė mažesnė nei 0,05, taigi, verta šį klausimą nagrinėti detaliau. Apskaičiavus koreliacijos koeficientą, tarp šių kintamųjų nustatytas vidutinė neigiama priklausomybė ($r_{xy}=-0,53$).

Verta pažymėti, kad neakivaizdinio skyriaus studentai jaučiasi labiau pasiruošę savarankiškai parengti bakalauro baigiamąjį darbą. Net 93% neakivaizdinio skyriaus studentų jaučiasi tvirtai užtikrinti savo jėgomis. Kai tuo tarpu dieninio skyriaus studentai nevisi tokie pasitikintys, tik 11% jų dėl to neabejoja. (žr. 17 lentelę).

17 lentelė

Respondentų pasirengimas savarankiškai parengti baigiamąjį darbą pagal studijų formą

Teiginiai		Kokiame skyriuje studijavote?		
		Dieninės studijos	Ištestinės/ neakivaizdinės studijos	Vakarinės studijos
Užtenka gebėjimų, kompetencijų savarankiškai parengti BD	Taip	9 11%	107 93%	0 0,00%
	Ko gero taip	49 63%	8 7%	5 71%
		Neturiu nuomones	13 17%	0 0,00%
	Ko gero ne	7 9%	0 0,00%	2 29%
		Iš viso:	78 100%	115 100%

3.2.3.5. Fakulteto išorinių ryšių vertinimas

Pasak J. Rudzevičiaus (2007), kokybiniai rodikliai: įvairiapusiškas bendradarbiavimas su švietimo ir mokslo institucijomis, veiksmingas atstovavimas asocijuotose verslo institucijose, nuolatos besiplėtojantis bendradarbiavimas su užsienio institucijomis, taip pat rodo aukštosios mokyklos veiklos kokybę. Todėl sekančiu klausimu respondentų teiraujamasi apie universiteto išorinius ryšius. Tai ypač svarbu, nes studijų rezultatų atitikimas objektyviems visuomenės ir darbo pasaulio reikalavimams, aiškus ir tikslus jų apibrėžtumas priklauso nuo veiksmingo socialinių partnerių ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo (Pukelis, Pileičikienė, 2005). Vertinant fakulteto išorinius ryšius su darbdaviais, pagalbą studentams ieškant darbo, daugiau nei pusė respondentų šią sąlygą vertino teigiamai (žr. 18 lentelę). Išoriniais ryšiais su darbdaviais nepatenkinti 31 respondentas (15%). 33 respondentai (16%) apie tai neturi nuomonės, tai galbūt reiškia, kad jie apie tai nieko ir nežino.

Apie bendradarbiavimą su kitais socialiniais partneriais (aukštosiomis mokyklomis, pramonės, mokslo, karinėmis, meno ir kultūros organizacijomis, absolventais) neturi nuomonės, o tai taip pat leidžia daryti prielaidą, kad nieko nežino, net 50% absolventų. Teigiamai šį kriterijų įvertino 39% apklaustųjų. Nepatenkinti – 9% absolventų (žr. 18 lentelę).

Kiekvienais metais keliasdešimt studentų išvyksta iš universiteto studijuoti į užsienį. Paskutiniame „fakulteto išorinių ryšių vertinimo“ klausimų bloko klausime teiraujamasi apie studijų pagal mainų programas organizavimo tvarką. Vėlgi daugiau nei trečdalis (36%) absolventų neturi apie tai nuomonės, nes greičiausiai nėra su tuo susidūrę. 44% respondentų organizavimo tvarką įvertino teigiamai, neigiamai įvertino 40 (19%) respondentų.

18 lentelė

Fakulteto išorinių ryšių vertinimas

Teiginiai	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai	Bendras pritarimo proc.
Fakulteto išorinius ryšius su darbdaviais, pagalbą studentams ieškant darbo	1% (2)	67% (135)	16% (33)	12% (24)	3% (7)	68% (137)
Bendradarbiavimą su kitomis aukštosiomis mokyklomis, pramonės, mokslo, karinėmis, meno ir kultūros organizacijomis, absolventais	1% (3)	38% (77)	50% (101)	8% (17)	1% (3)	39% (80)
Studijų užsienyje pagal mainų programas organizavimo tvarką	1% (2)	43% (87)	36% (72)	19% (39)	0% (1)	44% (89)

Įvertinus studijų organizavimą bei eigą, galima teigti, kad studentai patenkinti administracijos darbu vertinant tvarkaraščių paskelbimo laikuką bei paskaitų išdėstymą, taip pat daugelis pateikinti paskaitų laiko efektyvumu. Daugiau nei pusė absolventų neturi nuomonės apie studentų skatinimą dalyvauti mokslinėje veikloje, taip pat apie paskolų suteikimo tvarką, galima numanyti, kad studentams trūksta apie tai informacijos.

Vertinat studentų rezultatų vertinimą, dauguma studentų mano, kad mokymosi pasiekimų vertinimas yra objektyvus ir nešališkas, taip pat, kad dėstytojai taiko tinkamus studentų vertinimo metodus, tačiau vertinimo kriterijai nėra visada aiškūs ir žinomi iš anksto.

Kaip ir buvo galima tikėtis išryškėjo neigiamas praktikos naudos vertinimas, ypač iš dieninio skyriaus studentų. Vertinant bakalauro baigiamojo darbo organizavimo tvarką, daugelis sąlygų tenkino absolventus, truputėli mažesnis sutikimo procentas pastebėtas vertinant bakalauro baigiamajam darbui rengti skirtą laiką.

Nors nemaža dalis(68%) studentų teigiamai vertina fakulteto išorinius ryšius su darbdaviais ir pagalbą studentams ieškant darbo, nemažai daliai studentų trūksta informacijos apie universiteto ryšius su kitais socialiniais partneriais bei studijų užsienyje organizavimo tvarką. Sekančiame skyrelyje nagrinėjamas kitas aukštojo mokslo kokybės komponentas–tai materialinė fakulteto bazė.

3.2.3.6. Materialinės bazės vertinimas

Dar viena svarbi dimensija vertinant studijų programos kokybę - materialinė bazė, t.y. aukštosios mokyklos aplinka ir visi komponentai, padedantys siekti geriausių studijų rezultatų. Tyrime norėta išsiaiškinti kaip studentai vertina auditorijas, interneto prieigą, kopijavimo aparatų pakankumą, klausama ar bibliotekose yra tinkamos literatūros, periodikos leidinių ir pakankamai kompiuterizuotų darbo vietų.

Šiam kriterijui buvo sudaryta faktorinė analizė. Patikrintas duomenų tinkamumas faktorinei analizei. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0.05$.

Apskaičiavus paaiškėjo, kad Bartleto sferiškumo kriterijaus reikšmė p lygi $0.000 < 0,05$, tai reiškia, kad kintamieji nėra nepriklausomi. O kadangi ir $KMO = 0,727$ vadinasi aibė gerai tinka faktorinei analizei. Faktorinė analizė pateikė pakankamai prasmingus rezultatus. Gautos pakankamai aukštos teiginių įvertinių koreliacijos su ekstrahuotais faktoriais. Apie tai liudija koreliacijos koeficiento reikšmių svyravimo ribos ($0,485 < r < 0,846$) (žr. 19 lentelę). Faktorių vidinė konsistencija įvertinta Cronbach alpha koeficientu, vienu atveju ji neperžengė žemiau 0,5 ribos, tai rodo jo homogeniškumą, kitu atveju reikšmė mažesnė už 0,5, todėl faktorius laikomas nehomogenišku.

Materialinės bazės struktūriniai komponentai

Savarankiško darbo bazės komponentai (faktorai) ir testo žingsniai	Testo žingsnio faktorinis svoris (L)	Cronbach α koeficientas
<i>Biblioteka</i>		
Kompiuterizuotos darbo vietas skaitykloje	,655	,675
Vietų skaičių skaitykloje kuriose galima savarankiškai mokytis	,846	
Galimybę pasinaudoti interneto paslaugomis fakultete	,816	
<i>Auditorijos, technika ir metodiniai ištekliai</i>		
Kopijavimo aparatų pakankamumas bei išdėstymas	,485	,399
Metodiniai išteklius (vadovėliai, knygos, periodika, duomenų bazės) yra tinkami, pakankami ir prieinami	,530	
Auditorijas bei jų įranga	,747	

Tyrėja išskirtus faktorius įvardijo „biblioteka“ ir „auditorijos, technika ir metodiniai ištekliai“. Pirmąjį faktorių tyrėjos įvardinta „Biblioteka“ apima teiginiai vertinantys: kompiuterizuotas darbo vietas skaitykloje, vietų skaičių skaitykloje kuriose galima savarankiškai mokytis, galimybę pasinaudoti internetu fakultete. Visi kintamieji įvertinti labai teigiamai (virš 90%) (žr. 20 lentelę). Stipriausią ryšį (išreikštą koreliacijos koeficientu) su išreikštu faktoriumi įgijo klausimas apie „Vietų skaičių skaitykloje kuriose galima savarankiškai mokytis“, faktorinis svoris $L=0.846\%$ (žr. 20 lentelę).

20 lentelė

Bibliotekos vertinimas

Teiginiai	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai	Bendras pritarimo proc.
Kompiuterizuotas darbo vietas skaitykloje	12% (24)	84% (169)	2% (4)	2% (4)	0% (0)	96%
Vietų skaičių skaitykloje kuriose galima savarankiškai mokytis	11% (23)	84% (168)	1% (3)	3% (6)	0% (0)	96%
Galimybę pasinaudoti interneto paslaugomis fakultete	11% (22)	86% (172)	1% (3)	2% (4)	0% (0)	97%

Antrasis faktorius vertina metodinius išteklius, auditorijas ir jų įrangą, kopijavimo aparatų pakankumą. Gauti taip pat labai geri rezultatai. Ypač gerai įvertintos auditorijos (99%) (žr.21 lentelę).

Auditorijų, technikos ir metodinių išteklių vertinimas

Teiginiai	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai	Bendras pritarimo proc.
Auditorijas bei jų įranga	11% (23)	87% (175)	1% (2)	0% (1)	0% (0)	99%
Metodinius išteklius (vadovėliai, knygos, periodika, duomenų bazės) yra tinkami, pakankami ir prieinami)	7% (15)	87% (174)	2% (4)	3% (6)	0% (0)	95%
Kopijavimo aparatų pakankumą bei išdėstymą	6% (13)	87% (175)	2% (5)	4% (8)	0% (0)	93%

Kaip matyti visa materialinė bazė vertinama labai gerai, visų teiginių bendras pritarimo procentas virš 90proc. (žr. 20; 21 lentelę).

Žinoma, kad 2009m. vasarą, buvo baigta renovuoti universiteto biblioteka. Kompiuterizuotos darbo vietos padidėjo iki 62 vietų. Manoma, kad toks bibliotekos atsinaujinimas ir kompiuterizuotų darbo vietų padidėjimas įtakos 2010m. baigusiujų respondentų atsakymus. Tačiau patikrinus chi-kvadrato testu, tarp kompiuterizuotų darbo vietų vertinimo bei studijų baigimo metų statistikai reikšmingo ryšio nėra.. Vertinant vietų skaičių skaitlyje kuriose galima savarankiškai mokytis bei studijų baigimo metus, apskaičiavus Spearmeno koreliacijos koeficientą, tarp šių kintamųjų nustatytas neigiamas tačiau labai silpnas ryšys ($r=-0,1$).

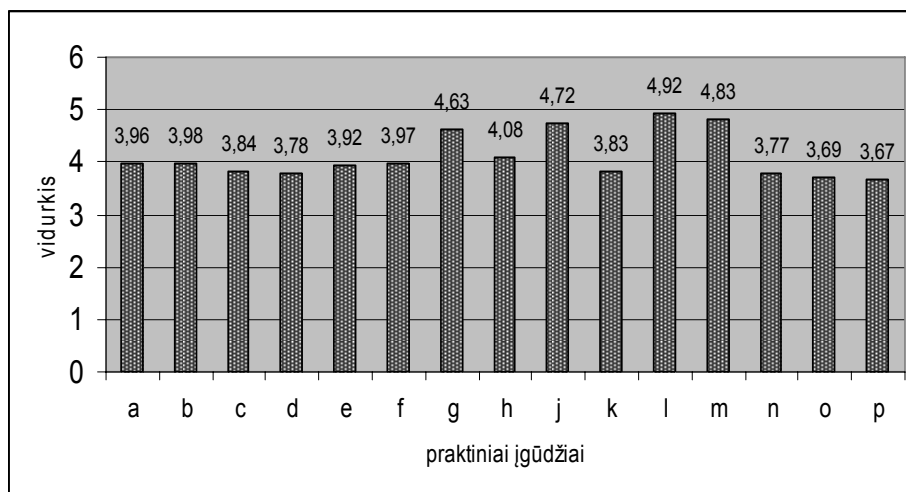
Apibendrinant galima daryti išvadą, kad materialinė universiteto bazė visiškai tenkina studentus. Studijų rezultatai apima žinias, supratimą ir gebėjimus, sėkmingo studijų etapo pabaigoje. Tai svarbiausia studijų proceso dalis. Todėl labai svarbu išsiaiškinti, ar studentai įgyja studijų programos aprašuose numatytas žinias ir įgūdžius.

3.2.3.7. Absolventų įgytų kompetencijų vertinimas

Studentų pasiekimai apima jų įgytas žinias, gebėjimus ir įgūdžius. Visa tai sudaro subjektyviają studijų rezultatų dalį. Studijų pasiekimai atspindi studentų visapusišką tobulėjimą – akademinį, profesinį ir asmeninį. Tai viena svarbiausių studijų programos vertinimo dimensijų, kuri plačiausiai aptarta ir teorinėje darbo dalyje.

Šioje dalyje absolventų teiraujamasi apie jų studijų metu įgytas profesines bei bendrąsias kompetencijas.

Vertinant praktinius studentų sugebėjimus, jiems buvo pateikta 15 kompetencijų, kurias jie turėjo įvertinti balais nuo 1 iki 5 (žr. 22 pav.).

22 pav. Absolventų įgytų praktinių įgūdžių vertinimas vidurkiais

a-planuoti ir organizuoti veiklą, b- vykdyti darbų kontrolę, c-vadovauti kitiems darbuotojams, d- tinkamai pasirinkti įmonės marketingo strategiją, e-suvokti rinkotyros reikšmę ir orientuoti savo veiklą vartotojų poreikiams tenkinti, f-analizuoti procesus ir juos prognozuoti, g-atlikti tyrimus, h-taikyti šiuolaikinius personalo verbavimo ir atrankos metodus, j-taikyti apskaitos metodus, k-gebėti įvertinti poreikius ir sudaryti optimalią veiklos (gamybos) aprūpinimo sistemą, l - identifikuoti savo veiklos problemas, rasti jų sprendimo ir veiklos tobulinimo būdus, m-naudotis informacinėmis technologijomis, duomenų bazėmis, n-rengti verslo plėtros planus ir organizuoti jų įgyvendinimą, o- taikyti organizacijų veiklą ir verslą reglamentuojančius teisės aktus, p-taikyti organizacijos kultūros vystymo bei darbuotojų motyvavimo metodus ir priemones.

Kaip matyti iš 22 grafiko, geriausiai studentai įvertino gebėjimą identifikuoti savo veiklos problemas, rasti jų sprendimo ir veiklos tobulinimo būdus ($\bar{x}=4,92$); taip pat gerai įvertintas ir gebėjimas naudotis informacinėmis technologijomis, duomenų bazėmis ($\bar{x}=4,83$), bei apskaitos metodų taikymas ($\bar{x}=4,72$). Mažiausiai respondentų įgijo gebėjimą taikyti organizacijos kultūros vystymo bei darbuotojų motyvavimo metodus ir priemones ($\bar{x}=3,67$).

2000m. atlikta dešimties didžiausių Šiaulių miesto prekybos įmonių vadovų apklausa parodė, kad universitetinį vadybinį išsilavinimą įgijusieji nauji darbuotojai labiausiai stokoja praktinių įgūdžių, sugebėjimo priimti sprendimus ir organizavimo ir koordinavimo gebėjimų (Balvočiūtė, Rudytė, 2002). Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad absolventų gebėjimai planuoti, organizuoti veiklą bei vykdyti darbų kontrolę, taip pat nebuvo įvertinti aukščiausiais balais, vidurkis atitinkamai siekė 3,96 ir 3,98 balo (žr. 22 pav.) .

Vertinat praktinius gebėjimus pagal studijų formą, neakivaizdinio skyriaus studentai geriausiai įvertino gebėjimą identifikuoti savo veiklos problemas, rasti jų sprendimo ir veiklos tobulinimo būdus. Šį gebėjimą aukščiausiais balais įvertino net 87 % neakivaizdinio skyriaus studentų.

Dar du praktiniai gebėjimai, kuriuos neakivaizdinio skyriaus studentai įvertino aukščiausiais balais tai taikyti apskaitos metodus (4,5 balais įvertino 85%), bei gebėjimą naudotis informacinėmis technologijomis bei duomenų bazėmis(85%).

Dieninio skyriaus studentai buvo kuklesni ir tokių aukštų balų kaip neakivaizdinio skyriaus studentai taip dažnai neskyrė. Daugiausiai t. y. 49% respondentų, 4 ir 5 balais įvertino gebėjimą naudotis informacinėmis technologijomis bei duomenų bazėmis bei ta patį gebėjimą kaip ir neakivaizdinio skyriaus studentai - gebėjimą identifikuoti savo veiklos problemas, rasti jų sprendimo ir veiklos tobulinimo būdus (47%). Dėl mažo vakarinio skyriaus studentų skaičiaus, bei plataus atsakymų pasiskirstymo, negalima nustatyti kuriuos gebėjimus jie įvaldė geriausiai ar blogiausiai.

Vertinant vyrų ir moterų praktinius gebėjimus, išryškėjo skirtingas gebėjimo taikyti organizacijų veiklą ir verslą reglamentuojančius teisės aktus vertinimas. Vyrai šį gebėjimą įvertino geriau. Taip pat išsiskyrė vyrų ir moterų nuomonė vertinant gebėjimą taikyti kultūros vystymo bei darbuotojų motyvavimo metodus. Daugiau nei 53% proc. moterų šį gebėjimą vertino neigiamai. Kai tuo tarpu vyrai šį gebėjimą vertino pakankamai gerai. Daugiau nei pusė vertino vidutiniškai (59%), o 28% vertino geriau nei vidutiniškai, t.y. 4 arba 5 balais.

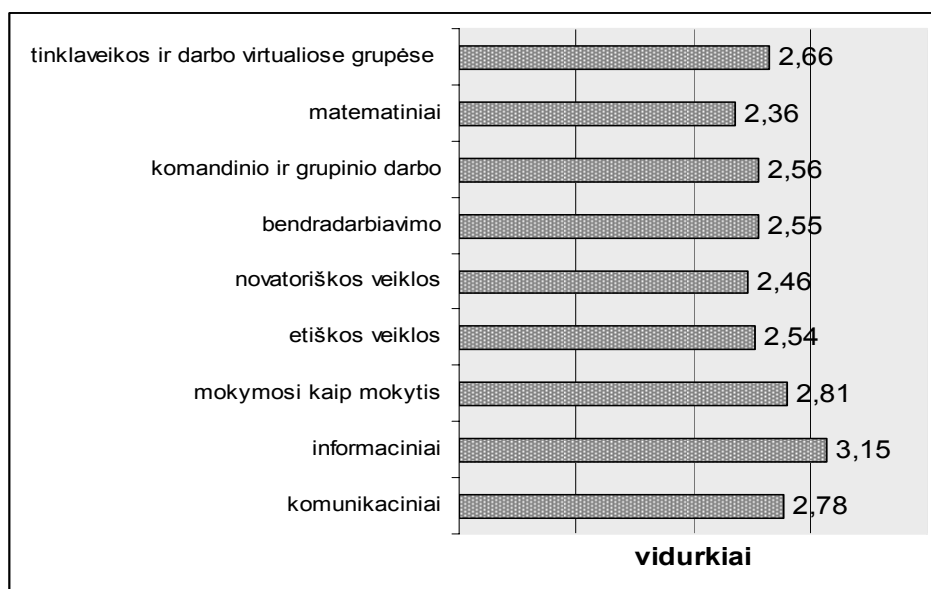
Dažnai vienu profesijų kompetencijos sutampa su kitų profesijų kompetencijomis. Tai bendrosios kompetencijos kurios taip pat labai svarbios studento tobulėjimo procesui.

Kaip matyti iš 23 paveikslo, daugiausiai absolventų įgijo informacinių gebėjimų ($\bar{x}=3,15$). V. Šerno (2000, p. 80) tyrimuose teigiama, kad studentas, vadovaujamas dėstytojo, pats turi sugebėti susirasti informaciją, ją analizuoti, apibendrinti, pritaikyti savo veiklai, šalies, pasaulio kultūros, gamybos plėtrai.

Taip pat didelė dalis studentų įgijo mokymosi kaip mokytis įgūdžių ($\bar{x}=2,81$). Mokymasis mokytis, t. y. metamokymasis arba mokymosi kompetencija (Mandl ir Krause, 2001), apima motyvuotą, savo paties mokymosi procesą reguliuojančią, kreipiančią į visą gyvenimą trunkančią mokymosi veiklą (Pukevičiūtė, 2007). Mokymasis mokytis yra ne tik dalyko, kurio mokomasi, žinių ir t. t. įvaldymas, o žinios apie patį mokymosi procesą, mokymosi strategijas, technikas, metodus, būdus, jų efektyvaus naudojimo galimybes ir mokėjimas jais naudotis, o svarbiausia – žinios apie savo paties asmenines (fizinės, psichinės, dvasinės) galias bei jų panaudojimą mokymosi procese (Pukevičiūtė, 2007). Mokymosi kompetencija įgalina žmogų saviugdai (Stanišauskienė, 2004). Taigi, galima daryti prielaidą, kad dauguma studentų supranta mokymosi svarbą ir žino kaip tai daryti. Vertinant įgytus perkeliamuosius gebėjimus, trečioje vietoje pagal daugiausiai įgijusių gebėjimų skaičių yra komunikaciniai gebėjimai ($\bar{x}=2,78$) (žr. 23pav.). Komunikaciniai arba bendravimo gebėjimai pakankamai plati sąvoka, apimanti argumentuoto kalbėjimo, klausymosi, kito žmogaus pažinimo, konfliktų sprendimo, derėjimosi ir kitus įgūdžius. Bendravimas, kaip prasminga sąveika tarp dviejų ar daugiau žmonių natūraliai vyksta bet kurioje žmonių grupėje, todėl atrodytų, kad bendravimo įgūdžių specialiai ugdyti nereikia, tačiau taip nėra. Būtinai tam tikros

žinios ir galimybė jas taikyti, analizuoti savo ir kitų bendravimo patirtį ir mokytis iš jos (Stanišauskienė, 2004). Kaip matyti iš tyrimo rezultatų, dauguma absolventų šių gebėjimų įgijo.

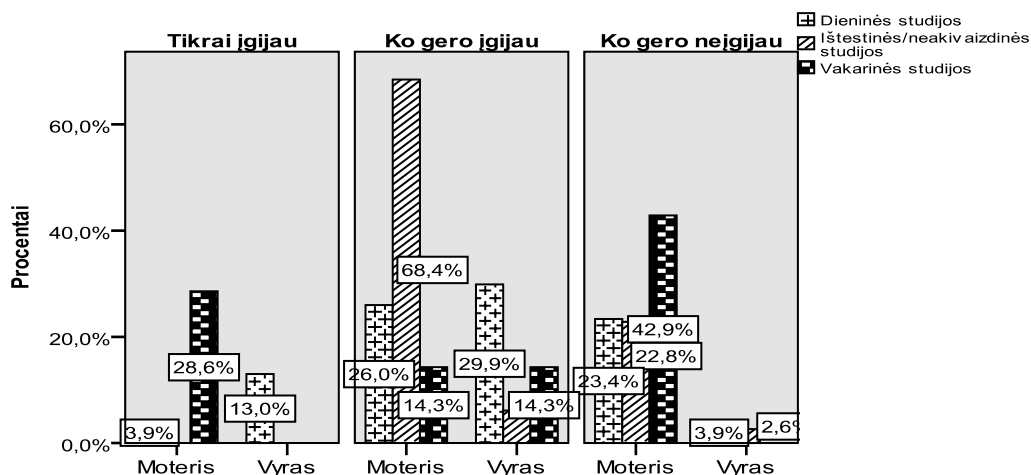
Mažiausiai studentų įgijo matematinių įgūdžių ($\bar{x}=2,36$) (žr. 23pav.). Tai reiškia, kad šių gebėjimų jiems dar trūksta.

23 pav. Absolventų įgytų perkeliamųjų gebėjimų vertinimas

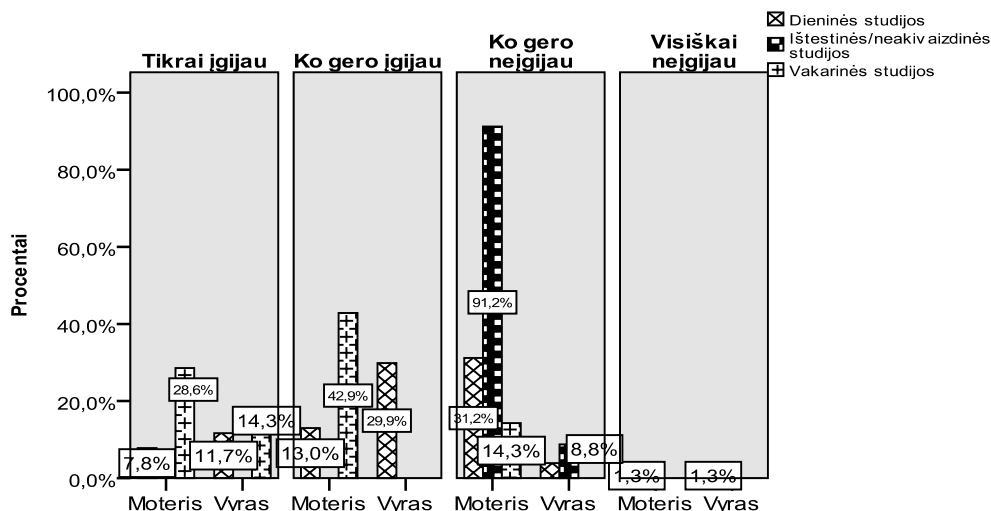
Išsikėlus hipotezę „studentai įgijo etiškos veiklos, novatoriškos veiklos, komandinio darbo, bei bendradarbiavimo perkeliamuosius gebėjimus“, Studento kriterijumi patikrinus kiekvieną gebėjimą (vidurkis lygus 2,77, slenkstis 3), hipotezė nepasitvirtino. Tai reiškia, kad šių gebėjimų absolventai neįgijo.

Vertinant perkeliamuosius gebėjimus lyties bei studijų formos atžvilgiu, nustatyta, kad ryškiausi skirtumai pastebėti vertinant mokymosi mokytis gebėjimą (žr.24 pav.). Kaip matyti iš 24 paveikslo geriausiai šį gebėjimą įvertino neakivaizdinio skyriaus moterys.

24 pav. Mokymosi mokytis gebėjimo vertinimas pagal lytį ir studijų formą

Mažiausiai matematinių gebėjimų įgijo vėlgi neakivaizdinio skyriaus moterys (žr. 25 pav.). Dieninio ir vakarinio skyriaus studentų atsakymai nepateikė ryškesnio pasiskirstymo.

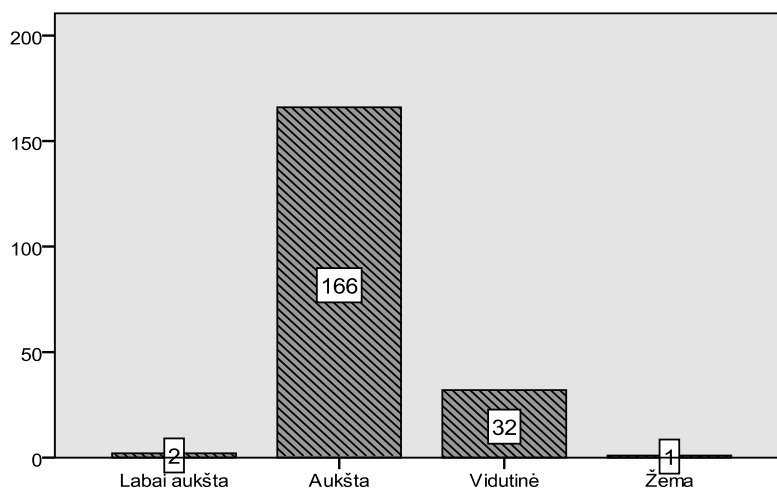

25 pav. Matematinių gebėjimų vertinimas pagal lytį ir studijų formą

Taigi, apibendrinant praktinius gebėjimus galima teigti, kad geriausiai studentai įvertino gebėjimą identifikuoti savo veiklos problemas, rasti jų sprendimo ir veiklos tobulinimo būdus, naudotis informacinėmis technologijomis, duomenų bazėmis, bei apskaitos metodų taikymą. Prasčiausiai respondantai išmoko taikyti organizacijos kultūros vystymo bei darbuotojų motyvavimo metodus ir priemones. Vertinant įgytus profesinius gebėjimus pagal formą išryškėjo tendencija, kad neakivaizdinio skyriaus studentai savo gebėjimus vertina geriau nei dieninio skyriaus studentai. Kalbant apie perkeliamuosius gebėjimus, daugiausiai absolventai įgijo informacinių gebėjimų bei mokymosi mokytis įgūdžių. Silpniausiai pasiruošę matematinėms užduotims.

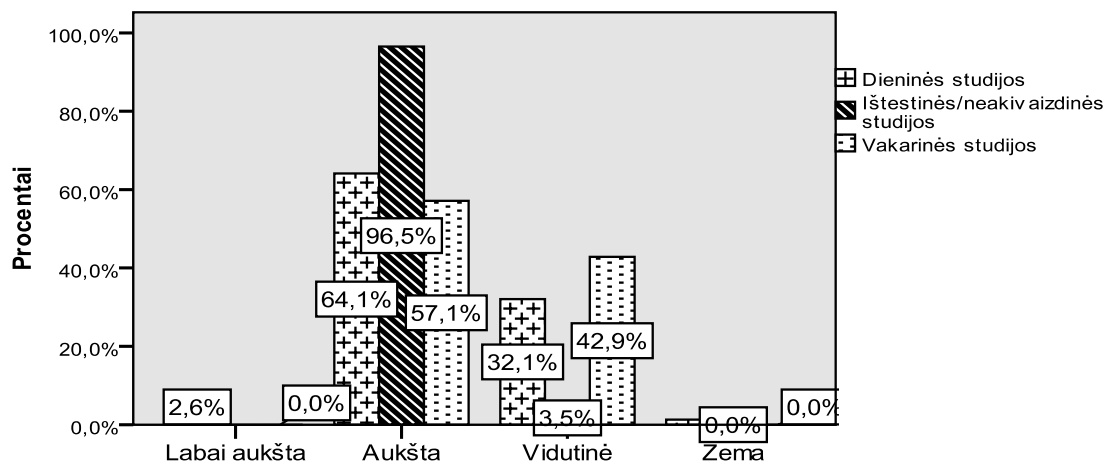
3.2.4. Studijų programos vertinimas, problemos bei jų sprendimo būdai

Paskutinėje anketos dalyje studentų teiraujamosi, kaipgi jie, nepaisant pasitaikančių nesusipratimų, galėtų apibūdinti Šiaulių universiteto verslo administravimo programos studijų kokybę. Rezultatai parodė, kad didžioji dalis apklaustųjų teigė, kad studijų kokybė yra aukšta (166, N=201). Tai rodo, kad daugelį studentų tenkina verslo administravimo programos studijų kokybė.

26 pav. Šiaulių universiteto verslo administravimo programos studijų kokybės vertinimas

Hipotezė teigia „skirtingų studijų formų studentai studijų kokybę vertino skirtingai“. Chi-kvadrato tekstu patikrinus studijų programos kokybės vertinimo bei studijų formos priklausomybę, gauta, kad $p = 0,01$, kadangi p reikšmė mažesnė už $0,05$, tai reiškia kad tarp kintamųjų yra statistiškai reikšmingas ryšys. Taigi, hipotezė pasitvirtino. Vertinant studijų kokybę bei studijų formą nustatyta, kad neakivaizdinio skyriaus studentai studijų kokybę vertina geriau nei dienis ar vakarinis skyrius. Net 96,5 % ją įvertino teigiamai (žr. 27 pav.).

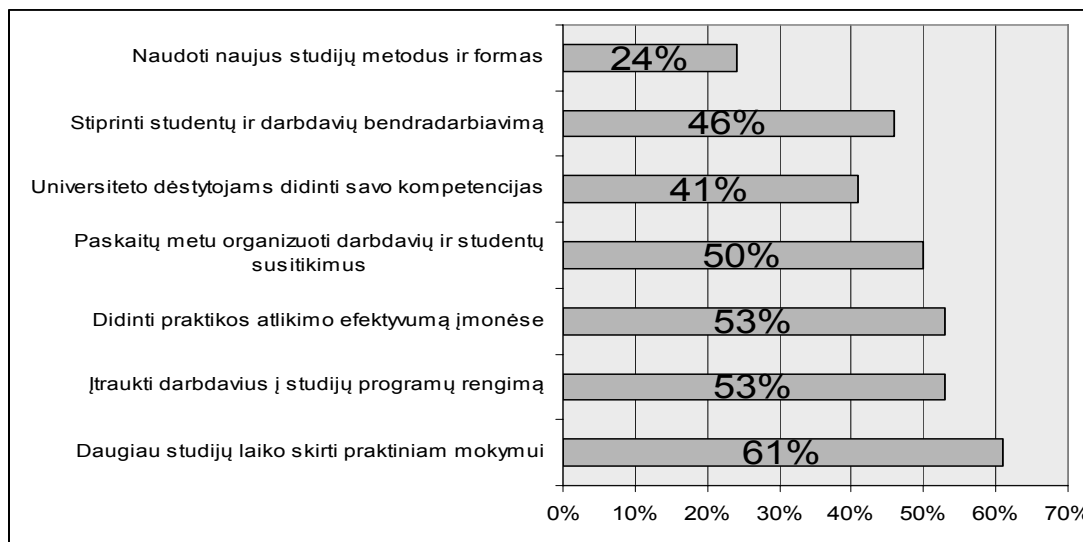

27 pav. Studijų kokybės vertinimas pagal studijų formą

Tarp studijų kokybės vertinimo bei studijų baigimo metų nenustatytas reikšmingas ryšys. Tyrimo duomenys parodė, kad tiek 2008m., tiek 2009m., tiek 2010m. verslo administravimo programą baigę studentai studijų kokybę vertina panašiai.

Priešpaskutinis anketos klausimas prašo respondentų pažymėti pastabas bei pasiūlymus dėl studijų kokybės gerinimo (žr. 28 pav.). Kaip ir buvo galima tikėtis iš ankstesnių klausimų rezultatų, daugiausiai absolventų siūlo daugiau dėmesio skirti praktiniam mokymui. Tai dar labiau išryškina

praktinio mokymo stokos problemą (61%). Taip pat daugiau nei pusė respondentų siūlė įtraukti darbdavius į studijų programų kūrimą (53%) bei didinti praktikos efektyvumą įmonėse ((53%). 50% respondentų siūlo organizuoti darbdavių ir studentų susitikimus. Kaip matyti, visi pasiūlymai susiję su praktiniu mokymu, profesinių gebėjimų ugdymu. Siūlydami rengti darbdavių ir studentų susitikimus, galbūt tikimasi susirasti darbą.

28 pav. Pasiūlymų dėl studijų kokybės gerinimo pasiskirstymas

Paskutinis kokybinis klausimas, leidžia respondentams išsakyti savo pastabas ir siūlymus dėl studijų kokybės, kurie iki šiol galbūt nebuvo paminėti. Gautas 31 respondento pastabos bei pasiūlymai, kurie buvo suskirstyti į 5 kategorijas, o šios išskaidytos į dar smulkesnes (žr. 2 priedą). Daugiausiai pastabų bei pasiūlymų buvo pateikta dėl praktikos organizavimo, taip pat, nemaža dalis siūlo keisti bakalauro baigiamojo darbo organizavimo tvarką, kadangi trūksta laiko jam parengti, rengti daugiau praktinių užsiėmimų, sudaryti lankstesnį grafiką dirbantiems. Sulaukta kritikos dėl dėstytojų kompetencijos. Tarp visų pastebėjimų bei pasiūlymų, vienas respondentas išreiškė nepasitenkinimą, kad žiemą universitete šalta.

Taigi, nustatyta, kad dauguma verslo administravimo studentų yra patenkinti studijų kokybe, neakivaizdinio skyriaus studentai studijų kokybę vertina geriau. Dažniausiai respondentų paminėta verslo administravimo programos problema – praktinės veiklos stoka.

Apibendrinus visus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad silpniausiai įvertinti šie teiginiai: teorijos susiejimas su praktika, studentų skatinimas dalyvauti mokslo tiriamojoje veikloje, praktikos nauda. Taigi, antroji hipotezė teigianti, kad pagrindinės verslo administravimo programos problemos: teorijos susiejimas su praktika, psichologinis klimatas paskaitų metu, bei paskaitų išdėstymas tvarkaraščiuose ir tvarkaraščių paskelbimo laikas patvirtinta iš dalies, nes kaip pagrindinė problema išskirta tik viena iš jų – teorijos susiejimas su praktika.

4. STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMO LYGINAMOJI ANALIZĖ

Tyrimų lyginamajai analizei atlikti naudotas 2008m. Studijų skyriaus atliktas „Šiaulių Universiteto studentų nuomonės apie studijų kokybę tyrimas“. Šiame tyrime pateiktas pasiskirstymas pagal fakultetus, lyginamajai analizei naudoti tik socialinių mokslų fakulteto respondentų atsakymai. Šio tyrimo metu buvo apklausti 271 SMF bakalauro studijų studentas. Keletas Studijų skyriaus anketoje pateiktų esminių klausimų sutampa su šiam tyrimui naudotos anketos klausimais, kiti klausimai atliekant lyginamąją analizę lyginami darant prielaidą, kad jie sutampa.

22 lentelė

Sutapatinti teiginiai

2008m. tyrimo teiginiai	2010m. tyrimo teiginiai
Mokslas žinios siejamos su praktika, gyvenimu	Teorija siejama su praktika
Auditorinis laikas panaudojamas efektyviai	Paskaitų laiko efektyvumas
Dalykų temos nesidubliuoja, atitinka studijų modulių pavadinimus	Studijų dalykus ir (ar) modulius (ar jie išdėstyti nuosekliai, ar dalykai ar jų temos nesikartoja, atitinka studijų programos keliamus tikslus ir uždavinius)
Norintiems yra sudaromos galimybės dalyvauti studentų mainų programose	Studijų užsienyje pagal mainų programas organizavimo tvarka
Paskolų skirstymo tvarka yra aiški ir skaidri	Paskolų suteikimo tvarka
Praktikos vieta atitiko Jūsų lūkesčius: buvo įdomu ir naudinga	Praktikos nauda
Studijų procese skatinamas studentų kūrybiškumas, gebėjimas savarankiškai spręsti problemas	Dėstytojai pateikia praktines užduotis, kurios skatina kūrybingumą ir savarankiškumą
Studijų turinys neatsilieka nuo naujausių mokslo atradimų ir teorijų	Dėstytojai pateikia šiuolaikišką mokomąją medžiagą
Medžiaga dėstoma problemiška ir gyvai	Dėstytojai sugeba sudominti kurso medžiaga
Dėstytojai aiškiai, struktūruotai, nuosekliai pateikia mokomąją medžiagą	Dėstytojai aiškiai suprantamai išdėsto kurso medžiagą

Siekiant duomenų palyginamumo, lyginami abiejų tyrimų atsakymų bendras pritarimo procentas.

23 lentelė

Pasiskirstymas pagal lytį procentais

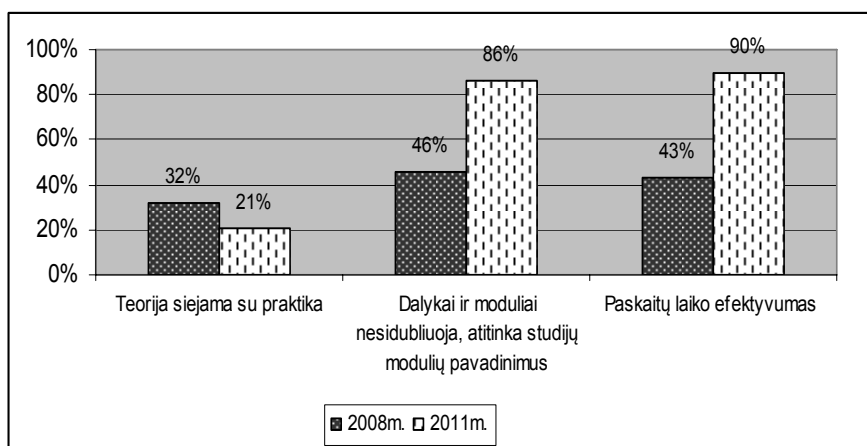
Demografinė charakteristika	Procentinė dalis	
	2008m.	2011m.
Lytis		
vyras	19,6	24
moteris	79,7	76

Kaip matyti iš 23 lentelės, studentų pasiskirstymas pagal lytį abiejuose tyrimuose panašus. Vertinant studijuoti skatinančius veiksnius, atsakymai taip pat pasiskirstė panašiai. Net 82% 2008m. tyrimo respondentai teigė, studijuojantys, kadangi nori būti gerais specialistais. 2011m.

respondentai taip pat dažniausiai rinkosi atsakymą „studijuojau ir stengiuosi įgyti kuo daugiau žinių, nes nori būti geras specialistas“, tačiau jų procentas šiek tiek mažesnis 65%.

Studijų programos vertinimas

Vertinant studijų programą, išryškėjo ryškus skirtumas tarp 2008m. ir 2010m. tyrimo rezultatų (žr. 29 pav.). 2008m. tyrime gerais įvertinimais studijų modulius įvertino tik 46% respondentų, o 2011m. teigiamas vertes teikusių respondentų skaičius padidėjo beveik perpus. Galima daryti prielaidą, kad nuo 2008m. studijų dalykai bei moduliai buvo pakoreguoti, kad temos nesikartotų, moduliai atitiktų pavadinimus. Ryškus pagerėjimas pastebėtas ir vertinant auditorinį laiką. Kad paskaitų laikas panaudojamas efektyviai mano net 90% respondentų, kai tuo tarpu 2008m. manė tik 43%. Galime daryti prielaidą, kad paskaitų laikas dabar praleidžiamas efektyviau. Tačiau vertinant teorijos susiejimą su praktika 2011m. tyrimo rezultatai buvo prastesni 11%. Taigi galime daryti prielaidą, kad nepaisant to, kad dabar daugelį studentų studijų dalykai ir moduliai tenkina, auditorinis laikas taip pat panaudojamas efektyviai, de ja teorija dar labiau atitolo nuo praktikos.

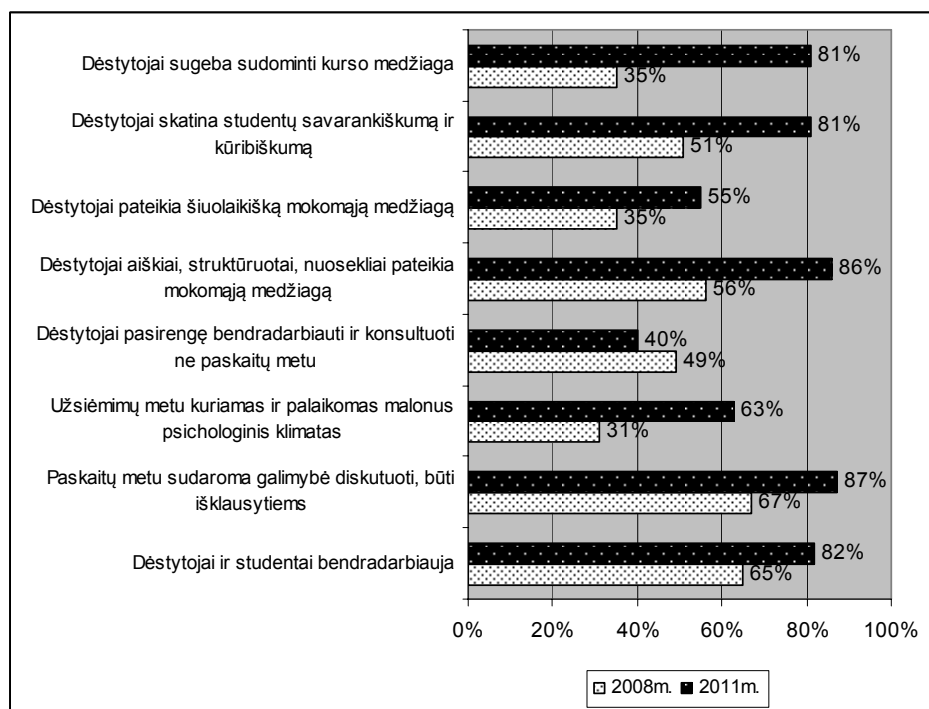

29 pav. Studijų programos vertinimas (bendras pritarimo procentas)

Dėstytojų darbo vertinimas

Vertinant dėstytojų darbą, dauguma kriterijų 2011m. rezultatuose vertinami geriau (žr. 30 pav.). Ryškiausias skirtumas pastebėtas vertinant dėstytojų sugebėjimą sudominti kurso medžiagą, bei paskaitų metu kuriamą psichologinį klimatą. Teigiamas vertes teikusių respondentų skaičius padidėjo daugiau nei perpus. Vis dėlto vertinant psichologinį klimatą paskaitų metu, bendras pritarimo procentas ir 2011m. nėra labai didelis (63%). Vieno teiginio reikšmė sumažėjo - dėstytojų pasirengimas bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu. Nors ir ankstesniame tyrime šio

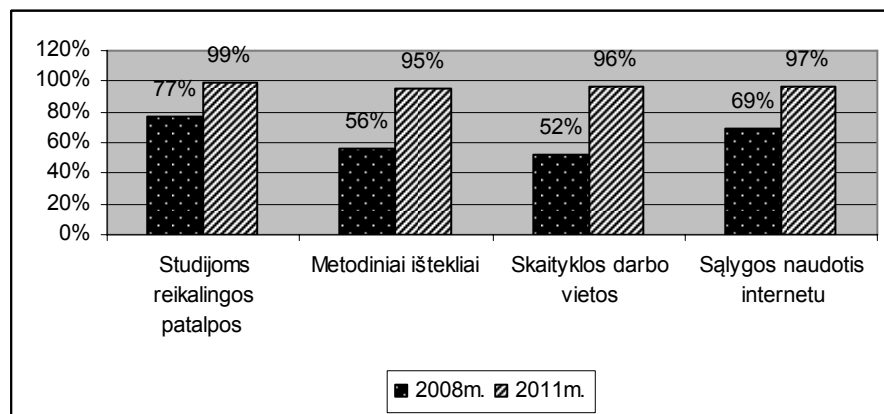
kriterijaus vertinimas nebuvo labai aukštas, dabar jis dar labiau nukrito. Galima teigti, kad dėstytojai vis mažiau nusiteikę bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu.

30 pav. Dėstytojų darbo vertinimas bendras pritarimo procentas

Materialinės bazės vertinimas

Ryškus pagerėjimas nustatytas vertinat visą materialinę fakulteto bazę. Visų kriterijų reikšmės stipriai padidėjo. Fakulteto biblioteka renovuota tik 2009m., taigi ankstesnio tyrimo respondentai jau buvo baigę studijas kuomet buvo renovuota biblioteka bei skaitykla. Todėl, suprantama, kad 2011m. tyrimo materialinės bazės vertinimas daug palankesnis (žr. 31 pav.)

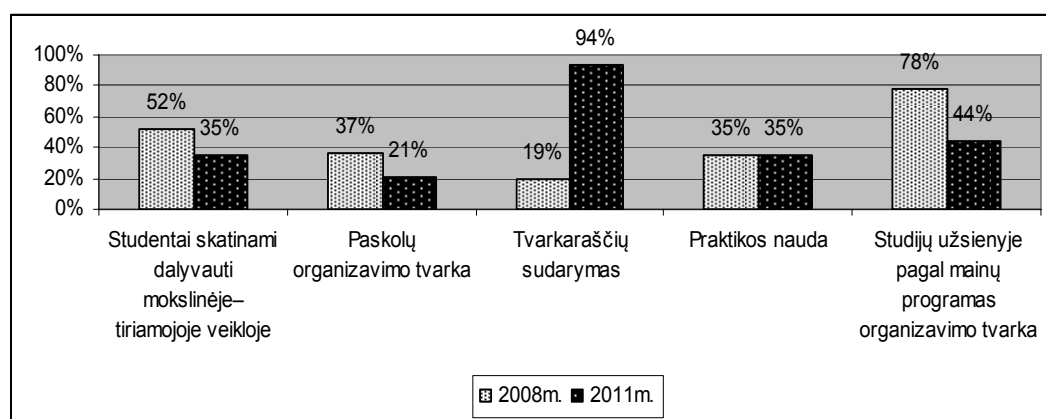
31 pav. Materialinės bazės vertinimas (bendras pritarimo procentas)

Studijų proceso vertinimas

Lyginant 2008 m. bei 2011m. tyrimo duomenis, matyti kad vėlesniais metais studijas baigę tvarkaraščių sudarymo tvarka patenkinti daug labiau (žr. 32 pav.). Vertinimas šio kriterijaus atžvilgiu 2011m. padidėjo nuo 19% iki 94%. Galime daryti prielaidą, kad fakultetas paskutinius tris metus sudarydamas tvarkaraščius labiau atsižvelgia į studentų poreikius nei anksčiau.

Deja studijų užsienyje pagal mainų programas organizavimo tvarka, paskolų organizavimo tvarka, bei studentų skatinimas dalyvauti mokslinėje – tiriamojoje veikloje įvertinti dar blogiau. Tai silpnosios vietos, kurias dar reikia kroeguoti (žr.32pav.).

Praktikos atlikimo nauda ir ankstesniais metais buvo vertinama neigiamai, 2011m. ji išliko tokia pati. Taigi, praktikos atlikimo nauda tiek ankstesniais metais tiek ir dabar kelia abejonių.

32 pav. Studijų proceso vertinimas (bendras pritarimo procentas)

Abejuose tyrimuose paskutiniu klausimu teiraujamosi, kaip studentai, nepaisant pasitaikančių nesklandumų galėtų įvertinti studijų kokybę Šiaulių universitete. Tyrimo rezultatai parodė, kad bendras pritarimo procesas padidėjo nuo 62% iki 82%. Taigi, bendras studijų programos kokybės vertinimas pagerėjo 20%. Bendrą kokybės pagerėjimą įtakojo, jau minėtų daugelio atskirų kriterijų (materialinės bazės, dėstytojų darbo ir kt.) pagerėjimas.

Apibendrinant lyginamosios analizės rezultatus galima teigti, kad 2011m. studijų kokybė vertinama geriau nei 2008m. Stipriai pagerėjo fakulteto materialinė bazė, paskaitų išdėstymas tvarkaraščiuose, modulių bei dalykų vertinimas, daugelio teiginių atžvilgiu - dėstytojų darbas. Abejuose tyrimuose ryškiausiai pastebimos tos pačios problemos, teorijos susiejimas su praktika, bei praktikos nauda.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Teorinės dalies išvados

Studijų kokybę galima apibrėžti, kaip mokymo sistemos elementų savybių visumą, įgalinančią maksimaliai tenkinti aukštojo mokslo institucijos klientų (vidaus ir išorės), partnerių ir kitų suinteresuotų šalių išreikštus ir numanomas (neišreikštus) poreikius bei lūkesčius. Kokybė užtikrinama per išorinį ir vidinį vertinimą. Studijų kokybės vertinimas – sisteminis vertinimo procesas, prasidedantis nuo savianalizės vertinant aukštosios mokyklos veiklą ir studijų kokybę.

Vertinimas dažniausiai atliekamas instituciniu arba programų lygmeniu (darbe nagrinėjamas studijų programų vertinimas).

Studijų programos vertinimas apima visą veiklą, kuri susijusi su studijų programa ir kuri atliekama tam, kad būtų suteikiamas išsilavinimas (Pukelis, Savickienė, 2004).

Pagrindiniai kriterijai vertinantys studijų programų kokybę: programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai, programos sandara, personalas, materialiniai ištekliai, studijų eiga ir jos vertinimas, programos vadyba, absolventų įsidarbinimo lygis.

Studijų rezultatai apima žinias, supratimą ir gebėjimus, sėkmingo studijų etapo pabaigoje. Tie rezultatai atspindi objektyvus darbo rinkos ir /ar visuomenės keliamus reikalavimus studijų turiniui, kurie apibrėžiami per įgyjamų kompetencijų sistemą. (Laužačkas, Pukelis, 2000).

Verslo administravimo programa siekia išugdyti platų praktinių ir perkeltinių gebėjimų spektrą.

Išanalizavus dokumentus bei atlikus SMF programų kokybės dimensijų analizę ištirta, kad socialinių mokslų fakultetas turi studijų kokybės užtikrinimo sistemą ir kryptingai dirba šia linkme.

Praktinės dalies išvados

Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad dauguma verslo administravimo absolventų (ypač neakivaizdinio skyriaus studentai) buvo motyvuoti studijų metu įgyti kuo daugiau žinių (65%), tačiau didelė dalis (54%) absolventų mano, kad vis dėl to universitetas išleidžia nepilnai paruošusius darbo rinkai studentus.

Studijų programą daugelis absolventų vertina teigiamai ir mano, kad kiekvienas modulis ugdo kažkokius tai profesinius gebėjimus bei įgūdžius (85%). Studijų dalykus ir modulius absolventai taip pat vertina palankiai (86%). Deja teorijos susiejimas su praktika vertinamas neigiamai (54%).

Tyrimas parodė, kad beveik visi respondentai dėstytojus vertina kaip gerus savo srities specialistus (95%). Taip pat dauguma respondentų teigė, kad paskaitų metu jiems sudaroma galimybė diskutuoti, būti išklausytiems, dėstytojais aiškiai suprantamai išdėsto kurso medžiagą, sugeba sudominti kurso medžiaga. Visų kriterijų bendras pritarimo procentas virš 80%.

Nepalankiausiai įvertintas dėstytojų pasirengimas bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu. Didžioji dalis neigiamai šiuo klausimu nusiteikusių studentų yra neakivaizdinio skyriaus studentai. Taip pat paaiškėjo, kad tik mažiau nei pusė (46%) absolventų mano, kad dėstytojai paskaitose taiko naujausias technologijas.

Neakivaizdinio skyriaus studentai dėstytojų gebėjimą aiškiai ir suprantamai išdėstyti kurso medžiagą, bei užsiėmimų metu kuriamą ir palaikomą malonų psichologinį klimatą vertina geriau nei dieninis ar vakarinis skyrius.

Įvertinus studijų organizavimą ir eigą, galima teigti, kad studentai patenkinti administracijos darbu vertinant tvarkaraščių paskelbimo laiką bei paskaitų išdėstymą (94%), taip pat daugelis pateikti paskaitų laiko efektyvumu (94%). Dieninio skyriaus studentai skatinimą dalyvauti mokslo, meno ir taikomojoje veikloje jaučia labiau.

Vertinat studentų pasiekimų vertinimą, dauguma studentų mano, kad mokymosi pasiekimų vertinimas yra objektyvus ir nešališkas (65%), taip pat, dėstytojai taiko tinkamus studentų vertinimo metodus (72 %), tačiau vertinimo kriterijai nėra visada aiškūs ir žinomi iš anksto.

Daugelis studentų praktikos organizavimo tvarką, bei praktikos trukmę vertina palankiai, tačiau praktikos nauda studentams kelia abejonių. Vertinant bakalauro baigiamojo darbo organizavimo tvarką, daugelis sąlygų tenkino absolventus, truputėli mažesnis sutikimo procentas pastebėtas vertinant bakalauro baigiamajam darbui rengti skirtą laiką. Vertinant pasirengimą savarankiškai parengti baigiamąjį darbą, nustatyta, kad neakivaizdinio skyriaus studentai jaučiasi labiau pasiruošę savarankiškai parengti bakalauro baigiamąjį darbą.

Nors nemaža dalis (68%) studentų teigiamai vertina fakulteto išorinius ryšius su darbdaviais ir pagalbą studentams ieškant darbo, nemažai daliai studentų trūksta informacijos apie universiteto ryšius su kitais socialiniais partneriais bei studijų užsienyje organizavimo tvarką.

Tyrimo analizės metu nustatyta, kad visa materialinė bazė tenkina studentus. Visų teiginių bendras pritarimo procentas virš 90%.

Vertinant absolventų įgytus praktinius gebėjimus nustatyta, kad geriausiai studentai įvertino gebėjimą identifikuoti savo veiklos problemas, rasti jų sprendimo ir veiklos tobulinimo būdus ($\bar{x}=4,92$); naudotis informacinėmis technologijomis, duomenų bazėmis ($\bar{x}=4,83$) bei apskaitos metodų taikymą ($\bar{x}=4,72$). Prasčiausiai respondentai išmoko taikyti organizacijos kultūros vystymo bei darbuotojų motyvavimo metodus ir priemones ($\bar{x}=3,67$). Vertinant įgytus profesinius gebėjimus pagal formą išryškėjo tendencija, kad neakivaizdinio skyriaus studentai savo gebėjimus vertina geriau nei dieninio skyriaus studentai.

Vertinant perkeliamuosius gebėjimus nustatyta, kad: geriausiai studentai įvaldė informacinius gebėjimus ($\bar{x}=3,15$) bei mokymosi mokyti įgūdžius ($\bar{x}=2,81$). Silpniausiai pasiruošę matematinėms užduotims ($\bar{x}=2,36$).

Paaaiškėjo, kad Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto verslo administravimo programos absolventai studijų kokybę vertina teigiamai. Rezultatai parodė, kad didžioji dalis apklaustųjų mano, kad studijų kokybė yra aukšta (166, N=201).

Hipotezė, teigianti, kad skirtingų studijų formų studentai studijų kokybę vertina skirtingai, buvo įrodyta Pirsono kriterijumi. Vertinant studijų kokybę bei studijų formą nustatyta, kad neakivaizdinio skyriaus studentai studijų kokybę vertina geriau nei dieninis ar vakarinis skyrius. Antroji hipotezė pasitvirtino tik iš dalies, nes nustatyta tik viena ta pati pagrindinė problema- teorijos nesusiejimas su praktika.

Ištirus absolventų pasiūlymus dėl studijų kokybės gerinimo, daugiausiai absolventų siūlo daugiau dėmesio skirti praktiniam mokymui (61%).

Apibendrinant visus rezultatus galima teigti, kad daugelį studentų tenkina verslo administravimo programos studijų kokybė. Viso tyrimo metu, vyravo tendencija, kad neakivaizdinio skyriaus studentai verslo administravimo programos kokybę vertina palankiau.

Lyginamoji tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad stipriai pagerėjo fakulteto materialinė bazė. Taip pat padidėjo paskaitų efektyvumo vertinimas, modulių ir studijuojamų dalykų vertinimas, geriau vertinamas tvarkaraščių sudarymas. Abejuose tyrimuose ryškiausiai atsiskleidė sutampančios problemos – teorijos nesusiejimas su praktika, praktikos abejotina nauda.

Rekomendacijos

Dėstytojams

1. Tyrimas atskleidė, kad viena dažniausiai studentų minėta studijų programos problema - praktinės patirties stoka. Todėl, dėstytojams paskaitų metu reikėtų organizuoti daugiau praktinių diskusijų iš konkrečių verslo įmonių praktinės patirties, ieškant geriausių sprendimo variantų. Praktines užduotis rengti, glaudžiai siejant jas su pasirinkta specialybe, glaudžiai formuoti jas, remiantis realia verslo veikla. Išlaikyti glaudų ryšį tarp teorijos ir praktikos. Ugdyimo procese reikėtų plačiai naudoti atvejo analizės metodą.
2. Visuomet kurso pradžioje supažindinti studentus su mokymosi rezultatų vertinimo metodika.
3. Aktyviau naudotis naujausiomis technologijomis.
4. Skatinti studentų akademinį bei neakademinį aktyvumą. Dar labiau skatinti dalyvauti mokslinėje veikloje.

5. Studijų programos dalyko mokymosi proceso pradžioje studentus supažindinti su siekiamomis kompetencijomis, t. y. kompetencijomis, kurias studijuojamas dalykas padeda įgyti. Studentams skirti užduotis kurios būtų aiškiai susietos su numatomomis išugdyti kompetencijomis, padedančios jas formuoti ir įtvirtinti.

6. Semestro pabaigoje studentams pateikti anketą, vertinančią dėstytojų darbą, tai paskatintų dėstytojus labiau atkreipti dėmesį į studentų norus, pageidavimus bei lūkesčius.

Vadybos katedrai

1. Daugelis absolventų jaučiasi nepasiruošę darbo rinkai. Dėl šios priežasties reikėtų labiau derinti praktinį pasirengimą darbinei veiklai. Tai galima įgyvendinti didinant praktinių studijų apimtį, plėtojant studijų rezultatų derinimą su darbdavių poreikiais. Fakultetas turėtų dar labiau bendradarbiauti su įmonėmis ir kitais socialiniais partneriais, ir įsigilinti į tai, kokių kompetencijų dažniausiai trūksta specialistams dirbantiems įmonėse ir pagal tai derinti savo studijų programas. Dėl šios priežasties reikia palaikyti kuo didesnę fakulteto ir darbo institucijų sanglaudą.

2. Rengiant bei tobulinant studijų programas, darbo metodus, atkreipti dėmesį į absolventų pasiūlymus „sudaryti lankstesnes sąlygas dirbantiems studentams“.

Fakultetui

1. Fakultetui reikėtų tikslinti ir dar aktyviau skleisti informaciją apie universiteto bendradarbiavimą su kitomis aukštojo mokslo institucijomis, vykdomas mainų programas ir skleisti šio bendradarbiavimo gerą patirtį, nes didelė dalis studentų apie tai nežino.

2. Siekiant kurti ir palaikyti malonų psichologinį ryšį, reikia gerinti santykius tarp dėstytojų ir studentų. Skatinti studentų ir dėstytojų bendrus darbus, projektus. Organizuoti seminarus, konferencijas, išvykas, kavos gėrimo pertraukėles.

Kaip atskleidė tyrimo rezultatai, dauguma studentų neigiamai vertina praktikos naudą. Dėl šios priežasties reikėtų sudaryti kuo daugiau sutarčių su įmonėmis, ir studentus siųsti atlikti praktiką į vieną iš įmonių. Taip pat šią problemą reikėtų spręsti tobulinant praktikos rengimo ir organizavimo tvarką, didinant praktikos trukmę. Pažymėtina, kad šie pokyčiai jau vyksta. Nuo 2010m. pasikeitė praktikos organizavimo tvarka. Nuo šio laikotarpio profesinei praktikai skiriamas didesnis valandų skaičius, pasikeitė pačios praktikos sandara.

Dauguma studentų teigė, kad jiems trūksta laiko savarankiškam bakalauro baigiamojo darbo rengimui. Taip yra todėl, kad iki 2010m. bakalauro baigiamasis darbas buvo rašomas 4 kurse tolygiai su kitomis vykstančiomis paskaitomis ir egzaminais. Dėl šios priežasties studentams laiko galėjo trūkti. Ši problema taip pat jau sprendžiama. Nuo 2010m. studentams skiriamas atskiras laikas bakalauro darbo rašymui.

LITERATŪRA

1. Adomavičienė, G., Pukelytė, R. Dėstymo kokybės vertinimas: Paslaugos paradigma. [žiūrėta 2010-11-12]. Prieiga per internetą: <https://ojs.kauko.lt/index.php/mttlk/article/viewFile/152/pdf_10>.
2. Adomonienė R., Daukilas S., Kriščiūnas B., Makninė I., Palujanskienė A. (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius: Petro ofsetas.
3. Ališauskienė, S. (2006). Kompetencijos ir studijų turinys. Pristatymo medžiaga [žiūrėta 2011-03-21]. Prieiga per internetą: <1kooperia.su.lt/.../KOMPETENCIJOS_IR_STUDIJU_TURINYS_S_Alisauskiene.ppt>.
4. Allan, A., Lukoševičiūtė-Noreikienė, I. (2008). Mišriųjų studijų kurso kokybės vertinimas atvirojo mokymosi idėjų kontekste: atvejo analizė. *Aukštojo mokslo kokybė*, 05, p. 94-131.
5. Balvočiūtė, R., Rudytė, D. (2002). Vadybininko kompetencija: praktinių įgūdžių perimamumas tarp atskirų švietimo sistemos lygių. *Verslas, vadyba ir studijos. I tomas* : Konferencijos, skirtos profesoriaus habilituoto daktaro Kazimiero Antanavičiaus (1937-1998) 65-osioms gimimo metinėms paminėti, straipsnių rinkinys p. 11-18.
6. Balvočiūtė, R., Skunčikienė, S. (2007). Mokymo(si) poreikių ir metodų tyrimas paslaugų sektoriaus įmonių pavyzdžiu. *Organizacijų vadyba. Sisteminiai tyrimai*, 42.
7. Bartuševičienė, V., Butkienė, J. (2006). Aukštojo mokslo studijų kokybės užtikrinimas Bolonijos proceso kontekste. *Mokslo Lietuva*, 2006 m. rugsėjo 21-spalio 4 d., 16 (350).
8. Bendorienė, A., Bogušienė, V., Dagtė, E., Daržinskaitė, T., Grigas, G., Gudžinskas, Z., Jukna, F., Kinderis, A., Kurkulis, B., Kvietkauskas, V., Morkūnas, V., Mudienienė, R., Skirmantas, P. (2001). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: leidykla „Alma littera“, p. 709.
9. Binkauskas, G. (2010). Masinis aukštasis išsilavinimas. Kodėl ne? [žiūrėta 2010-12-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/gbinkauskas-masinis-aukstasis-issilavinimas-kodel-ne.d?id=38735735>>.
10. Bivainienė, L., Poškuvienė, B. (2006). Tarptautiniai socialinių mokslų fakulteto ryšiai. ŠU socialinių mokslų fakulteto laikraštis. 15, p.5 [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smf.su.lt/documents/SMFanas/SMFanas%2015.pdf>>.
11. Bulajeva, T. (2007). Žinių ir kompetencijų vertinimas: kaip sukurti studentų pasiekimų vertinimo metodiką. *Metodinė priemonė*. [žiūrėta 2010-03-10]. Prieiga per internetą: <http://su.lt/old.su/bylos/paveiksleliai/tarnybos/stud_sk/bylos/stud/zin_kompet/vertinimo_metodika_bulajeva.pdf>.
12. Bulajeva, T. *Ivadas į vertinimą universitete*. Universitetinio vertinimo modeliai [žiūrėta 2011-01-10]. Prieiga per internetą: <www.esec.vu.lt/lt/public/Ivadas%20i%20vertinima.ppt>.
13. Čepienė, A. (2007). Verslo vadybos studentų bendrųjų kompetencijų ugdymo problematika: verslo ir aukštojo mokslo sankirta. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 13 [žiūrėta 2010-11-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.minfolit.lt/arch/18501/18602.pdf>>.
14. Čėsnaite, B. (2002). Studijų kokybės: aukštųjų mokyklų absolventų vertinimai. *Filosofija, sociologija*, 3, p. 27-34.
15. Darbo ir socialinių tyrimų institutas. (2004). Aukštųjų mokyklų absolventų konkurencingumas darbo rinkoje darbo jėgos pasiūlos ir paklausos kontekste (darbdavių ir absolventų apklausos duomenimis), p. 1 – 88. [žiūrėta 2010-04-20]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/smt/docs/spec_poreikis/2004.pdf>.
16. Darškuvienė, V., Kaupelytė, D., Petkevičiūtė, N. (2008). Vadybinės kompetencijos nustatymo galimybės mokymo procese. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 45, p. 18.
17. Daugvilienė, D., Lužackas, R. Studijų kokybė Bolonijos procesu kontekste. [žiūrėta 2010-12-21]. Prieiga per internetą: <http://www.ttvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl_teis_akt_t1/1198.pdf>.
18. Dodrige, M.J. (2003). *Learning Engineering Thought Projects*. Case Study. Learning Outcomes and their assessments in independent studies.

19. Dikšienė, D., Marčinskas, A., Stankevičienė, A. (2010). Informacijos ir žinių vadyba. *Informacijos mokslai*. 53 [žiūrėta 2010-09-25]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/53/7-19.pdf>.
20. Gage, N.L., Berliner, D.C. (1994). *Pedagoginė psichologija, Motyvacija ir išmokimas*. Vilnius: Alma Littera, psl. 263–308.
21. Galkutė, L. (2008). Kas lemia studijų kokybę? *Švietimo problemos analizė*, 8 (28), p. 1 – 8.
22. Garvin, A., *Product Quality* [žiūrėta 2010 –10-05]. Prieiga per internetą: <http://onquality.blogspot.com/2010/04/product-quality-by-dr-garvin-1984_23.html>.
23. Grigutis, V. (2001). Studentų žinios ir vertybės. *Verslas ir studijos '2000*, p.86.
24. Jucevičienė, P., Lepaitė, D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė. *Socialiniai mokslai*. 1 (22).
25. Juodaitytė, A.(2004). Studijų kokybė aukštojoje mokykloje: valdymo filosofija ir prakseologija. *Aukštojo mokslo kokybė*, 1.
26. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
27. Kaziliūnas, A. (2007). *Kokybės vadyba*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, p.18.
28. Kučinskaitė, J., Sarafinas, G. (2007). Abejotinos kokybės diplomai. *Veidas*, 7. p.32.
29. Kučinskienė, R. (2003). Karjeros rinkimosi racionalumo metodologinis pagrindimas. *Organizacijų vadyba*, 25.
30. Kučinskienė, R., Kučinskas, V. (2005). Studijų kokybės sistemos kūrimas ir valdymas. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 14, p. 187-198 žiūrėta [2010-11-12] Prieiga per internetą:<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/14/187198.pdf>.
31. Laužackas, R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Monografija. Kaunas.
32. Laužackas, R.(2000). *Mokymo turinio projektavimas: standartai ir programos profesiniame rengime*. Kaunas: VDU leidykla.
33. Lepaitė, D. (2003). *Kompetencijų plėtojančių studentų programų lygio nustatymo metodologija*. Kaunas: Technologija.
34. Lepaitė, D. (2007). Kompetencijos vystymu(si) grįstos studijų programos (KV SP) rengimo aspektai. Seminaro medžiaga [žiūrėta 2010-05-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.su.lt/filemanager/download/3967/seminaro%20medziaga.ppt#311,2,Slide 2>>.
35. Martinkienė, J. (2009). Vadybinių kompetencijų taikymas verslo praktinio mokymo firmoje Vakarų Lietuvos verslo kolegija. *Vadyba*. p.80, 1(14). [žiūrėta 2011-03-21]. Prieiga per internetą:<http://www.vlvk.lt/private/Vadybos%20turiniai/Vadyba_14%202009.pdf#page=80>
36. Mažeikis, G. (2007). *Kompetencijų ugdymo sistema taikant kooperuotų studijų metodą*. Šiaulių universiteto leidykla.
37. Michel, S., Gallan, A., S., Brown, S. W. (2007). *Customer-Centric Approach to Discontinuous Innovation: Theoretical Foundations and Practical Applications* //American Marketing Association, Nr. 1, psl., 397–398.
38. Moon, J.(2002).*The Module and Programme Development. Handbook*. Kogan Page.
39. O'Hagan Kieran. (1997). Social Work Competence. *An Historical Perspective* // *Competence in Social Work Practice*. London and Bristol, Pennsylvania, p.1-18.
40. Petkevičiūtė, N., Kaminskytė, E. (2003). Vadybinė kompetencija: teorija ir praktika. *Pinigų studijos*, 1,p.66.[žiūrėta 2010-05-20]. Prieiga per internetą:<http://www.ebiblioteka.lt/resursai/DB/LB/LB_piniu_studijos/Piniu_studijos_2003_01_04.pdf>.
41. Pociūtė, D., V. Janušauskienė, V., Vitkauskas, R. (2005). *Kokybės vadyba*. Vilnius: Technika.
42. Pukelis, K., Pileičikienė, N. (2005). Studijų kokybė: studijų rezultatų paradigma. *Aukštojo mokslo kokybė*, 2, p. 96 – 107. [žiūrėta 2010-09-25]. Prieiga per internetą:<http://skc.vdu.lt/downloads/zurnalo_arch/amk_2/096_107pukelis.pdf>.
43. Pukelis, K., Savickienė, I. (2004). Studijų kokybės vertinimo sistemos: institucinis ir programų lygmenys. *Pedagogika*, 73, p. 5 – 14.
44. Pukelis, K., Savickienė, I., Fokienė, A. (2009). Profesijos pedagogų kvalifikacijos kėlimo programų metodologija. *Leonardo da Vinci programos projektas* [žiūrėta 2010 –11-22]. Prieiga per internetą: <http://propeto.vdu.lt/files/metodologija_lt_v3.pdf>.

45. Pukelis, K., Savickienė, I., Laužackas, R., Valiukevičiūtė, A. (2003). Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste. [žiūrėta 2011 –01-22]. Prieiga per internetą: <http://skc.vdu.lt/downloads/stud_kok_sistemos_modeliavimas_studija.pdf>.
46. Pukelis, K., Pileičikienė, N. (2006). Kai kurių Lietuvos universitetų ir kolegijų studijų programų kokybės ypatumai: studijų rezultatų paradigma. *Aukštojo mokslo kokybė*, 3. [žiūrėta 2010-09-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.su.lt/filemanager/download/3790/6.pdf>>.
47. Pukėnas, K. (2005). *Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa*. Mokomoji knyga. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija [žiūrėta 2011-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkka.lt/get.php?f.8491>>.
48. Pukevičiūtė, V.J. (2007). Mokymosi kompetencijos ugdymo aspektai. 19. *Acta Pedagogica Vilnensia*, [žiūrėta 2010-05-11]. Prieiga per internetą: 18 <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/19/17-25.pdf>.
49. Romerytė-Šereikienė, R., Martinkienė, J., Morkūnienė, R. (2008). Verslo ir praktinio mokymo firmų sėkmės veiksniai. *Vadyba*. 2 (13) [žiūrėta 2011-04-05]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_144-149/DS.002.0.01.ARTIC>.
50. Royse, D., Bruse A. Thyer. (1996). *Program evaluation*. Chicago: Nelson-Hall Publishers, p. 322.
51. Ruževičius, J. (2006). *Kokybės vadybos vadybos metodai ir modeliai*. Vilnius: Vilniaus universitetas, p. 23.
52. Ruževičius, J. (2007). Studijų kokybės vadybos sistemų tyrimas. *Ekonomika*, 80, p.51-69 [žiūrėta 2010-12-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Ekonomika/80/51-69.pdf>>.
53. Ruževičius, J. Daugvilienė D., Bacevičiūtė, R. Administravimo kokybė ir jos tobulinimo kolegijose įžvalgos. [žiūrėta 2010-11-12] Prieiga per internetą: <http://www.tvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl_teis_akt_t1/1211.pdf>.
54. Sakalauskas, V., (2003) *Duomenų analizė su STATISTICA*. Vilnius: Margi raštai.
55. Savickienė, I. (2005). Universitetinių studijų kokybės vertinimo sistemos parametrai. *Aukštojo mokslo kokybė*, Nr. 2, p. 72 – 83.
56. Savickienė, I. (2006). Universitetinių studijų kokybės gerinimo prioritetai studentų ir dėstytojų požiūriu. *Aukštojo mokslo kokybė*, 3.
57. Savickienė, I., Pukelis, K. (2004). Institucinis studijų kokybės vertinimas: dimensijos, kriterijai ir rodikliai. *Aukštojo mokslo kokybė*, 1.
58. Serafinas, D., Ruzevičius, J. (2009). Aukštųjų mokyklų veiklos tobulinimo pokyčių kontekste įžvalgos. *Ekonomika ir vadyba*, 14, p. 1091-1099.
59. Šaparnis, G., Ambras, A. (2011). *Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto 2010m. veiklos ataskaita* [žiūrėta 2011-03-25]. Prieiga per internetą: <http://www.smf.su.lt/documents//popup_langas/SMF%202010%20m.%20v.%20ataskaita.pdf>.
60. Šerpetauskas, A. (2010). Vidinis studijų kokybės užtikrinimas vertintojų akimis. Studijų kokybės vertinimo centras [žiūrėta 2010-04-19]. Prieiga per internetą: <http://www.su.lt/bylos/paveiksleliai/tarnybos/stud_sk/bylos/kokyb/mokym_10.01.14/vidinis%20studiju%20kokybes%20uztikrinimas%20vertintoju%20akimis.pdf>.
61. Sirtautienė, D. (2006). Studijų universitete kokybės vertinimo aspektai. *Pedagogika*, 83, p.117-121.
62. Spiel, C. (2002). Program Evaluation. *In the International Encyclopedia of the Social&Behavioral Sciences*.
63. Spiel, C., Barbara, S. Reiman, R., (2006). Evaluation of curricula in higher education: challenges for evaluators. *Evaluation review*, p.430-450, [žiūrėta 2010 –10-05]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=16&hid=9&sid=5c30451f-618f-4fe3-8c75-60fd44cf17e0%40sessionmgr4&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=21610296>>.
64. Stanišauskienė, V. (2004). *Rengimosi karjerai proceso socioedukologiniai pagrindai*. Kaunas: Technologija.

65. Stanišauskienė, V. (2007). *Gyventojų įtraukimas į besimokančio miesto vystymą*. Kaunas: Technologija.
66. Stankevičienė, J. (2006). Fakultete dėmesys studijų kokybei. *ŠU socialinių mokslų fakulteto laikraštis*, 15, p.3 [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smf.su.lt/documents/SMFAnas/SMFAnas%2015.pdf>>.
67. Stumbrys, E. (2004). Vidinis ir išorinis aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas. *Aukštojo mokslo kokybė*, Nr. 1. 158-165.
68. Stumbrys, E. (2003). Lietuvos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas – pirmaeilis dabarties uždavinys. *Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste: konferencijos medžiaga* [Kaunas, 2003m. lapkričio 20d]. [žiūrėta 2010-03-10]. Prieiga per internetą: <http://skc.vdu.lt/downloads/stud_kok_sistemos_modeliavimas_studija.pdf>.
69. Švedaitė, L. (2008). Baigus mokytis- mokytis iš naujo. *Vakarų ekspresas*. [žiūrėta 2010-09-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvas-naujienos/baugus-mokslus---mokytis-is-naujo>>.
70. Teresevičienė, M., Bulajeva, T., Čepienė, A., Lepaitė, D., Zuzevičiūtė, D. (2010). Kompetencijų plėtotės ir vertinimo metodika (santrauka, 1 - preliminarus, ekspertuotas (2010 10 15 d.) variantas) [žiūrėta 2011-03-21]. Prieiga per internetą: <www4066.vu.lt/.../Kompetenciju%20pletotes%20ir%20vertinimo%20metodika.DOC>.
71. Vaitkevičiūtė, V. (2000). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Leidykla „Žodynas“, p. 533.
72. Valackienė, A. (2004). *Sociologinis tyrimas*. Kaunas: Technologija.
73. Valiuškevičiūtė, A., Druskytė, R., Mikutavičienė, I. (2004). Universitetinių studijų kokybės vertinimas: akademinės bendruomenės požiūris. *Aukštojo mokslo kokybė*, Nr. 1, p. 38 – 59.
74. Westerheijden, Don F. (2005). Judančio taikinio link: Aukštojo mokslo kokybės Užtikrinimas Europoje. *Aukštojo mokslo kokybė*, 2.
75. Žakaitienė, R. (2008). Aukštojo mokslo kokybės aktualijos, *Aukštojo mokslo kokybės forumo steigiamosios konferencijos medžiaga* [žiūrėta 2010-11-12]. Prieiga per internetą: <www.ktu.lt/AMK/pranesimai/Zakaitiene.ppt>.
76. Želvys, R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
77. Žibėnienė, G. (2004). Parengtų ir teikiamų įgyvendinti neuniversitetinių studijų programų išorinio vertinimo patirtis ir problemos. *Aukštojo mokslo kokybė*, Vilniaus universitetas, 1.
78. Žibėnienė, G. (2006). Studijų programų kokybės vertinimo koncepcija ir ją veikiančios veiksniai. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 16.
79. Dekano potvarkis. Dėl 2010-2011 m. pavasario semestro ketvirto kurso studentų darbų kalendoriaus.2010 [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą: <http://smf.su.lt/documents/Praktikos_dokumentai/10_10_25_del_IV_kurso_pav_semestro_darbu.pdf>.
80. Kodėl verta rinktis studijas SMF? [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą: <<http://smf.su.lt/index.php?pId=954&lang=lt>>.
81. Dėl ko kritikuojama studijų kokybė Lietuvoje? [žiūrėta 2010-12-01]. Prieiga per internetą: <http://www.mokslas.lt/lt/studentams/studiju_kokybe/>.
82. Kiekybiniai tyrimai [žiūrėta 2010-10-05]. Prieiga per internetą: <http://distance.ktu.lt/kursai/verslumas/rinkos_aplinkos_tyrimai_I/116583.html>.
83. Lietuvos Respublikos seimas (2010). *Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas*. Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo. [žiūrėta 2010-04-22]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390053&p_query=&p_tr2=>>.
84. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009). *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas*. 4 str., p. 20 [žiūrėta 2010-11-12] Prieiga per internetą: <<http://www.istatymas.lt/mokslas.php>>.
85. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Dėl vadybos ir verslo administravimo studijų krypties reglamento patvirtinimo. 2008 m. liepos 31 d. Nr. ISAK-2294, [žiūrėta 2010-09-25]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/smt/st_org/docs/st_regl/Vadyba%20ir%20verslo%20adm%20akt.pdf>.

86. Mokslo ir studijų reforma. [žiūrėta 2010 –10-01]. Prieiga per internetą: <http://www.mokslas.lt/lt/studentams/mokslo_ir_studiju_reforma/>.
87. Reikalavimai integralumui su ITT terpe, profesinio orientavimo ir konsultavimo metodų grupių antranka, jų adaptavimas ir protaikymas ITT terpei. (2006). [žiūrėta 2011-02-05]. Prieiga per internetą:<<http://www.equal.lt/uploads/docs/EQ04/Reikalavimai%20integralumui%20su%20ITT%20terpe%20profesinio%20orientavimo%20ir%20konsultavimo%20metodai...%201.94%20MB.pdf>>.
88. Studijų kokybė [žiūrėta 2010-04-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.ku.lt/administracija/studijos/kokybe.php>>.
89. Studijų kokybės vertinimo centras (2010). Aukštosios mokyklos veiklos savianalizės suvestinės rengimo ir vertinimo metodika. [žiūrėta 2011-01-12]. Prieiga per internetą:<www.skvc.lt/files/AMIS/AM-metodika.doc>.
90. Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC) Studijų kokybės užtikrinimas (2008) [žiūrėta 2011-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.skvc.lt/content.asp?id=1>>.
91. Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC). (2008). Kokybės vertinimas. [žiūrėta 2010-05-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.skvc.lt/content.asp?id=55>>.
92. Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC). (2009). Studijų programų vertinimas [žiūrėta 2010-04-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.skvc.lt/content.asp?id=318>>.
93. Studijų kokybės vertinimo centras. (2009). *Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas*. Dėl vykdomų studijų programų vertinimo eigos aprašo ir metodinių nurodymų patvirtinimo 2009m. spalio 30d. [žiūrėta 2011-01-12]. Prieiga per internetą:<http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Lietuvos%20eises%20aktai/Vykdomu_programu_metodika_2009_10_30.pdf>.
94. Studijų kokybės vertinimo centras. (2011). Studijų kryptių aprašų skirtingoms pakopoms kūrimo metodika. *Antroji tarpinė ataskaita*. [žiūrėta 2011-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/metodika.pdf>>.
95. Studijų programos kūrimo ir tobulinimo (atnaujinimo) rekomendacijos. [žiūrėta 2011 –01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.ects.cr.vu.lt/Files/File/Rekomendacijos_ECTS_2011-03-18.pdf>.
96. Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto studijų programos [žiūrėta 2010-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.su.lt/old.su/bylos/studijos/studiju_programos/SMF.pdf>.
97. Šiaulių universiteto 2008-2010 metų strateginis veiklos planas [žiūrėta 2010-12-25]. Prieiga per internetą:<www.su.lt/filemanager/.../2008-2010%20m.%20strateginis%20planas.doc>.
98. Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto studijų programos, bakalauro studijos [žiūrėta 2010-11-25]. Prieiga per internetą:<<http://smf.su.lt/index.php?pId=999&lang=lt>>.
99. Šiaulių universiteto studijų kokybės diagnostika: neakivaizdinio skyriaus studentų nuomonės vertinimas.(2010). [žiūrėta 2010-11-25]. Prieiga per internetą:<<http://www.su.lt/studijos/studiju-kokybe>>.
100. Šiaulių universiteto studijų kokybės dokumentai. [žiūrėta 2010-11-25]. Prieiga per internetą:<http://www.su.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=342&Itemid=361&lang=lt>
101. Šiaulių universiteto studijų kokybės gerinimo strategija 2008-2012 metams.(2008). [žiūrėta 2010-11-25]. Prieiga per internetą:<http://www.su.lt/index.php?option=com_content&view=article&catid=112%3Astudiju-kokybe&id=2575%3Akokybstrateg&Itemid=117&lang=lt>.
102. Šiaulių universiteto studijų nuostatai (2008.) [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą:<http://www.su.lt/filemanager/download/5321/Studiju_nuostatai2008.pdf>.
103. Tarpautinės studijos [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą:<<http://smf.su.lt/index.php?pId=956&lang=lt>>.
104. Visuotinės kokybės vadybos esmė [žiūrėta 2010 –11-22]. Prieiga per internetą: <http://www.scribde.com/limba/lituaniana/VISUOTINS-KOKYBS-VADYBOS_ESM18124123.php>.

PRIEDAI

VERSLO ADMINISTRAVIMO ABSOLVENTE,

Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti Šiaulių universiteto verslo administravimo specialybės studentų nuomonę apie studijų kokybę. Apklausą¹ yra anoniminė - nei vardo, nei pavardės rašyti nereikia.

Jums tinkantį atsakymą žymėkite taip:

1. Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras

2. Kokiame skyriuje studijavote?

- Dieninės studijos
- Iššestines studijos
- Vakarinės studijos.

3. kuriais metais baigėte studijas?

- 2008m.;
- 2009m.;
- 2010m.

4. Kas paskatino studijuoti?

- Studijuoju ir stengiuosi įgyti kuo daugiau žinių, nes noriu būti geras specialistas;
- Studijos šiame universitete yra įdomios;
- Prieš stojimą pateikiamos informacijos pakako susidaryti nuomonę apie būsimą profesiją;
- Studijuoju nes reikia turėti aukštojo mokslo diplomą

5. ar baigus studijas greitai įsidarbinote?

- Dirbau jau studijų metu;
- Pradėjau dirbti iškart baigus studijas;
- Baigus studijas kurį laiką darbo neradau;
- Nedirbu iki šiol

7. Kaip manote, ar pakanka studijų metu įgyto pasirengimo darbo rinkai?

- Pakanka;
- Daugiau pakanka negu nepakanka;
- Daugiau nepakanka negu pakanka;
- Nepakanka.

6. ar jūsų darbas tiesiogiai susijęs su jūsų specialybe?

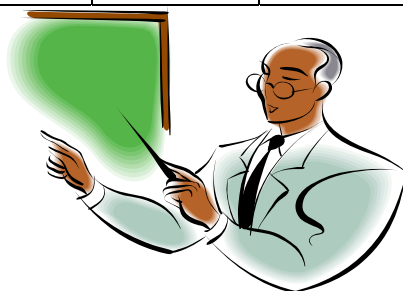
- Taip;
- Iš dalies;
- Ne.

8. Programos sandara

Kaip vertinate?	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai
Studijų programą, (ar kiekvienas modulis ugdo profesinius gebėjimus ir įgūdžius)	☐	☐	☐	☐	☐
Studijų dalykus ir (ar) modulius (ar jie išdėstyti nuosekliai, ar dalykai ar jų temos nesikartoja, atitinka studijų programos keliamus tikslus ir uždavinius)	☐	☐	☐	☐	☐

¹* Apklausą atlieka Šiaulių universiteto Socialinių mokslų vadybos studentė Renata Šetikienė

Teorija siejama su praktika	☐	☐	☐	☐	☐

9. Dėstytojų darbo ir santykių su studentais vertinimas (kiekvienoje eilutėje žymėkite pasirinktą atsakymą X)

Teiginiai-ar sutinkate?	Taip	Ko gero taip	Neturiu nuomonės	Ko gero ne	Ne
Dėstytojas yra savo srities specialistas	☐	☐	☐	☐	☐
Dėstytojai aiškiai suprantamai išdėsto kurso medžiagą	☐	☐	☐	☐	☐
Dėstytojai sugeba sudominti kurso medžiaga	☐	☐	☐	☐	☐
Dėstytojai pateikia šiuolaikišką mokomąją medžiagą	☐	☐	☐	☐	☐
Dėstytojai savo paskaitose naudojami naujausiomis technologijomis	☐	☐	☐	☐	☐
Paskaitų metu sudaroma galimybė diskutuoti, būti išklausytiems	☐	☐	☐	☐	☐
Užsiėmimų metu kuriamas ir palaikomas malonus psichologinis klimatas	☐	☐	☐	☐	☐
Dėstytojai pasirengę bendradarbiauti ir konsultuoti ne paskaitų metu	☐	☐	☐	☐	☐
Dėstytojai ir studentai bendradarbiauja	☐	☐	☐	☐	☐
Dėstytojai pateikia praktines užduotis, kurios skatina kūrybingumą ir savarankiškumą	☐	☐	☐	☐	☐

10. studijų eiga ir jos vertinimas

Kaip vertinate?	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai
Tvarkaraščių paskelbimo laiką bei paskaitų išdėstymą tvarkaraščiuose	☒	☐	?	☐	☒
Paskaitų laiko efektyvumą	☒	☐	?	☐	☒
Studentų skatinamą dalyvauti mokslo, meno ir taikomojoje mokslo veikloje	☒	☐	?	☐	☒
Paskolų suteikimo tvarką	☒	☐	?	☐	☒

11. Studentų pasiekimų vertinimas (kiekvienoje eilutėje žymėkite pasirinktą atsakymą X)

Ar sutinkate?	Dažniausiai taip	Kartais	Dažniausiai ne
Mokymosi pasiekimų vertinimas objektyvus ir nešališkas	☐	☐	☐
Vertinimo kriterijai yra aiškūs ir žinomi iš anksto	☐	☐	☐
Dėstytojai taiko tinkamus studentų darbų rezultatų vertinimo metodus	☐	☐	☐

12. Praktikos vertinimas

Kaip vertinate?	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai
Praktikos organizavimo tvarką	☒	☐	?	☐	☒
Numatytą studijų programoje praktikos trukmę	☒	☐	?	☐	☒
Galimybę pasirinkti praktikos vietą	☒	☐	?	☐	☒
Atliktos praktikos naudą	☒	☐	?	☐	☒

13. Baigiamojo darbo organizavimo vertinimas

Ar sutinkate?	Taip	Ko gero taip	Neturiu nuomonės	Ko gero ne	Ne
Darbo vadovas atsakingai vertina BMD rengimą (konsultuoja, skaito parašytą tekstą, pataria ir pan.)	☒	☐	?	☐	☒
Geras emocinis ryšys su darbo vadovu (malonus, dalykinis bendravimas)	☒	☐	?	☐	☒
Užtenka gebėjimų, kompetencijų savarankiškai parengti BBD	☒	☐	?	☐	☒
Užtenka laiko, kurį galiu skirti BBD rengti	☒	☐	?	☐	☒

14. Materialinės bazės vertinimas (kiekvienoje eilutėje žymėkite pasirinktą atsakymą X)

Kaip vertinate?	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai
Auditorijas bei jų įranga	☒	☐	?	☐	☒
Metodinius išteklius (vadovėliai, knygos, periodika, duomenų bazės yra tinkami, pakankami ir prieinami)	☒	☐	?	☐	☒
Kompiuterizuotas darbo vietas skaitykloje	☒	☐	?	☐	☒
Vietų skaičių skaitykloje kuriose galima savarankiškai mokytis	☒	☐	?	☐	☒
Galimybę pasinaudoti interneto paslaugomis fakultete?	☒	☐	?	☐	☒
Kopijavimo aparatų pakankumą bei išdėstymą	☒	☐	?	☐	☒

15. fakulteto išoriniai ryšiai (kiekvienoje eilutėje žymėkite pasirinktą atsakymą X)

Kaip vertinate?	Labai gerai	Gerai	Neturiu nuomonės	Blogai	Labai blogai
Fakulteto išorinius ryšius su darbdaviais, pagalbą studentams ieškant darbo	☒	☐	?	☐	☒
Bendradarbiavimo su kitomis aukštosiomis mokyklomis, pramonės, mokslo, karinėmis, meno ir kultūros organizacijomis, absolventais.	☒	☐	?	☐	☒
Studijų užsienyje pagal mainų programas organizavimo tvarką	☒	☐	?	☐	☒

16. Jūsų nuomone, kokių praktinių gebėjimų/įgūdžių įgijote studijų metu? (kiekvienoje eilutėje žymėkite įgūdžių lygį)

Gėbėjimai/Įgūdžiai	1	2	3	4	5
planuoti ir organizuoti veiklą					
vykdyti darbų kontrolę					
vadovauti kitiems darbuotojams					
tinkamai pasirinkti įmonės marketingo strategiją					
suvokti rinkotyros reikšmę ir orientuoti savo veiklą vartotojų poreikiams tenkinti					
analizuoti procesus ir juos prognozuoti					
atlikti tyrimus					
taikyti šiuolaikinius personalo verbavimo ir atrankos metodus					
taikyti apskaitos metodus					
gebėti įvertinti poreikius ir sudaryti optimalią veiklos (gamybos) aprūpinimo sistemą					
identifikuoti savo veiklos problemas, rasti jų sprendimo ir veiklos tobulinimo būdus					
naudotis informacinėmis technologijomis, duomenų bazėmis					
taikyti organizacijų veiklą ir verslą reglamentuojančius teisės aktus					
rengti verslo plėtros planus ir					

organizuoti jų įgyvendinimą					
taikyti organizacijos kultūros vystymo bei darbuotojų motyvavimo metodus ir priemones					

17. Jūsų nuomone, kokių perkeliamųjų gebėjimų/įgūdžių įgijote studijų metu? (kiekvienoje eilutėje žymėkite pasirinktą atsakymą X);

Gebėjimai/Įgūdžiai	Tikrai įgijau	Ko gero įgijau	Ko gero neįgijau	Visiškai neįgijau
komunikaciniai				
informaciniai (gebėjimas apdoroti informaciją, t.y. susirasti ją bet kokių pavidalu)				
mokymosi kaip mokytis;				
etiškos veiklos				
novatoriškos veiklos				
bendradarbiavimo				
komandinio ir grupinio darbo				
matematiniai (statistikos)				
tinklaveikos ir darbo virtualiose (menamose) grupėse bei organizacijose				

18. Kaip Jūsų nuomone galėtų būti apibūdinta Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto studijų kokybė?

Labai aukšta Aukšta Vidutinė Žema Labai žema

19. Kaip, Jūsų nuomone, reikėtų gerinti verslo administravimo specialybės rengimą Šiaulių universitete? (Galimi keli atsakymų variantai)

- Daugiau studijų laiko skirti praktiniam mokymui
- Įtraukti darbdavius į studijų programų rengimą
- Didinti praktikos atlikimo efektyvumą įmonėse
- Paskaitų metu organizuoti darbdavių ir studentų susitikimus
- Gerinti studijų programų kokybę
- Universiteto dėstytojams didinti savo kompetenciją
- Naudoti naujus studijų metodus ir formas
- Stiprinti studentų ir darbdavių bendradarbiavimą, rengiant bendrus projektus

20. Pateikite savo pastabas bei pasiūlymus kaip būtų galima gerinti studijų kokybę, ką reikėtų keisti?

Dėkoju už dalyvavimą apklausoje

Absolventų pasiūlymai ir pastabos dėl verslo administravimo programos studijų kokybės gerinimo

Praktikos ir teorijos dermė	Praktinių užsiėmimų stoka	<i>Trūksta praktikos, Reikalinga daugiau praktinių įgūdžių susijusių su apskaita, administravimu, analizavimu, atliekant tyrimus. Mano manymu, reikėtų daugiau užsiėmimų, kurių metu būtų teorija panaudojama praktiškai, t.y. suteikiama galimybė studentams ne tik teoriškai apžvelgti (kai kurių) metodinę medžiagą, bet tiesiog praktiškai ją naudoti siejant su realiomis (ar išgalvotomis) įmonėmis. Daugiau tokių užduočių, kaip tyrimai, analizės ir pan. Daugiau praktikos, labiau orientuotis į praktinius aspektus, juos glaudžiau siejant su teorine. Daugiau praktinių užsiėmimų, Baigus universitetą, jei mokeisi, žinių yra, bet labai trūksta praktikos.</i>
Studijų turinys, moduliai	Besikartojantys moduliai	<i>Daug dalykų kurie panašūs savo turiniu. Dėstomi dalykai neturėtų dubliuoti vienas kito, ta prasme, vadintis skirtingai, o informacija pateikiama praktiškai ta pati. Tai studentų laiko gaišinimas ir pinigų švaistymas. Kai kurie dalykai dubliuodavosi.</i>
	Nesusiję su specialybe moduliai	<i>Mažiau dėmesio skirti senoms teorinėms dogmoms, labiau orientuotis į šiandienines teorines dimensijas. Dėstoma daug nereikalingų dalykų, kurie neturėtų būti dėstomi mokantis šią specialybę. Kai kurie dalykai nelabai susiję su studijuojamu dalyku.</i>
	Netinkamas modulių išdėstymas	<i>Netinkamai sudėti moduliai. Studijuoti reikia pradėti nuo lengvesniu dalykų ir kilti, dabar pirmam kurse buvo sunkiausi dalykai.</i>
Dėstytojų darbas, kvalifikacija ir kompetencijos	Dėstytojų kokybė	<i>Paskaitų konspektai turėtų būti pateikiami iš anksto, ir dėstytojams neskaityti ir nediktuoti paskaitų metu, reikėtų naudotis įdomesniais dėstytojų būdais, nes senesni dėstytojai vis dar taiko diktavimo metodą.</i>
	Dėstytojų kompetencijos	<i>Kai kuriems ryškiai trūksta kompetencijos, Visi dėstytojai galėtų naudotis el. paštu. Dėstytojai turėtų būti praktikai o ne sausi teoretikai, Kvalifikuotis dėstytojam. .Kelti dėstytojų kvalifikaciją.</i>
	Dėstytojų asmeninės savybės	<i>Norėtųsi tolerancijos iš dėstytojų. Ne visi dėstytojai nusiteikę padėti. Labiau bendradarbiauti. kai kurių dėstytojų atsainus požiūris. Reiktų kai kuriems dėstytojams keisti požiūrį į studentus.</i>
	Vertinimas	<i>Susidūriau su vertinimo neobjektyvumu</i>
Studijų proceso organizavimas	Praktikos organizavimas	<i>Tvarkyti praktikos organizavimą, nes daug kas jos realiai neatlieka. Skirti pakankamai laiko praktikai. Mėnesi, kuriam net nėra išskirtas laikas (atlikti po paskaitų arba vasarą). Manau turėtų būti bent 3 mėn. ar pusė metų ir turėtų būti išskirtas laikas praktikai atlikti pilną darbo dieną, jei įmanoma stengtis įterpti daugiau praktikos, pailginti jos trukmę ir tuo pačiu labiau įsigilinti į atliktos praktikos naudą, nes dažnai jos visai nebūna, tik blefas.</i>
	Baigiamojo darbo organizavimas	<i>Skirti atskirą laiką BBD rašymui.</i>
	Perkrautas semestras	<i>Trūksta laiko darbu rašymui. Metų pabaigoje, kai rašomas diplominis, per daug paskaitų ir kursinių, perkrautas paskutinis semestras. Vienas didžiausių pastebėjimų. BBD ruošimo metu, paskutinį pusmetį turėtų būti ryškiai sumažintas kursinių darbų skaičius, norint gauti geresnį rezultatą ruošiant baigiamąjį darbą, nes tikrai per daug apkraunami studentai paskutinį pusmetį.</i>
	Sąlygos dirbantiems	<i>Reikėtų daugiau supratimo dirbantiems studentams, nevisi dėstytojai tai supranta. Siūlyčiau sudaryti lankstesnį grafiką dirbantiems. Atsižvelgti į tai kad dalis studentų dirba.</i>
Studijų aplinka		<i>Paskaitose žiemą šalta</i>